

Jakin160

maiatza-ekaina
2007

*Aldizkari honek Gipuzkoako Foru Aldundiko Euskararen
Normalkuntzako Zuzendaritza Nagusiaren laguntza jaso du*

KULTURA SAILA

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak diruz lagundutako aldizkaria

ZENBAKI HONETAN

7

GAIK

11 Liburutegi digitalak

GERARDO LUZURIAGA

47 Gizarte-mugimenduak plaza nagusian
Bozeramaileen trebakuntza,
herrigintzan aritzeko ezinbesteko tresna

TXEMA RAMIREZ DE LA PISCINA

79 Sua nahi...?

Edota *Sua nahi, Mr. Churchill?* liburua
zeharkatzeko itsas-gida literario xumea

MIKEL ASURMENDI

101 Kutxen fusioa kalterako da

JENARO GARATE

EGUNEN GURPILEAN

121 JON BENITO

LIONEL JOLY

PATXI GAZTELUMENDI

© **Jakin**

JAKINeko idazlanez inon baliatzerakoan
aipa bedi, mesedez, iturria

Jakin

aldizkari irekia da eta ez dator nahitaez
idazleen iritziekin bat

ZUZENDARIA

Joan Mari Torrealdai

ERREDAKZIO-ARDURADUNA

Xabier Eizagirre

KONTSEILU EDITORIALA

Paulo Agirrebaltzategi, Joxe Azurmendi, Joseba Intxausti

IDAZKARITZA ETA ADMINISTRAZIOA

Tolosa Hiribidea, 103-1.C / 20018 Donostia
Tel. 943 21 80 92 / Fax 943 21 82 07
jakin@jakingunea.com
www.jakingunea.com

2007ko PREZIOAK

BARRUAN	HARPIDEDUNA	EZ HARPIDEDUNA
Harpidetza	45 €	—
Ale arrunta	7,50 €	9,50 €
KANPOAN		
Harpidetza	48 €	—
Ale arrunta	8 €	11 €

SUMMARY

DIGITAL LIBRARIES

The documentalist Gerardo Luzuriaga analyzes the digital library programme in the Basque Country. After reflecting on the creation and expansion of digital libraries within the European context, he focuses on Basque digital libraries: on the one hand, he provides us with their email addresses and general characteristics; on the other, he highlights the need for and advantages of designing a general coordinated project.

GERARDO LUZURIAGA

SOCIAL MOVEMENTS IN THE PUBLIC SPHERE

The professor Txema Ramirez de la Piscina reflects on the proliferation of social movements —as an alternative to traditional institutions and traditional forms of political participation— and on the methods they use in terms of courses of action and communication. According to the author, these new social agents must fight to appear in the public domain, which is why suitable training of spokespersons is essential.

**TXEMA RAMIREZ
DE LA PISCINA**

SUA NAHI...?

The journalist Mikel Asurmendi provides with his personal reading of the book by Koldo Izagirre, *Sua nahi, Mr. Churchill?*, by way of a guide to literary browsing. The author takes a look through the seventeen narrations contained in the book and also refers us to other authors of Basque literature: Txomin Agirre, Gabriel Aresti, Bernardo Atxaga... **MIKEL ASURMENDI**

THE MERGER OF THE SAVINGS BANKS IS HARMFUL

The economist Jenaro Garate puts forward the arguments and opinions being taken into consideration by different sectors of Basque society both in favour of and against the project to merge three Basque savings banks, as well as the debate about these criteria. The author argues that this merger would be harmful to citizens as a whole and to the general economy of the region. **JENARO GARATE**

NEWS TODAY

This gathers together cultural information focusing on the present from various areas and perspectives. This year we shall be closely following sociolinguistic, communication and literary-related matters. This section draws on various specialists: Lionel Joly, Patxi Gaztelumendi and Jon Benito.

VARIOUS AUTHORS

ZENBAKI HONETAN

Eskuetan duzun hau bigarren aldiko 160. zenbakia da eta 2007. urteko hirugarrena.

Zenbaki honetan ez da gai nagusirik lantzen. Horren ordeaz, *Gaiak* sailean, elkarren artean lotura zuzenik ez duten lau artikulu aurkezten dizkizugu. Honako gaiak lantzen dira, hain zuzen, artikulu hauetan: liburutegi digitalak Euskal Herrian; gizarte mugimenduen komunikazio metodoak eta bozeramaileen trebakuntza; Koldo Izagirreren *Sua nahi, Mr. Churchill?* liburuaren irakurketa bat; euskal Kutxen fusio egitasmoaren inguruko eztabaida.

Lehenengo artikuluan, bada, Gerardo Luzuriagak Euskal Herriko liburutegi digitalen panorama aztertzen du. Lehenik, kontzeptuari buruzko gogoetak eta Europako liburutegi digitalen egindako lehen urratsak jasotzen ditu. Ondoren, Euskal Herriko liburutegi digitalen helbide elektronikoak eta ezaugarri nagusiak aipatzen ditu, Euskal Herriko proiektu bateratua egiteko premia eta abantailak zehaztuz.

Bigarren artikuluan, Txema Ramirez de la Piscinak instituzio eta partehartze mekanismo tradizionalen alternatiba gisa agertu diren gizarte mugimenduen loraldiaz egiten du gogoeta. Gizarte aktore horiek komunikatzeko bide eta modu berriak ari dira saiatzen eta sortzen. Ramirez de la Piscinaren arabera, gizarte-eragile berriok esfera publikoan —plaza nagusian— agertzeko borrokatzen ari dira, eta xede hori lortze aldera, bozeramaile egokiak trebatzeko premia gorria dute.

Mikel Asurmendik, hurrengo artikuluan, Koldo Izagirreren *Sua nahi, Mr. Churchill?* narrazio-bildumaren irakurketa pertsonala eskaintzen du, «liburua zeharkatzeko itsas-gida literario xumea». Liburuak biltzen dituen hamazazpi narrazioen irakurraldiak egindako inpresioak eskaintzen ditu Asurmendik, Izagirrez gain euskal literaturaren historiako beste zenbait idazle-
ren lanak ere «erabiliz» (Txomin Agirre, Gabriel Aresti, Bernardo Atxaga...).

Laugarren artikuluan, azkenik, Jenaro Garatek euskal gizartean Kutxen fusio egitasmoaren inguruko eztabaidan hainbat esparrutatik planteatzen ari diren aldeko eta aurkako argudio eta iritziak jasotzen ditu. Garatek nabarmen agertzen du bere ikuspuntua: fusio hori kaltegarria izango litzateke, euskal gizartearentzat ez ezik, euskal ekonomia orokorrarentzat.

Egunen gurpilean saila dator azken orrialdeetan. Ohi denez, azken hila beteotako berrien iruzkin labur eta biziak dakartzate Jon Benitok Literaturan, Lionel Jolyk Soziolinguistikan eta Patxi Gaztelumendik Telepolis atalean. ¶

- 11** **GERARDO LUZURIAGA**
Liburutegi digitalak
- 47** **TXEMA RAMIREZ DE LA PISCINA**
Gizarte-mugimenduak plaza nagusian
Bozera maileen trebakuntza, herrigintzan aritzeko
ezinbesteko tresna
- 79** **MIKEL ASURMENDI**
Sua nahi...?
Edota *Sua nahi, Mr. Churchill?* liburua
zeharkatzeko itsas-gida literario xumea
- 101** **JENARO GARATE**
Kutxen fusioa kalterako da

Liburutegi digitalak

GERARDO LUZURIAGA

Eusko Jaurlaritzako Nekazaritza, Arrantza eta Elikadura
Saileko dokumentalista

Sarrera

Duela hiru urte, *Bilduma* aldizkariaren 17. zenbakiko «Recorrido por las bibliotecas virtuales del País Vasco» artikuluan, Euskal Herriko liburutegi digitalen mundura hurbildu nintzen; liburutegi digitalen definizioa eta gain-gaietik Euskal Herriko bilduma digitalak aztertu nituen.

Kasu honetan, aurrekoan baino urrats bat harago egingo dut. Lehenengo orrialdeetan, liburutegi digitalari buruzko gogoeten gainean eta Europako liburutegi digitalek egindako lehendabiziko urratsak aztertuko ditut. Bigarren atalean, Euskal Herriko liburutegi digitalen helbide elektronikoak, ezaugarriak, arduradunak eta funtsak aipatzeaz gain, Euskal Herrian proiektu bateratua egiteko premia eta abantailak zehaztuko ditut.

Aipatutako artikuluan esan nuen bezala, oraindik orain zaila da definitzea zer den liburutegi digitala, kontzeptua ongi definituta izan arren. Alde batetik, nahaste-borraste handia baitago liburutegi birtual, elektroniko eta digitalen artean. Eta beste aldetik, urteak pasatu ahala eta liburutegi

elektronikoak zabaldu diren heinean, gero eta proiektu digital gehiago jartzen baitira abian.

Izan ere, benetako liburutegi digitala zer den aspalditik finkatutako kontzeptua da. Argi eta garbi definituta baitago zeintzuk diren liburutegi digitalek bete behar dituzten ezinbesteko baldintzak; esate baterako, agiri elektronikoen bilduma antolatuta izatea, testuak eskuragarri edukitzea, bilaketak egileen, izenburuen, argialetxeen antolaketa araberaren ahal izatea...

Definizio horrek liburutegi digitala zer den nahiko garbi uzten badu ere, kontua da herritarren eta erabiltzaileen artean garbi gelditzen ez den kontzeptua izaten jarraitzen duela. Herritar xumeek, orain arte, interneten bitartez liburutegian ez dauden testu osoak lortzen dituztenak hartzen dituzte liburutegi digitaltzat; eta informazio bibliografikoa edo datu-baseak interneten bidez eskaintzen dituen edozein liburutegi hartzen dute liburutegi digitaltzat.

Areago, komunikabideetan egunero agertzen diren berriei kasu eginez gero, liburutegi gehienak liburutegi digitalak dira. Beraz, artikulu hau, liburutegi digitala zer den eta zeintzuk diren argi eta garbi utzi arren, oro har, izatezko edo benetako liburutegi digital horri begira izango da; baina, bereziki Euskal Herriko liburutegi digitalei dagokien atalean —liburutegi digitaletik at liburutegi elektronikoen gehienak gelditzen direnez—, ikertzaileen eta erabiltzaileen mesedetan, liburutegi digitalak ez izan arren horiek digitalizatzen dituzten erakunde garrantzitsuenak aipatzea erabaki dut.

Liburutegi digitalen sorkuntza

Duela urte dezente, hainbat liburutegi datuak digitalizatzeko prozesuan dabiltza. Hasieran, ordenagailuen bitartez erreferentzia bibliografikoen datu-baseak kontsultatu ahal izaten genituen; egun, berriz, edozein liburutegitako liburu horien testuak eskuratu ahal ditugu. Interneten bidez, eta teknologiei esker, liburuak eta informazioa bilatzeko mo-

duak oso denbora gutxian zeharo aldatu dira. Garai berri honi esker, interneten erabiltzaileok liburuak zuzenean irakurri ahal ditugu; iraultza digitalizazioaren eta informatizazioaren bidez etortzear dago.

Teresa Agirreazaldegik dioenez, aldaketa handiena ezagutzaren digitalizaziotik dator; jadanik apurtzen ari da informazioaren eta euskarriaren arteko ezinbesteko lotura, eta horri dagokion kokapen fisiko zehatzaren ideia. Gero eta merkeago bihurtzen ari da digitalizazio prozesua. Beraz, egun, munduan zehar nagusitzen ari den eredia informazioaren gizartearena da, eta, horren barruan, iraultza digitala delakoa da mamia. Informazioa bilatzeko modurik erosoena etxean bertan dugu.

Hastapena ez da gaurkoa, 1971n Gutenberg egitasmoarekin batera koka daiteke. Egile eskubideak agorturik dituzten hamaika liburu doan aurki daitezke interneten.

Frantziako Liburutegi Nazionalaren Gallica 2000 proiektua 1997an sortu zen, dagoeneko milioika orrialde ditu eta lan sarean eskuragarri dago. Izan ere, aitzindaria izan zen 1999an sortutako Gallica, Frantziako Liburutegi Nazionalak (BNF) kudeatzen duen liburutegi digitala. Egun sarean dagoen eskaintzarik handiena omen den horrek 12 milioi orrialde eta 35.000 lan ditu sarearen bidez eskuragarri, ez da katalogo edo datu base soilik, edukiak ere interneten ikusgai direlako.

Miguel de Cervantes proiektua, gaztelaniaz idatzitako literatura eta zientziari buruzko lanez osatutako liburutegi birtuala da. Alacanteko Unibertsitatearen eta Banco Santander Central Hispanoren ekimena, hain zuzen ere. Miguel de Cervantes liburutegi birtuala Espainiako eta Latinoamerikako kulturaren ondare bibliografiko, dokumental eta kritikoaren edizio digitalerako proiektua da, eta interneten erabiltzaileen zerbitzura dago nabarmendutako obra eta dokumentuak hedatzeko. Jadanik gaztelaniazko literatura klasi-koko 2.000tik gora lan jasotzen dituen webgunea da. Nahitaezko erreferentzia gaztelaniazko literaturan.

Liburutegi digitalen zabalkuntza

Yahoo eta Google-n liburutegi digitala

2005ean mendebaldeko komunikabideek Yahoo eta Googlen arteko lehen liburutegi birtuala izateko lehiaren gaineko berriak helarazi zituztenetik, afera biziki zabaldu da. Liburu bilduma garrantzitsuen digitalizazioa Yahoo eta Googlen arteko lehia berri bihurtu da.

Yahook eta Adobek, Hewlett-Packard eta zenbait unibertsitate eta erakunderekin batera, OCA proiektua aditzera eman zutenetik, eta batik bat interneteko Google bilatzaileak liburutegi birtuala sortuko duela iragarri berri duenetik, Europako Batasunean Europako Liburutegi Digitala sortzeko ekimenak ere agertu dira.

Googlek 2004an AEBetako liburutegi publikoak —New Yorkekoa— eta unibertsitate batzuetako, eta Oxfordeko liburuak digitalizatzeko proiektua aurrera eramateko akordioa egin zuen, denboraren poderioz 15 milioi agiri jasotzeko asmoz. Izan ere, liburutegi birtualak AEBetako unibertsitate nagusietako liburuak izango ditu, hala nola, Harvard, Stanford, Michigan eta New Yorkeko unibertsitate publikoak eta baita Oxfordeko unibertsitatekoak, zeintzuekin akordio batera iritsi ziren. Bertan mundu osoko aleak bilduko dira, eta erabiltzaileok obretako testu osoak irakurtzeko abagunea izango dugu. AEBek eta Erresuma Batuak eskaintako liburuak izango dira gehienbat.

Googlek hasitako bidea ikusita, Yahoo bezalako sareko beste nazioarteko proiektu batzuek ere liburutegi birtualaren egitasmo berriari ekin diezaiokete.

Liburutegi digitalak

Arestian aipatu dudan bezala, etorkizunean liburutegi digitalek informazio iraultza ekarriko dute. Izan ere, sistema honi esker informazioa biltzea eta erabiltzaileen eskura jarzea errazagoa izango da. Dokumentuak eten gabe sortzen

ari dira formatu digitalean; edozein euskarritan dauden agiriak formatu digitalean sortuko dira: liburuak, aldizkariak, egunkariak, datu-baseak, ordenagailu programak, soinu-erregistroak... Liburutegi hauek, ohiko liburutegien biltegien ordez biltegi elektronikoak izango dituzte, eta bertako dokumentuak liburutegian bertan edo etxetik kontsultatu ahal izango dira.

Hona hemen adibide batzuk:

- *Athena*. Hainbat hizkuntzatan idatzitako 10.000 liburutik gora biltzen ditu.
- *Basque Studies Library, Reno*. AEBetan beste euskal liburutegirik ere badago sarean; baina, Nevadako Reno hirian euskal liburuen bilduma ederrean bilaketak egiteko modurik garrantzitsuena internet da.
- *Biblioteca Universalis*. Teknologiari eta herrien arteko lankidetzari esker bilduma birtuala osatzen da.
- *Biblioteca Valenciana Digital*.
- *Espainiako Biblioteca Nazionala*. 288 liburu zahar, 6.326 marrazki, argazki eta grabatu, 1.616 mapa eta 230 partitura kontsulta daitezke.
- *Zentsuratuak*. Garai jakin batean zentsuratuak izan ziren liburuak.
- *Kataluniako Liburutegi Digitala*. 6.800 aldizkari elektronikoko, 4.100 liburu elektronikoko.

Europako Liburutegi Digitala

Europako Liburutegi Digitala sortzea posible izan da, alde batetik, Europako liburutegiak aspalditik lankidetzan eta sarean aritu direlako eta batik bat herri gehienetan liburutegi nazionalak daudelako. Izan ere, Europako Liburutegi Digitalaren egitura eta zutabea Europako Liburutegi Nazionalen Sarea izan da, eta sare horrek dauzkan azpiegitura informatikoetan eta orain arte lankidetzan egindako digitalizazioetan oinarritzen baita. Egun, TEL azpiegitura honen bitartez, Europako liburutegi nazional batzuetako katalogoak kon-

tsulta daitezke. Urteak iragan ahala egitasmo horretan erakunde kultural konkretu batzuek parte hartzea da helburua.

Dena den, aipagarria da Europako Batasuneko herrien arteko digitalizazioaren inguruko sarea ez dela gaurkoa, urrats ugari baitzeuden aurretik eginda, hala nola, 2003ko Minerva proiektua eta 2004ko Michael (Multilingual Inventory of Cultural Heritage in Europe) proiektua, benetako urratsak 2006koak badira ere: Europako Batasuneko Batzordeak 2006ko martxoan Europako Liburutegi Digitala sortzea erabaki du. Proiektu horren helburua Europako ondare kulturala eta zientzia-informazioa interneten bidez erabiltzaileen eskura jartzea da, Europako memoria sarean jartzea, alegia. Urteak pasatu ahala milioika liburu eta agiri zuzenean kontsultan jartzea espero da.

Euskal Herriko Liburutegi Digitala

Gainerako herri gehienetan liburutegi digitalaren ardatza liburutegi nazionala izan da. Areago, gainerako herriek liburutegi nazionala erakunde kulturalik kuttunena bezala zaintzen dute. Gure kasuan, aitzitik, erakunde baten ardura falta bistan dago. Euskal Herrian ezin da esan liburutegi digital bat dagoenik, asko baizik. Esate baterako, Armiarma, Bizkaiko Foru Aldundia, Euskal Liburutegi Digitala, Eusko Ikaskuntza... Izan ere, proiektu bateraturik eta planifikaziorik eza dira Euskal Herriko liburutegi digitalen ezaugarri nagusiak.

Digitalizazio prozesua berria izan arren, badaude hamai-ka proiektu martxan. Izan ere, Euskal Herrian erakunde askok funts bibliografiko jakin batzuk digitalizatu dituzte. Jandak, aldizkari zientifikoak, datu-base eta hainbat liburu interneten kontsultatzeko moduan daude: erakunde ofizialak eta ez ofizialak, publikoak eta pribatuak, funts bibliografiko jakin batzuk digitalizatzen ari dira.

Areago, asko ez badira ere, badaude erakunde batzuk egitura fisiko eta funts bibliografikoak kontserbatzen ez dituztenak eta liburutegi digitalak sortzen ari direnak.

Azken urte hauetan funts bibliografiko ugari digitalizatu ari den arren, eta informazio digitalizatu kopurua izugarri hazi arren, digitalizazioaren hastapenean baino ez gaude; oraindik orain garaiz gaude proiektua bideratzeko. Kontua da, oraingo egoeran ez dela erraza izango jakiten zer motatako agiriak dauden digitalizatuta, zer urte, zer bibliografia-funts hustu dituzten, zer proiektu dauzkagun, zein erakundek ere sortu dituen proiektuak...

Inondik inora, gainerako herri guztietan egiten den bezala Euskal Herrian ere erakunde ofizial batek koordinazioa eta erantzukizuna bere gain hartu beharko luke. Eta Liburutegi Nazionalaren lekua —erakunde nazionala sortu arte, behintzat— Eusko Ikaskuntza, Euskaltzaindia, Joana Albret, Principe de Viana edo antzerako erakunderen bat izan daiteke, proiektu hori aurrera eramango duen erakundea. Ikus ditzagun erakunde koordinatua edukitzearen abantailak: lehenik, gainerako erakunde kulturalak ahalegin horretan inplikatzeko ahalmena edukiko duelako; bigarrenik, Euskal Herri osoko erakundea delako, eta era horretan EAEko, Nafarroako eta Iparraldeko errealitatea gaindituz Euskal Herriko lurralde osoan lan egiten duten erakundeek parte hartzeko aukera edukiko dute; hirugarrenik, erakunde publikoa delako; laugarrenik, proiektu horrek aurrera eramateko behar dituen baimen ofizial guztiek erraztasuna edukiko dutelako.

Digitalizazio prozesuaren ezaugarri orokorrak

Digitalizazioaren planifikazioa eta koordinazioa dira, besteak beste, proiektuaren ezaugarri nagusietariko batzuk. Herri gehienetan liburutegi digitalaren antolamendua erakunde baten —Liburutegi Nazionalaren— ardura eta beharren mende dago.

- *Koordinazioa.* Lehen aipatu dugun bezala, erakunde bakoitzak bere aldetik, plangintzarik gabe, gainerako proiektu

tuak aztertu gabe, koordinaziorik gabe, ez dago ezer egite-rik. Proiektu horrek koordinatzaile lana egingo lukeen era-kunde bat eduki beharko luke buru.

Herri bakoitzak dagozkion bibliografia-funtsak ondo antolatuta edukitzea ezinbesteko baldintza da nazioarteko era-kunde digitala sortu ahal izateko. Areago, nazioarteko libu-rutegien sormenaren ardatza herri bakoitzaren antolamen-duan datza.

Gauzak horrela, herri bakoitzeko funts bibliografikoa on-do antolatuta edukiz gero, etxekoa ondo gobernatuta izanez gero, ez da izango beharrezkoa erakunde zentralizatuaren mende izatea, baizik eta interneteko atari eleanitza izango da proiektu horren ezaugarririk garrantzitsuena. Atari digital horretatik baliabide digital guztiak eskuragarri izango dira.

- *Lankidetzeta*. Hutsuneak eta beharrak ekiditeko lankide-tza da bidea, bakoitzak bere aldetik ez dago etorkizunik. Proiektu integratzailea izango da, zerbitzu hobeak eta eragin-korragoak lortzeko asmotan denon arteko elkarlana koordi-natzea izango da abiapuntua.

- *Informazioaren aroa*. Egun, informazioaren aroan gaude-nez, teknologia berriei esker interneteko loturen bitartez libu-rutegi orokor birtual bat sortzeko oztoporik ez dago. Orain arte liburutegien katalogo kolektiboak garatu ditugun bezala, liburutegi digitalak zabaltzeko aukera dago. Egun teknologia berriei esker ezin dugu konformatu katalogo kolektiboak sor-tzearekin, liburutegi digital kolektiboa erraz lor daitekeelako.

Argi gera dadila katalogo kolektiboen liburutegi digitalak gainditu ditugula. Teknologia berriek aukera paregabeak es-kaintzen dizkigute informazio antolaketa erabat eraldatzeko.

- *Digitalizazioaren dinamika*. Digitalizazioa gero eta mer-keago denez, hainbat erakundek funtsak digitalizatzea eraba-kitzen dute. Gauzak horrela, digitalizazio prozesua denbora gutxian bikoiztu edo hirukoiztuko da, enpresa askok eta as-kok digitalizazio proiektu berriak baitaramatzate aurrera.

- *Ekonomia eta uniformitatea.* Agiri bat digitalizatuz gero, orain arte bikoizten edo hirukoizten dituzten aleak saihestuko ditugu. Era horretan, dirua, espazioa, baliabide materialak eta pertsonalak aurreratuko ditugulakoan gaude. Hala nola, denbora eta kostuak aurreztuko dira.

Agian proiektu horrek edukiko duen abantailarik handiena uniformitatearen aldeko ezaugarriak izango dira, nazioarteko proiektua izanda, katalogatzeko eta zabaltzeko arau unibertsalak kontuan hartuko baitira.

- *Finantzazioa. Diru publikoa.* Digitalizazioa erakunde desberdinen eta anitzen eskutik etorri da. Proiektu batzuk erakunde publikoek egindakoak izan dira, beste batzuk, berriz, erakunde pribatuek bultzatutakoak; baina, oro har, gehienak diru publikoaz finantzatuak izan direla esan daiteke, azken finean erakunde pribatuek ere diru publikoari esker eraman baitituzte aurrera egindako ekimenak. Hori dela-eta, erabilera doan izatea eta era batean edo bestean administrazio publikoak erantzukizuna edukitzea baieztatuta eta bermatuta dago.

- *Materialen kontserbazioa eta zabalkuntza.* Proiektu horiek kontserbazio aldetik eta zabalkuntza aldetik abantailak baino ez dauzkate. Behin agiriak digitalizatuz gero, horiek interneten bidez erraz eta merke nahi dugun beste kontsultatzeko aukera daukagu erabiltzaileok. Digitalizazioari esker, ondare bibliografikoa gordetzeaz gain, erabiltzaileari ere erraz eta azkar igor dakiok; bide horren bitartez, ondare historikoaren kontserbazioa eta zabalkuntza bermatuta dago. Areago, etorkizunari begira digitalizazioa omen da bidea informazioa kontserbatzeko eta zer esanik ez zabaltzeko. Interneten milaka obra argitaratuz gero, modu errazean eta doan eskuragarriak, inondik ere horixe da biderik errazena zabaltzeko unean; egun egiten dena, bihar irauteko azpiegitura teknologikoen bitartez baieztatzen da, digitalizazio iraunkorra eta hedapen anitza eta zuzena bermatuta izango baitira.

- *Identitate kulturala*. Beste aldetik, bigarren mailako ezaugarriak aipatzearen, herrien identitatea eta hizkuntzak mantentzeko eta zabaltzeko ezinbesteko baliabide bihurtu da. Proiektuak instituzionalak direnez, partaideen hizkuntzen erabilera eta sustapena, euskara barne, bermatuta daude.

Digitalizazio prozesuaren ezaugarri teknikoak

- *Digitalizazioaren prozesua*. Eguneroko eta ohiko lan teknikoak aurrera eramateko baliabideak kontuan hartzekoak dira: instalazioak, materiala, pertsonala...

- *Aplikazio informatikoa*. Aplikazio informatikorik egoiena aukeratzea garrantzitsua da. Programa elektronikoaren bitartez orain arte egindako liburutegi digitalen agiriak antolatutako atarian automatikoki sartu ahal izango da. Era horretan, aurretik aukeratutako eta sortutako informazio digitalen erreferentzian oinarrituta, helbide elektronikoaren eremuan sakatuz gero zuzenean jatorrizko agiri digitala eskuragarri izango da.

- *Liburutegi digitalaren datu-basea*. Hurrengo urratsa liburutegi digitalen agiriak atariko datu-base batean antolatzeko izan daiteke.

- *Lotura elektronikoa*. Hirugarren pausoa agiriei lotura birtuala egitea da. Lotura birtual honi esker agiria lortu ahal izango dugu.

- *Irizpide teknikoak*. Laugarren pausoa atariko datu-basearen irizpide bibliografikoen arabera antolatzeko izango da. Hau da, fitxa bibliografikoetan agertuko diren eremuek eta datuek nazioarteko arauak jarraitzea. Ezinbestekoa da Marc formatu elektronikoaren arauak kontuan hartzea. Digitalizazioarekin batera, funts bibliografikoak nazioarteko arau teknikoaren arabera antolatu eta katalogatu beharko dira. Horri esker funts bibliografikoen kontserbazioa eta hedapen erraza baieztatuta daude.

Baten batek pentsa dezake liburutegi digitala izateko testu digitalizatuak gehitzea baino ez dela behar izango. Aitzitik, liburutegi digitalak liburutegi tradizionalen baldintzak bete beharko ditu, bestela funts bibliografikoen biltegia baizik ez bailitzateke izango. Hau da, liburutegi tradizionalen lan eta eginkizun berberak dauzkate liburutegi digitalek, nahiz eta lan egiteko erak zeharo desberdinak izan.

Hortaz, liburutegi tradizionaletan erabiltzen diren arauak eta teknikak kontuan hartzekoak dira kasu honetan ere. Liburutegiak, digitala izateko, ezinbesteko baldintza batzuk bete beharko ditu: teknologia aldetik dokumentazio-guneetan eta liburutegietan erabiltzen diren lanabes konplexuak abian jartzea; digitalizazioaren prozesuarekin batera funts bibliografikoak dagozkion nazioarteko arau teknikoaren arabera antolatzea eta katalogatzea; Marc formatuak gomendatzen dituen eremuak edukitzea, hau da, edozein programa bibliografikok dauzkan eremu guztiak eduki eta betetzea. Izan ere, digitalizazioaren proiektua ez da testuen digitalizazioa soilik; hasieran aipatu dugun bezala, testuen digitalizazioarekin soilik ez da liburutegi bat digital bihurtzen.

Laburbilduz, liburutegi digitalak ere liburutegi tradizionaletan erabiltzen diren irizpide berei begira daude. Hortaz, proiektu horiek liburuzainen mende egon beharko dute, kalitatezko neurriak bete daitezzen baieztatzeko.

- *Bilaketak*. Edozein liburutegi digitalen agirien kopurua gero eta handiagoa izango denez, denboraren poderioz agiriak gehituz joango direnez, bilaketak egiteko erak kontuan hartzekoak dira.

Aplikazio informatikoen informazioa edonork kontsultatzeko moduan izateko aukera eman beharko lukete: hitzen arabera, egileen arabera edo izenburuen arabera egin daitezke bilaketak. Horretarako, aurretik lan bakoitzaren fitxa bibliografikoak egin beharko lirarteke. Datuak bilatzeko aukera eremu hauen bitartez egin daiteke: autoreak, izenburua, gaia, hitz gakoa, argialetxea, datak...

Euskal Herriko liburutegi digitalak

Orain arte Euskal Herrian arlo honen gainean egindakoari baliorik kendu gabe, bada, proiektu guztiak aitzindariak izan dira eta laudorioak jasotzea baino ez dute merezi; proiektu hauetan ibili direnek, aitzindariak izateaz gain, izugarritzko dokumentazio lana egin baitute. Dena den, aitzindarien ordaina agerian dago. Oro har plangintza eza igartzen zaie, proiektu gehienak joan dira osatuz agiriak gehitu ahala, aurreikusitako plangintzarik gabe, bildumak joan dira osatuz ikerketak egin gabe... Weborri horiek aztertuz gero gehienguan metodologiaren gabeziak agerian gelditzen dira: azalpen eza, edukien informazio eskasa, aurkibideen eta irizpide teknikoen falta agerian baitago.

Bistan dago, egun, Euskal Herrian kultura erakundeen menpe dagoela neurri handi batean, eta hori dela eta, jarraia kritikoa agertzea zaila dela. Kultura esparruan erabateko isiltasuna dago. Gertatzen ari den gauza askoren aurrean, intelektualen erantzunik ez baitago. Arrazoiak arrazoi —denbora falta, idazteko ohitura falta, erosotasuna, konpromiso falta, lotsa, apaltasuna dela eta—, kontua da intelektual taldeek botereari kritika egiteko unean isil-isilik jarraitzen dugula. Oraindik orain Euskal Herriko Liburutegi Nazionala sortzearen aldeko aldarrikapenak, herri baten motor kulturala izan beharko lukeen neurrian, honen aldeko entzun diren ahotsak ere eskasak izan direlakoan gaude; bi talderen ahotsak baino ez dira entzun izan.

Kasu honetan ere, liburutegi digitalaren sormenerako ere, ezinbestekotzat jotzen dugu Liburutegi Nazionalaren beharra; erakunde horrek egin beharko dituen funtzioak ezinbestekoak dira nazioarteko liburutegi digitalean Euskal Herria herri bezala ordezkatu ahal izateko. Oso herri txikia osatzen dugu, eta urteko 1.500 eta 2.000 liburu inguru argitaratzen bada ere, liburutegi digitalen antolamendua erakunde publiko baten mende izan beharko litzateke. Europako Liburutegi Digitalean, ordezkaturik behintzat egon beharko genuke.

Europar hizkuntza batzuk desagertzear daude, zaila da aurrez jakitea zeintzuk izango diren. Egin ditzagun ahaleginak euskara izan ez dadin. Izan ere, Europako agintariak egitasmo honetan sartuta dauden bitartean, euskaldunak oraindik orain gure etxekoa gobernatzeko gai ez garelakoan nago.

Gaiez aldatu eta Euskal Herriko liburutegi digitalen deskribapenaz arituko gara. Oro har, liburutegi digitala era zaballean hartuta, Euskal Herrian erakunde asko eta asko aipa ditzakegu, arestian esan bezala erakunde gehienak digitalizatzen ari baitira haien funts bibliografiko garrantzitsuenak.

Liburutegi digitalen zerrenda eta deskribapena egiten hasiz gero, non jarri muga, zeintzuk sartu eta zeintzuk ez bereizteak lan handia eman digu. Hainbat proiektu, nahiz eta liburutegi digital ez izan, zerrenda honetatik at uztea zaila baita; beste aldetik, ez baita zaila, ahalik eta zehatzen egiten saiatu arren, garrantzitsuenetariko bat uztea; beste kasu batzuetan, arlo jakin batzuetan, hain ugari izanda, espezializatuenak baino ez ditut aipatu.

Euskal Herriko informazio digitalizazioaren gaineko ideia orokorra egin ahal izateko, sailkapen honetan banatu ditugu:

Banakako obrak

Egun interneten lan asko eta asko eskura dago, adibide batzuk baino ez ditut aipatuko. Egileek beren kabuz helbide elektronikoko batean haien lanak jarri dituzte, halaber erakunde publikoek argitaratzen dituzten aldizkariak digitalizatu dituzte. Lan horiek guztiak liburutegi digitalen piramidean oinarritzeko dira, horiek dira liburutegi digitalak osatzen dituzten piezak.

Batez ere atal honetan adierazgarrienak baino ez ditut jarri:

- *Atsotitzak*. 14.458 euskal atsotitz eta espainolez, ingelesez eta latinez nola esaten diren agertzen da weborri honetan. Gotzon Garatek azken hogeita hamar urteotan egindako lana, hain zuzen ere.

- *Harluxet Hiztegi Entziklopedikoa*.

- *Egunkarien datu-baseak*: *Berria*, *Diario de Noticias*.
- *Aldizkariak*: *Argia*, *Navarra agraria*, *Sustrai*.
- *Datu-baseak*: Terminometro, Euskalterm.

Alor bateko bildumak

Alor bateko lanak biltzen dituen atari ugari dago.

- *Hiztegiak*. Atari honetan mota askotako hiztegiak kontsulta daitezke: hiztegi orokorrak (Hiztegi Batua, Euskalterm banku terminologikoa, Morris hiztegia...); sinonimoen hiztegiak (UZEL...); hiztegi entziklopedikoak (Harluxet, Wikipedia...); gai askotako hiztegiak (administrazio sanitarioa, energia, katalogatzeko oinarrizko terminologia...); corpusak (izenak, deiturak, Bizkaiko toponimia...); erdarazko hiztegiak (Eurodicautom, Kataluniaren hiztegi terminologikoa...); softwareak (Xuxen, Kapsula...); kontsultak egiteko guneak (Jagonet, duda-muda...).

- *Egunkariak*. Atari berezi batzuetan (<http://dmoz.org/World/Euskara/Albisteak/Egunkariak>) egunkari askotako helbide elektronikoak agertzen dira, eta egunkari horietako berriak irakur daitezke: *Berria*, *Euskaldunon egunkaria*, *El Correo*, *Deia*, *Diario de Navarra*, *Diario de Noticias*, *El Diario Vasco*, *Gara*...

- *Bilatzaileak*: Kaixo, Aurki.
- *Liburu-dendak*: e-libro, ebooks, Amazon.
- *Erakundeak*. Azkenaldi honetan erakunde gehienek argitaratzen dutena sarean jarri dute: EIZIE (Euskal Itzultzaile, Zuzentzaile eta Interpretuen Elkarte).
- *Entziklopediak*: Britannica, Encarta.

Liburutegiak eta dokumentazioguneak

Liburutegi gehienek informazio elektronikoen harpidetza egina daukatenez, hala nola datu-baseak eta aldizkarien artikulua interneten bidez lor daiteke. Liburutegi espezializatuak, unibertsitateko liburutegiak eta dokumentazioguneak

lekuko: Euskal Herriko Unibertsitateko Liburutegia, Nafarroako Unibertsitate Publikoko Liburutegia, Deustuko Unibertsitateko Liburutegia...

Harpidetzaren bitartez

- *Eusko Jaurlaritzako Osasun Sailaren Dokumentaziogunea.* Eusko Jaurlaritzako Osasun Saileko Liburutegien Sareko atari honetan doako baliabideak aurki daitezke (bilatzai-leak, datu baseak, hiztegiak, erakunde eta entitateak...), osasun publikoaren arloan espezializatuak. Sail honetan 1.300 liburu elektroniko inguru dago eskuragarri.

- *Eusko Jaurlaritzako dokumentazioguneak sarean.* Eusko Jaurlaritzako Sailetako eta Erakunde Autonomiadunen Dokumentazioguneen informazioa on line daukagu (Emakunde, Eustat, HABE, Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Saila, HAEE, Kultura Saila, Nekazaritza, Arrantza eta Elikadura Saila, Ogasun eta Herri Administrazio Saila, Osasun Saila). Helbide elektroniko hauetan, katalogoak kontsultatzeaz gain, informazio espezializatua ere aurki daiteke. Ez naiz luzatuko, interneten bidez aurkitu, sakatu eta sartu, informazioa ezin baliagarriagoa topatuko duzue: liburutegiaren informazioa, katalogoa, berriak, jasotako azken aldizkarien aurkibidea, jasotako azken liburuak...

Funts bibliografiko digitalizatuak

Erakunde gehienek funts bibliografikoak dauzkate digitalizatuta, adibidez Arabako Artxibo Historikoaren Gerardo Lopez de Gereñu eta Alberto Schommer Koch funtsak (10.500 irudi), Koldo Mitxelena Kulturunea, Antso Jakituna...

Datu-baseen agirien erreferentzia bibliografikoak

Liburutegi eta informazio digitalizatua ez bada ere, ezbaierik gabe informazio oso garrantzitsua denez, gain-gainetik aipatzea komenigarri ikusten dut.

- Liburutegien katalogoak. Antso Jakituna Fundazioa (www.fsancho-sabio.es/eus), 64.000 erreferentzia baino gehiago kontsulta daitezke on line. Liburutegiek betidanik gordezen duten informazioaren erreferentzia bibliografikoak egitea oinarritzko eginbeharra izan da.
- Liburutegien katalogo kolektiboak. Rebiun (www.rebiun.org).
- Argitaletxeen katalogoak. Txalaparta (www.txalaparta.com).
- Ekitaldien katalogoak. Durangoko liburu eta disko azoka (www.durangokoazoka.com).
- Liburu-denden katalogoak. Elkar (www.elkarlanean.com).
- Erreferentzia bibliografikoen datu-baseak. Estatu mailan honen gaineko proiektu ugari daude, esate baterako ISBN, CSIC, Inguma...

Informazio digitalizatua

Lehen aipatu dudanez, erakunde asko eta asko funts bibliografiko jakin bat digitalizatzen ari dira. Azterketa sakona egiteko asmorik ez badaukat ere, proiektu ugari eta mota askotakoak izanda, hona hemen adibide batzuk.

- *Administrazioa euskaraz* (www.ivap.euskadi.net/r61-2347/eu/contenidos/informacion/admin_euskaraz/eu_3797/adm_eusk_zenbakiak.html). Aldizkari honek administrazioa euskalduntzea du helburutzat, eta aldi berean Euskal Herria euskalduntzeko pauso bat ematea administrariari eta euskaldun guztiei itzulpen eta idazketa zalantzak argitzeko.
- *Agiri fondoak (Irujo-Apr aiz-Lekuona-FEVA)* (Eusko Ikaskuntza) (www.euskomedia.org/euskomedia/SFondo?idi=eu&op=1). Manuel de Irujo, Angel de Apr aiz, Manuel Lekuona eta Ameriketako Euskal Erakundearen Federazioaren agiri fondoak biltzen dira bilduma honetan.
- *Ahozko Ondarearen Artxiboa*. Nafarroako Unibertsitate Publikoko Filologia eta Hizkuntzaren Didaktika Sailak abia-

tutako ekimenari esker, laster Ahozko Ondarearen Artxiboaren proiektua aurrera eramán nahi dute. Herri guztietan, aurretik zehaztutako protokolo baten arabera, informatzailerak bilatuko dituzte, haien lekukotasunak grabatuko, eta, gero, banan-banan digitalizatu eta artxibatuko dituzte. Halaber, orain arte hainbat ikertzailek jaso dutena digitalizatu egingo dute, eta artxibo berean gorde. Ez diete bakarrik zaharren lekukotasunei edo galdutako materialari erreparatuko. Nafarroako Kutxaren Fundazioaren babesa dauka artxiboak, eta, fisikoki, Iruñeko Donibane auzoko Cívica kultur-gunean jarriko dute kontsultatzeko.

- *Albuma* (www.albumsiglo19mendea.net/index.php). XIX. mendeko albuma kultur webgunea da, 1.500 irudi daukana Euskal Herriko gaiei buruz. Irudiak Gipuzkoako Foru Aldundiaren funtsetakoak dira eta kultur zentro desberdinetan daude. Egitasmo honen helburua da mende horretan Euskal Herriari buruz ekoitzitako ikonografia modu erraz eta arin batean eskuratzeko bidea ematea. Album honetan parte hartu dutenak: Zumalakarregi Museoa, Koldo Mitxelena Kulturunea, Gipuzkoako Artxibo Orokorra, Gipuzkoako Protokoloen Artxibo Historikoa, Untzi Museoa.

- *ALEPHANDRIA* (Archivo Copyleft Hacktivista v.1.0.) (http://metabolik.hacklabs.org/alephandria/alephandria_eu.html).

- *ANTIC* (Komunikaziorako eta Informaziorako Teknologia Berrien Agentzia) (www.paysbasquenumerique.net). Era-kunde honen eskutik, Lapurdi, Nafarroa Behere eta Zuberoako dokumentuak eta informazioa aukeran izango dira euskarri digitalean. Adibide modura, administrazioan aurki daitezkeen dokumentuak euskarri digitalean egongo dira aurretiz. Donibane Garazin lanean daude dagoeneko.

- *Antso Jakituna Fundazioaren Katalogoen kontsulta* (www.fsancho-sabio.es/eus). 64.000 erreferentzia baino gehiago kontsulta daitezke on line, eta horietatik %20 inguru euskarzko lanei dagozkie. Sailik osoenetako bat da. Honako

hauek osatzen dute bertako ondare-fondoa: euskal literaturako klasikoen lehen edizioek, ordenantzek, foruek, euskal aitoren semeen agiriek, historia-lanek... eta urtez urte euskal argitalpenak islatzen dituen fondo modernoak. Ondare-fondoaren mamia digitalizatua dago ia-ia osorik, eta 1.000.000 irudi baino gehiago ditu.

Aldizkarien eta egunkarien katalogoa. Fondo hau argitalpen seriatuei dagozkien 9.000 tituluk osatzen dute, eta horietatik %33 oraingo tituluei dagozkie. Euskal kulturako aldizkari historikoak (*Euskal-Erria*, *Euskal Eснаlea*, *RIEV*, *OPE...*), hementekata historiko bat eta azken urte hauetan ugaldutako argitalpenak dira. Horien guztien artean, fanzine-bilduma azpimarratuko dugu (500 baino gehiago).

Artikuluaren katalogoa. Katalogo honek aldizkari eta monografikoen 100.000 artikulua inguru biltzen ditu. Aukeratutako aldizkariak erreferentzia asko izanez gero, muga liteke hizkuntzaz, urteka...

Mapen katalogoa. 1.200 mapek osatzen dute sail hau. Erabat katalogatua dago, eta XVI. eta XX. mende bitarteko aleak jasotzen ditu.

Liburutegi honetan liburuez gain honako funts hauek aurki daitezke: fototeka —14.000 unitatek osatzen dute Sancho el Sabio Fundazioaren argazki-fondoa—, aldizkarien aurkibideen digitalizazioa, prentsaren digitalizazioa, famili agiritegien digitalizazioa.

- *Antzezlanak* (www.syxy.com/guideweb/?browse=/World/Euskara/Kultura/Literatura). Atari honek antzerkiaren inguruko lan ugari biltzen ditu: Bizkaiko Diputazioaren weba, Arte Eszenikoen Aldizkaria, Durangoko Berbaro euskara elkarteak sortu duen kultur aretoa, Bilboko Kafe Antzokia.

- *Aranzadi* (www.aranzadi-sciences.org). Aranzadi Zientzi Elkartearen irabazi-asmorik gabeko zientzi elkarte da, eta kultur eta natur ondarea ikertzea, ezagutzera ematea eta babestea ditu helburu. Azterketa eta ikerketarako zentro modura sortua, Aranzadi benetako erreferentzia bilakatu da

komunitate zientifikoan, eta 2001ean Herri-Onurako Era-kunde izendatu izana da horren frogarik onena.

- *Argitaletxeak* (www.basqueliterature.com/loturak/argitaletxeak). Erein, Hiru, Igela, Ikeder, Pamiela, Ttarttalo... argitaletxeen weborriak kontsulta daitezke.

- *Argitalpen Fondona* (www.euskomedia.org/euskomedia/SAnalitica?idi=eu&fdato1=@1&fdato2=1928&fdato3=&fclick=2&pri=71&op=11). Eusko Ikaskuntzaren bildumetan eta bestelakoetan argitaratutako artikuluak.

- *Artxiker* (<http://artxiker.ccsd.cnrs.fr>). Euskarari eta euskal testuei buruzko ikerketen liburutegi digitala da. IKER erakundeak Baionan dauka egoitza. Frantzia euskal hizkuntzalaritza eta euskal testuei buruzko ikasketei lotua den ikerketa-gune publiko bakarra da. Beñat Oihartzabal da proiektuaren zuzendaria.

- *Badator* (www.irargi.org/badator/01doc_badator.htm). Euskal Herriko dokumentazio historikoari buruzko 450.000 erreferentzia baino gehiago dituen datu-basea.

Agiritegi zerbitzuei eta bertako fondoan inbentarioei buruzko informazio sistema da Badator. Zerbitzu honen bitartez, agiritegia osatzen duten fondoan inbentarioen on line kontsultak egin daitezke, baita Euskadiri buruzkoak ere, eta bide batez, horri guztiari buruzko dokumentazioa erabilgarri geratzen da.

1989an, Irargi Euskadiri buruzko informazioa biltzen hasi zen bere lurraldetik kanpo kokatutako artxibo fondoetan. Lan hori, dokumentazio kualitatiboki garrantzitsuena zuten bi artxiboetan oinarrituta egin zen: «Archivo de la Real Chancillería de Valladolid» artxiboko prozesu zibilak eta Madrilgo Artxibo Historiko Nazionaleko ezabatutako kontseiluen atala.

Helburua, ordura arte inoiz deskribatu gabeko dokumentazioa deskribatzea zen. Proiektu honi Badator izena eman zioten 1991n eta 1997an amaitu zen. Emaizta gisa, 40.000

hustuketa-fitxa inguru bildu ziren. Fitxa hauek, XIII. mendetik XIX. mendera bitarteko Euskadiko gremio, korporazio eta administrazio guztien historia politiko eta sozialaren alderdi ugari buruzko informazioa biltzen duten bost milioi folio baino gehiagoren isla dira.

- *Basque Studies Library* (www.library.unr.edu/depts/basqlib). Nevadako Unibertsitateko (Reno) Euskal Ikasguneko liburutegiaren funts bibliografikoak kontsulta daitezke.

- *Bernardo Estornes Lasa - Auñamendi Entziklopedia* (www.euskomedia.org/aunamendi?idi=eu). Euskal Herriko Entziklopedia Irudiztatu Orokorra, digitalizatua. Eusko Ikaskuntzak, Eusko Jaurlaritzarekin eta hiru euskal aurrezki kutxarekin (BBK, Kutxa eta Vital) sinatu zuen akordioari esker, Auñamendi Hiztegi Entziklopedikoa jarri du Interneten. Orain arte 51 liburuki dituen Euskal Herriko Entziklopedia hau kontsultatu ahalko dute erabiltzaileek.

- *Bertsolaritza* (www.bertsozale.com). Xenpelar Dokumentazio Zentroa 1992an jarri zuen abian Euskal Herriko Bertsozale Elkarteak, bertsozaritzaren inguruan sortzen den materiala biltzeko asmoz.

- *Biblia* (www.biblija.net/biblija.cgi?lang=eu). Bibliaren testuak sarean ipini ditu Esloveniako Bibli Elkarteak eslovenieraz, ingelesez, frantsesez, nederlanderaz, espainieraz, katalanez eta euskaraz. Euskarazko Bibliaren testua Elizen Arteko Biblia da: liburu guztiak hartzen ditu, Itun Zaharra, Liburu Deuterokanonikoak eta Itun Berria. Webgunea argi dago antolatua, eta bilaketak egin daitezke Bibliaren erreferenziaren arabera, baita testu librearen arabera.

- *Bidegileak* (www1.euskadi.net/euskara_sustapena/bidegileak/indice_e.asp). Idazle eta euskaltzale ugariaren biografien bilduma, HPSk argitaratua. Lanak pdf formatuan daude.

- *Buruxkak* (www.ueu.org/ueu/buruxkak.htm). Udako Euskal Unibertsitatean argitaratutako unibertsitate arloko testuak (liburu, aldizkari eta tesiak) eskaintzen ditu.

- *CiberBiblio* (<http://wotan.liu.edu/does/data/Papers/juljuljag7924.html>). Euskal Herrian editatutako programa interaktiboz osatutako liburutegi birtual bat da, multimedia-aurkezpenak erabiltzen dituena. CiberBiblioko edukiak interes orokorrekoak dira, betiere Euskal Autonomia Erkidegokoak. Zerbitzu hauek eskaintzen ditu: bildumako aplikazioetara sarbidea, liburutegiko katalogoa eta aplikazioak aurkitzeko sistema bat, bere liburukien artean erreferentziazko lanak ditu (hiztegiak eta entziklopediak).

- *Dantzak* (www.dantzak.com/introflash.php). Sagar dantza, arin-arin, porrusalda, jota eta abarren testuak aurki ditzakegu.

- *Donostiako Izkerak ta Iztunde Ikastola* (www.euskaraz.net/Argitalpenak/HerriLiteratura/Iztunde). Donostiako Euskal Izkerak ta Iztunde Ikastola erakundea Donostiako Udalak euskal antzerkia bultzatzeko sortu zuen 1915ean, Toribio Altzagaren zuzendaritzapean. Nahiz eta taldea Donostian kokatua egon, Gipuzkoa osoan zehar ere ibili zen errepertorioa antzeztzen, arrakasta handia lortuz.

1936ko gerrateak etenaldi bat ekarri zuen, eta, horretaz gain, 1941ean Toribio Altzaga bera hil zen. Hutsune hori Maria Dolores Agirrek bete zuen, Euskal Iztundearen bigarren aroko zuzendari gisa (1953-1981). 1949an Azpeitian antolatu zen antzerki txapelketaren irabazlea izan zen *Aukeraren maukera, azkenian... okerra* izeneko bakarriketarekin. Euskal Iztundearen bigarren aro honetan Maria Dolores Agirre gertatu zen antzerki sustatzaile nagusia, gerrareko urteetako dinamika berreskuratzea lortu zuelarik.

Webgunean, Euskal Izkerak ta Iztundeak antzeztutako antzerti-lanak agertzen dira, parentesi artean zein urtetan antzeztu ziren adieraziz. Ondoren, argitalpenak zehazten dira.

- *Donostiako idazleen testuak* (www.euskaraz.net/Argitalpenak/HerriLiteratura). Atal hauek osatzen dute weborri hau: idazleen zerrenda eta kronologia, eta liburuen zerrenda eta kronologia.

- *E-Campus Gipuzkoa* (EHU) (www.cd.sc.ehu.es/eCampus/Recursos/biblioteca.html). Hona hemen kontsulta daitekeen informazioa: Historia: Garibay, Poza, Henao; Literatura Clásica: Cervantes, Góngora, Quevedo; Real Sociedad Bascongada de Amigos del País: Actas de las Juntas Generales; Milicia y Armas: Eguiluz, Abadía; Lengua vasca: Axular, Baltasar de Echave, Lazarraga; Varios: Fuentelapeña, Pepe-Hillo, etc.

- *Eibarko ahozko artxiboa* (www.egoibarra.com/Eibar/Eibartarren_Ahotan). Herriko nagusiekin grabatutako solasaldiak eta antzinako ipuin eta kontuak eta jasotako bideoak Interneten kontsultagarri jartzea da Eibarko ahozko artxibo proiektuaren helburua.

- *Eibarko kantutegia* (www.eibar.org/materixala/kantu1.html). Ego-Ibarra taldeak bildutako kantutegitik ateratako pieza batzuk ekarri dira hona. Oraingoz, antzinako kantuak jarri dira on line. Kantu horietako batzuk herrikoi bihurtu ditu Hiru Truku taldeak, adibidez...

- *Elhuyar* (www.zientzia.net). Zientzia.net Elhuyar Fundazioak egindako produktua da. Webgune honetan zientziaren eta teknologiaren inguruko informazio eguneratua ematen da: artikulua, dosierak, argazkiak, bideoak, Euskal Herrian egiten diren ekitaldi zientifikoen agenda, *Elhuyar Zientzia eta Teknika* aldizkariaren Interneteko bertsioa, dibulgazio-liburuen iruzkinak, zientzia-hiztegiak... Milaka eta milaka eduki guztira.

Edonork kontsultatzeko moduan daude *Elhuyar Zientzia eta Teknika* aldizkariako zenbaki guztiak. Lau urtean aritu dira aldizkarian argitaraturiko ia 7.000 artikulua Interneten sartzeko. Artikuluak Interneteko html formatuan ikus daitezke edo, bestela, aldizkarian agertu ziren bezala.

- *E-LIS* (<http://eprints.rclis.org>). Bibliotekonomia eta informazio zientzien gaineko mota guztietako dokumentuak biltzen dituen lekua da. Edozein hizkuntzatan prestatutako 4.000 dokumentu baino gehiago biltzen dira.

- *Euskal Abestien kantutegia* (www.geocities.com/kantutegia/Kantutegia.html). Euskal Herriko abestiak, euskal kantak jasotzen dituen atari elektronikoa da.

- *Euskal Bertso-Olerkien Bibliografia* (www.kapsula.com/urkiza). Bertso eta olerkien hemerotekaren aurrean gaude, Julen Urkizaren *Euskal bertso eta olerkien bibliografia* liburuan oinarritua. Aldizkarien eta egileen zerrenda kontsulta daiteke, bilaketa ere erraz egin daiteke pantaila baten bidez.

- *Euskal Bibliografia* (www.euskadi.net/cgi-bin_k54/bopv_00?E). Bibliografiak: Erdi Aroko Artea, Errenazimenduko Artea, Arte Barrokoa, Historia Garaikidea, Erromanizazioa Euskal Herrian, Arrantza-Antropologia... 1900-1975 aldian egunkarietan agertzen diren Euskal Herriari buruzko berrien erreferentziak kontsulta daitezke.

Euskal Herriko Agintaritzaren Aldizkaria, *EHAA/BOPV*: 1936, 1937 eta 1978 urtetik gaur arte argitaratutakoa kontsulta daiteke.

- *Euskal Herriko Elizbarrutiko Artxibo Historikoen Sakramentu Erregistroak* (www.irargi.org/badator/01doc_badator.htm). Sakramentu-liburuetako datuak ikus daitezke.

- *Euskal Idazleen Elkarte* (www.idazleak.org/idazleak.php). Weborri honetan honako hau aurki dezakegu: idazleen curriculum, bibliografia, sariak, argazkiak eta laginak (idazleen obren zati batzuk).

- *Euskal kantutegia* (www.euskomedia.org/cancionero?idi=eu). 5.000 partiturek osatzen dute.

- *Euskal kantutegia* (<http://es.geocities.com/emitologia/kantutak.htm>). Kantutegi honek euskal kantak baino ez ditu. Hirurogeita hamaika orrialde, hiru zutabetan, 480 abesti, lagunarteko bazkari, afari edo jaietara eramane eta elkarrekin kanta daitezen.

- *Euskal Kultura prentsan 1900-1975* (Eusko Ikaskuntza) (www.euskomedia.org/cultura?idi=eu). 1900 eta 1975 bitar-

teko Euskal Autonomia Erkidegoaren, Nafarroako Foru Erkidegoaren eta Akitaniaren gaineko prentsa berriak.

- *Euskal kulturaren hari@* (www.argia.com/haria_boletina.php). Euskal kulturaren inguruko albisteak, adierazpenak eta iritziak jasotzen dituen buletin elektronikoa. Egunero bidaltzen zaie 2.300 harpideduni. Halaber, egunero jarritako berriekin datu-base interesgarria osatu dute.

- *Euskal liburutegi digitalak* (www.iktak.net/index.php?option=com_content&task=view&id=66&Itemid=34). Gu-
ne honetan web digital ezagunenak biltzen dira. Euskal liburutegi digitalen inguruko webgune garrantzitsuenak bildu dituzte IKTak.netekoek atari honetan.

- *Euskal literaturaren* berri ematen duen webgune eleaniztuna sortu dute (www.basqueliterature.com). Mari Jose Olaziregik, euskal literaturaren aditu talde batekin eta EIZIERen kudeaketarekin, atzerritarrei hemengo ekoizpenaren berri emateko helburuarekin, euskal literatura muga gabe zabaltzeko asmoarekin. «Euskal literaturarekin lotura duen edozein alderdiri buruzko —produkzioa, banaketa, irakurketa, kritika, historiografia...— sarbidea izango den ataria da», Olaziregik deskribatu duenez.

- *Euskal Natura* (www.euskalnatura.net). Euskal Herriko natura eta zientziaren gaineko informazioa euskaraz batzen duen webgunea. EHUko ikasle gazte talde batek dihardu webaren etengabeko osaketa eta garapenean.

- *Euskal testuen gordailua* (www.vc.ehu.es/gordailua). Euskal klasikoen gordailua. Ehundik gora liburu eta testu, hiru ataletan banatuta: idazleak eta idazlanak (Etxepare, Duvoisin, Barrutia, Elizanburu, Etxahun, Leizarraga, Mogel, Tartas...); eresiak, bertsoak eta kanta; eta kutxatila. Proiektu honen arduradunak Patxi Salaberri Muñoa eta Bittor Gonzalez Marizkurrena dira.

- *Euskalkien liburutegia* (www.badihardugu.com/proiektuak/euskalkien_liburutegia). Euskalkien inguruko ikerke-

tak eta bilketa bibliografikoa aurki daitezke. Badihardugu Euskara Elkarateak Deba Ibarreko euskalkiaren inguruan dihardu lanean, eta euskalkien liburu batzuk daude digitalizatuta proiektu honetan.

- *Euskaltzaindia* (www.euskaltzaindia.net). Arauak kontsultatzeaz gain, Hiztegi Batua, jagonet, izendegiak, irizpenak eta corpora ere kontsulta daitezke.

- *Euskararen Donostiako Patronatua* (www.euskaraz.net/Argitalpenak/HerriLiteratura). Hainbat egileren lanak: Toribio Alzaga, Antonio Amundarain, Ramon Artola...

- *Euskararen Etxea* (www.euskararenetxea.net). 1990etik gaur arte argitaratu diren euskarazko 400 unibertsitate-liburu inguru Bilboko Euskararen Etxearen egoitzan aurkituko dira aurrerantzean, Unibertsitateko Euskal Irakasleen Elkarateak (EIRE) eta Euskararen Etxeak berak sinatu duten akordioari esker. Interneten ere aurki daiteke liburuen katalogoa.

- *Euskararen Irakaskuntzarako Baliabide Zentroa* (Nafarroako Gobernuak) (www.pnte.cfnavarra.es/eibz/baliabideak/publikazioak/liburuak_pdfn.htm).

- *Euskarazko teatro testuak* (www.teatroa.com). Euskal antzerkigileei buruzko informazioaz gain, bost ataletan dituzte antzezlanok banatuta: euskaraz sortuak, itzulpenak, haurrentzat, bakarriketak, ipuinak. Kudeatzailea Mikel Martinez da.

- *Eusko Bibliographia* (Bizkaiko Foru Aldundia) (http://biibliotecaforal.bizkaia.net:81/screens/mainmenu_spi.html). Euskal idazle eta gaiei buruzko datu-base bibliografikoa da. Erreferentzia bibliografikoak baino ezin dira kontsultatu.

Datu-base horren muina Jon Bilbao bibliografo handiak bere bizitza osoan egin zuen bibliografiaren bilketa-lanaren emaitza da. Datu-base honetan, gaur egun, hainbat iturritatik bildu eta euskal kultura ezagutu nahi edo behar duten ikertzaileek eta gainerako pertsona guztiek erabili ahal izateko landu diren 100.000 aipamen bibliografikotik gora daude.

Kontsulta bibliografikoa hainbat irizpideren arabera egin daiteke (egilea, izenburua, gako hitza, lege gordailua, zenbaki normalizatua, argitalpen tokia, argitaratzailearen izena, inprimaketa tokia, inprimatzailearen izena).

- *Eusko Ikaskuntza* (www.eusko-ikaskuntza.org/eu). Era-kunde honek ahalegin handiak egin ditu gordetzen dituen funtsak digitalizatzeko. Helbide nagusi horren barruan mota askotako proiektu digitalizatuak aurki ditzakegu: Bernardo Estornes Lasa Fondona - Auñamendi Digitala Entziklopedia, Euskal kultura prentsan, Dokumentu fondoak, Jaien Egutegia, Multimedia Galeria.

- *Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Saila* (www.hezkuntza.ejgv.euskadi.net/r43-573/eu/contenidos/informacion/dia6/eu_2027/dia6_a6_e.html). Helbide elektronikoa honetan, hezkuntza, unibertsitate eta ikerketari buruzko dokumentazio ugari aurki daiteke, hala nola, ikasketa antolamendu eta curriculumaren gaineko argitalpen digitalak.

- *Fontes Linguae Vasconum* (http://dialnet.unirioja.es/servlet/revista?tipo_busqueda=CODIGO&clave_revista=593). 1996tik aurrera, Dialnet zerbitzuari esker, *Fontes Linguae Vasconum* aldizkariaren artikuluak digitalizatuta daude.

- *Galtzagorri* (www.galtzagorri.org). Haur eta gazte literaturari eskainitako gunea. Galtzagorri Elkartea 1990ean sortu zen, eta bere egitasmo nagusien artean, euskarazko haur eta gazte literatura sustatu eta ezagutaraztea. Elkartean, hortaz, literaturgintza mota horrekin harremana duen edonork har dezake parte, idazle eta ilustratzaileek, irakasleek, bibliotekariak, itzultzaileak, liburu-saltzaileak... haur eta gazte literaturzale den edonork.

- *Gipuzkoako dantzak* (<http://gipuzkoa.dantzak.com>). Gipuzkoako dantzei buruzko informazio zabala: argazkiak, bideoak, azalpen historikoak, deskribapenak, eta dantza horiek hobeto ezagutzeko eta dantzatzeko material argigarria eskaintzen duen webgunea.

Gipuzkoako dantzak zenbakitan: 150 argazki, 80 bideo, 37 herritan egiten diren dantzak, 44 urrats, 20 dantza doinu, 6 ariketa, 20 dantzaren fitxa.

- *Goi-argi* (www.egoibarra.com/Eibar/goi-argi). Emakumeei zuzendutako aldizkari hau digitalizatuta dago.

- *Gozatuz* (www.geocities.com/gozatuz). Euskarazko ipuin erotikoen txokoa.

- *Hiztegiak* (www.euskaraz.net/Euskara_Ikasten/Hiztegiak). Orrialde bakar batean bildurik, Internet sarean zehar aurki daitekeen hiztegi, entziklopedia, eta hizkuntz baliabide sorta bat eskaintzen da.

- *Ibiñagabeitia Proiektua* (<http://andima.armiarma.com>). Euskal Literaturaren Gordailua, Andima Ibiñagabeitiaren omenez bataiatua. Oraingo, batik bat, digitalizatutako hainbat literatur aldizkariren gordailua da. Susa argitaletxearen ekimena da.

- *IDABA* (www.ivap.euskadi.net/contenidos/informacion/admin_euskaraz/eu_3797/adjuntos/52aldizkaria/52NORMA.pdf). HAEEeko Itzultzaile Zerbitzu Ofizialaren itzulpenen datu-basea. Oraingo, 420 testu baino gehiago dago jasota IDABAn, itzultzaileentzat ez ezik administrazioan euskaraz lan egiten duten langileentzat ere baliagarri izan daitezkeenak: Kode Zibila, Zigor Kodea, Konstituzioa, Estatutua, Erregistro Zibilaren Legea, Prozedura Legea, Toki Erakundearen Araubidearen Legea, Langileen Estatutua, Europako Konstituzio berria, Eusko Legebiltzarraren lege guztiak 2000tik hona, dekretuak, planak, azterketak, artikuluak...

- *Ikasbil* (HABE) (www.ikasbil.net/jetspeed/portal/media-type/html/language/eu/user/anon/page/ikasmateriala). Orri honetan, oinarritzko langai mailakatuak eta xede bereziatarako langaiak daude eskuragarri.

- *Inform* (www.inform.com). Mundu osoko 10.000 komunikabide baino gehiagoko albisteak sailkatzen ditu bilatzai-

le berriak. Googlek eta Yahook ez bezala, jatorrizko hedabidean argitaratutako formatuan eskaintzen ditu berriak.

- *Inguma* (www.inguma.org). Euskal Komunitate Zientifikoaren datu-basea. Bizkaiko Foru Aldundiaren laguntzaz UEUk sortutako euskal komunitate zientifiko-intelektualaren datu-basea da. Bertan, azken 35 urteotan unibertsitate mailako zientzia eta jakintza-alor bakoitzean euskaraz ahoz eta idatziz ekoitzi denari buruzko oinarritzko informazioa eskaintzen da. Ingumaren helburu nagusia euskal produkzio akademikoaren berri ematea da.

- *Irargi* (www.irargi.org). Euskadiko Ondare Dokumentalaren Zentroa. Erakunde honek, historiari buruzko informazio interesgarria emateaz gain, Euskal Herriko Elizbarrutiko Artxibo Historikoen Sakramentu Erregistro atalean parrokietako sakramentu-erregistroen (bataioak, ezkontzak eta heriotzak) inguruko agiriak eta Euskadiko Agiritegien Sistema Nazionalari buruzko informazioa ere biltzen ditu. Horrez gainera, «Badator» atalean, agiritegia osatzen duten fondoan inbentarioen on line kontsultak egin daitezke.

- *Itzulpengintza* (www.google.com/alpha/Top/World/Euskara/Jakintza/Hizkuntza/Itzulpengintza). Atari honek itzulpengintza lantzen duten erakunde ugari biltzen ditu.

- *IXA Taldea* (<http://ixa.si.ehu.es/Ixa/Argitalpenak>). EHUko Informatika Fakultateko IXA taldeak Lengoaia Naturalaren Prozesamenduan eginiko ikerketa-lana du helburu nagusi. Lan horretan diziplinarteko taldea osatzen dute 45 lagunek: 31 informatikaririk eta 14 hizkuntzalaririk.

Azken helburua euskararako hain beharrezko eta onurgarri izan daitezkeen sistema automatikoak egitea edo egiten laguntzea da, teknologia berrien eragina hizkuntzan ahalik eta onena izan dadin.

- *Jakin* (www.jakingunea.com). Pentsamendu eta kultur aldizkaria da. Gogoetarako, kritikarako nahiz azterketarako parada eskaintzea da aldizkariaren egiteko nagusia. 1956tik

hona argitara eman diren zenbakietako testu oro jasotzen ditu: guztira 202 zenbaki, 30.000 orrialde, 60.000.000 karaktere. Bertako materialen berri modu askotara bila daiteke; fitxan agertzen den informazioak osagai hauek ditu: titulua, autorea, gaia, urtea, zenbakia, orrialdea.

Webgune berean aurki daiteke *XX. mendeko euskal liburuen katalogoa*. Euskal bibliografia batzen duen gunea da. Katalogo hau Joan Mari Torrealdaik egin duen ikerketa-lan trinko eta zorrotzaren fruitu da, eta ez du informazioa emateko bakarrik balio, baizik eta aurrerantzean gai horretan egingo diren lanetarako ezinbesteko baliabide izateko ere. Euskal ikasketa bibliografikoen arloan aurreratzen balioko duen datu base honek gaur egun 24.237 fitxa ditu.

- *Joana Albret Bibliotekonomia Mintegia* (www.eibar.org/blogak/joana-albret). Donostian 1997an sortutako Mintegi hau Euskal Herriko liburutegi, dokumentazio zentro eta mediateketan euskaraz aritzen den liburuzain talde batek osatzen du. Liburutegiei buruzko azken aldiko artikulurik garantzitsuenak kontsulta daitezke.

Katalogatzeko terminologia. Liburutegietan erabiltzen ditugun oinarritzko terminoen datu-basea kontsulta daiteke. Datu-basean edozein termino euskaraz, gaztelaniaz edo frantsez jarri eta emaitza segundo gutxitan lor daiteke.

- *Kantak* (www.euskalnet.net/kepa/kantak.htm). Kantei buruzko weborri bat: *Agur jaunak, Aita-semeak, Aldapeko, Ama begira zazu, Haurtxo txikia...*

- *Kantutegiak* (<http://dmoz.org/World/Euskara/Kultura/Musika/Kantutegiak>). Euskal musika jasotzen duen ataria da.

- *Koldo Mitxelena Kulturuneko irakurketa gidak* (www.gipuzkoa.net/kultura/km/euskara/gidak/sarrera.htm). Koldo Mitxelena Kulturuneko Liburutegiak egin dituen irakurketa giden barruan, aipamen bibliografikoa eta literatura egileen iruzkin kritikoa aurkituko ditu irakurleak. Asmo dibulgati-boarekin egiten direnez, liburutegian dauden dokumentuak

erakutsi ohi dituzte, baina, salbuespenez, idazlearen obra osoa ematen saiatu dira batzuetan. Atari honek hainbat egi-leren biografia, bibliografia eta testuak jasotzen ditu.

- *Kulturaldi* (www4.gipuzkoa.net/corporac/cul/kulturaldi/index.asp). Antso Jakituna Fundazioak, Koldo Mitxelena Kulturuneak eta Ikertu enpresak parte hartu dute euskal al-dizkarietako artikuluen datu-base honetan. 30.000 artikuluen erreferentziak jasotzen ditu. Datu-base bibliografikoa da.

- *Lanbide* (www.lanbide.net). Eusko Jaurlaritzako Justizia, Lan eta Gizarte Segurantzza Saileko Euskal Enplegu Zerbitzuak 100 izenburu digitalizatu inguru dauzka. Lanerako kuadernoak eta argitalpen espezializatuak, testu osoa ikus-teko aukera eskaintzen du. Gai zerrenda jakin baten eta argitaratzen duen erakudearen bitartez egin daiteke bilaketa.

- *Liburuak* (www.librodot.com). 380 egileren 2.200etik gora obra doan, astean liburu bat baino gehiago deskargatzeko harpidetza txiki bat (urtean 12 dolar) ordaindu behar bada ere. Era berean, elaleph.com-ek zenbait formatutako liburuak saltzen ditu, baina baita oparitu ere: pdf-ko edo pda-rako 1.300 liburu, zehazki.

- *Liburuak eta Bibliografia* (www.kultura.ejgv.euskadi.net/r46-704/eu). Eusko Jaurlaritzak irakurzaletasuna bultzatzeko kanpainen eta emaitzen berri ematen du orri hauetan.

- *Liburuak on line* (www.blogari.net/DBH%201). Ostadar proiektuaren eskutik (DBHko 1. mailako «liburuak zertarako» ikas-unitatean oinarriturik), ikasleek irakurritako liburuaren laburpen tentagarriak on line. Ia 150 laburpen, 80 liburu inguru.

- *Liburutegiak* (www.google.com/alpha/Top/World/Euskara/Erreferentzia/Liburutegiak). Euskal Herriko liburutegiak on line kontsultatzeko aukera: Bilboko Udal Liburutegien katalogoa, Bizkaiko Foru Liburutegia, Donostiako Liburutegi Zerbitzua...

- *Liburutegien haria* (www.muskiz.com/biblioteca/sindikazioa/index.php). Liburutegi hauen artean Muskizko liburutegiak egindako lotura elektronikoa kontsulta daiteke. Hala-ber, liburutegiak prentsan atalean Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak egindako eguneroko txostena kontsulta daiteke.

- *Literatur Aldizkariak* (www.google.com/Top/World/Euskara/Kultura/Literatura/Literatur_Aldizkariak). Atari honetan aldizkarien helbide elektronikoa agertzen da: *Bazka, Behinola, Garziarena, Igela, Kandela...*

- *Literatura Unibertsala* (www.euskara.euskadi.net/r59-738/eu/contenidos/informacion/6987/eu_2437/eu_12461.html). Eusko Jaurlaritzaren laguntzarekin itzulitako lanak, mundu osoko autoreenak.

- *Literaturaren Zubitegia* (www.armiarma.com/zubi). Susa argialetxeak literaturaren zubitegia jarri du indarrean. Gune hau euskal idazleekin eta euskarara ekarritako idazleekin zubi da. Sarean eskura dagoen guztiarekin ere zubi izan gura du: erreferentziazko aipamenak, testuen estekak, efemeri-deak, kritikak, bibliografia... Azken eguneraketan 673 idazleen eta 3.312 liburuen erreferentziak jasota zeuden. Proiektu hau Gipuzkoako Foru Aldundiaren eta Eusko Jaurlaritzaren laguntzarekin eraman du aurrera. Egileen alfabeto zerrenda bitartez kontsulta daiteke.

- *Lizardi, Xabier: Idazlanak* (www.terra.es/personal3/zuzendaria/mintegi/euskara/LIZLANAN.html). Weborri honetan Lizardiren olerkiak, antzerkiak, eskutitzak eta kazetaritza lanak jasotzen dituzte.

- *Marjinalia bilduma* (www.euskalnet.net/xgalarreta). Doan eskura daitezkeen liburuak ditu webguneak, batez ere literatur liburuak.

- *Multimedia Galeria* (Eusko Ikaskuntza) (www.euskome dia.org/galeria?idi=eu). Argazki artxiboa 1919an sortu zen eta aparteko pieza esanguratsuak ditu. Euskal Herriko arkitektura eta herrietako ezaugarriak biltzen ditu, zenbait ezau-

garri etnografiko ere erakutsiz. Eusko Ikaskuntzaren artxibategiak irudiak eta audioak biltzen ditu.

- *Nafarroako Fonoteka* (www.fonoteka.com/fonoeus.html). Nafarroako Euskararen Fonoteka izeneko proiektu honen asmoa da Nafarroako euskalkien grabaketak gordetzea eta, era berean, interesaturik egon daitezkeen guztien eskura grabaketa hauek paratzea.

- *Nafarroako Gobernua, Hezkuntza Saila* (www.pnte.cfnava.es/publicaciones/novedades.php). Nafarroako Gobernuak Irakaskuntzari buruzko testu asko jarri ditu eskuragarri.

- *Nafarroako Julio Caro Baroja Museo Etnologikoa* (www.cfnavarra.es/cultura/museoetnologico). Hasiera zalantzatsuak izan arren, 60 eta 70eko hamarkadetan ekin zion interes etnografikoko tresnak biltzeari, Julio Caro Barojak gidaturik. Berak bildu zituen nekazaritzako lehen tresnak Bidasoako baserrietatik. Museoko gaiak asko badira ere, hamar sail handitan bil daitezke, Nafarroako aspaldiko gizartearen kultura materialaren eta agerpen espiritualen alderdiei dagozkienak.

- *Olerkariak eta beren olerkiak* (www.geocities.com//9Athens299/olerki.htm). Olerki solte batzuk jasotzen dira.

- *Olerkilariak euskaraz* (www.arrakis.es/~galdergl/poesia/euskera.htm). Helbide honetan aipatzen diren egileen olerki solte batzuk kontsulta daitezke.

- *Santurtziko Udal Euskaltegia* (www.santurtzieus.com/moodle/course/view.php?id=4). *Irakasleon Aldizkaria* (2002-2004), Santurtziko Udal Euskaltegiak aldian-aldian posta elektronikoz igortzen duen didaktika-albistegia da, euskararen irakaskuntzan ari direnentzat intereseko gaiak eta informazioak biltzeko asmoz sortua. Aldizkaria, beraz, euskarairakasleei dago zuzenduta, hurbileko auziak eta esperientziak elkartrukatuta, gogoeta eta hausnarketarako bide eman nahi duena. Horrez gain, irekia ere bada, euskara irakatsi eta ikasteko prozesuen gaineko lanak, iritziak, esperientziak nahiz albisteak irakurleengandik jasoko dituenak.

- *Senez* (www.eizie.org/Argitalpenak/Senez). Itzulpengintzaren teoria eta pragmatikari buruzko aldizkaria da.
- *Susa* (www.susa-literatura.com). Literatur kritikak eta zatiak, liburuak, poemen grabazioak...
- *Sustatu* (www.sustatu.com). Profesional euskaldunentzako albistegi bat da. Teknologia Berrien eta Interneten garaian ere, euskararen presentzia indartu eta bultzatzeak berebiziko garrantzia du. Ekonomiaren alor desberdinetan (irakaskuntza, industria, zerbitzuak...) lanean diharduten eta prestatzen ari diren gazteentzako zerbitzu bat da. Taldekatzeko beharrezkoa den informazioa, gaur egunean zatikatua eta desegituratua ageri da. Lantokitik bertatik, ordenagailutik zuzenean informatzeko modu berria eskaintzen du Internetek, eta kanal berri hori erabili nahi du Sustatuk informazioaren sorkuntza eta hedapen eraginkorra lortzeko. Hauexek dira helburu nagusiak: informazioaren sorkuntza eta hedapena eta profesional euskaldunen komunitatearen trinkotzea.
- *TK* (www.asnabi.com/publicaciones_RevistaTK.html). Nafarroako Liburuzainen Elkarteak (ASNABI) argitaratzen duen liburutegiei buruzko aldizkaria da.
- *Txistua* (www.txistulari.com).
- *Vilaweb biblioteca* (www.vilaweb.com/www/biblioteca_r_basca.html). Helbide elektronikoa honetan, Euskal Herriko honako informazio digitalizatu hau aurki daiteke: idazleak, euskal ipuinak, euskara...
- *Wikipedia* (<http://es.wikipedia.org/wiki/Portada>). Mundu osoko milaka boluntarioek sortu duten entziklopedia askea da. Wiki sistemak era erraz batean editatzeko aukera ematen du eta Wikipediaren kasuan edonork argitara dezake. Ingeleseko Wikipedia da sarrera gehien dituenena, baina beste hizkuntza askotan ere aurki daiteke informazioa (euskarazko bertsioa: <http://eu.wikipedia.org/wiki/Azala>).
- *Wordtheque* (www.wordtheque.com). Proiektu honek 106 hizkuntzatan dauden literatur lanak, eleberririk eta testu zien-

tifikoak, itzulpenak, monografiak eta bestelako testu ugari biltzen ditu. Horien artean, 334 lan euskaraz, 2.668 frantsez, eta 8.620 gaztelaniaz.

Hitzen arabera, autoreen arabera edo izenburuen arabera egin daitezke bilaketak. Zerrendako obrak autoreen eta izenburuen arabera antolatuta daude. Edozein bilaketa-modu aukera daiteke, dagokion laukian klik eginez: lauki zuriak zein aukera aktibatuta dagoen adierazten du. Alfabetoko letren bitartez ere aukera daiteke.

- *Xenpelar Dokumentazio Zentroa* (www.bertsozale.com/euskara/xenpelar/xdz-liburutegi1.php). Bertsozaritzaren inguruan sortzen den oro biltzea helburu duen erakunde hau 1990ean sortu zen. Harez geroztik eginiko ibilbidean esparru askotara luzatu ditu adarrak eta mota askotako lan bildumak sustatu eta bultzatu ditu. Hara nola, ikerketak, liburutegi digitalak, argitalpen katalogoak edota bestelako biltegiak.

Euskal Herriko liburutegi digitalak

- *Bizkaiko Foru Aldundiaren Liburutegi Digitala* (http://biibliotecaforal.bizkaia.net/screens/mainmenu_spi.html). 8.000 izenburu inguru zuzenean kontsultatzeko aukera daukagu. Haien artean 36 inkunabile, XVI., XVII., eta XVIII. mendeetako izenburu asko daude. Euskal atalekoa batez ere oso aberatsa da, euskaraz inprimatutako lan asko baitaude.

Bilaketa egiteko pantaila ezin osatuago dago; arlo hauen bitartez egin daiteke: autorea, izenburua, gaia, hitz nagusia, zenbaki normalizatua, lege gordailua, argitalpen lekua, argitaratzailearen izena, inprimatze lekua, inprimatzailearen izena, signatura, sailkapena eta liburutegi digitalaren ikurra. Edozein hitzetatik eskatuz gero agiriak aurki daitezke.

- *Euskal Liburutegi Digitala* (www.euskadi.net/liburutegidigitala). Antso Jakituna Fundazioak, Eusko Jaurlaritzarekin elkarlanean, 3.000 izenburu inguru bildu ditu liburutegi digitalan. Kultura Sailak aurreneko urratsak eman ditu Eus-

kal Liburutegi Digitala sortzeko bidean. Alde horretatik, hiztarmen bat sinatu du Gasteizko Antso Jakituna Fundazioarekin, zeinak ia 3.000 monografiak osaturiko funts digitalizatua baitu. Azpimarratzekoa da digitalizatuta dauden liburuaren artean 1.800 euskaraz idatzitako eskuizkribuak direla. XV. mendetik 1934ra arteko dokumentuak aurki daitezke liburutegi digitalean.

Bilaketa-metodo erraza bezain osoa dauka. Lan bakoitzaren fitxak haren ezaugarriak —deskribapen fisikoa, hizkuntza, oharrak...— jasotzen ditu, eta, gainera, bilaketak honako eremuetan egin daitezke: izenburua, egilea, edizioaren urtea...

- *Klasikoak* (www.klasikoak.com). Proiektu honen babesleak hauek dira: Fundación BBVA, Euskal Autonomia Erkidegoko aurrezki kutxak (BBK, Kutxa eta Vital) eta Euskal Herriko eta Deustuko Unibertsitatea. Kontseiluaren partaideak hauek dira: Pello Salaburu, Pedro Miguel Etxenike, Anjel Lertxundi, Gregorio Monreal, Jesus Maria Alkain, Jon Mancisidor, Antonio Rivera, Rosa Miren Pagola eta Iñaki Goirizelaia.

Euskara bateratu eta garatzeko asmoz, *Pentsamenduaren klasikoak* bilduma argitaratu du euskaraz. Itzulpen zaindu eta landu hauekin, garai guztietako mendebaldeko pentsamendua —dozena erdi bat hizkuntzako obrak: grekoa, latina, frantsesa, ingelesa, alemana, italiera, espainola...— eskuragarri edukitzeaz gain, euskal kulturgintzarentzako ezinbesteko materialak dauzkagu.

Funtsa 100 obra inguruk osatzen dute. Aldiz, bilaketa sistema eskasa du, soilik izenburuen eta egileen bitartez egin baitaiteke. Funtsaren informazioa ez dago inon jasota, ezin da inon kontsultatu zein egile eta zein izenburu dituen.

- *Armiarma* (www.armiarma.com). Proiektuaren egileak hauek dira: Gorka Arrese, Monika Bengoetxea, Mikel Elorza, Joxan Elozegi, Patxi Gaztelumendi, Juanjo Iribar, Koldo Izagirre eta Josu Landa.

Euskal literatur aldizkarien gordailu ahalik eta osoena atontzea da Ibinagabeitia Proiektuaren xedea. Egitasmoari ekiteko lehen urratsak 2000ko ekainean eman zituen Susak. Gipuzkoako Foru Aldundiko Kultura, Euskara, Gazteria eta Kirol Departamentuak diruz lagundua. Bizkaiko Foru Aldundiko eta Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailek ere parte hartu dute gordailu honen finantziazioan.

Bilaketak egileen, izenburuen, urteen, aldizkarien arabera eta testu osoan kapsula programaren bitartez egin daitezke.

Literaturaren Zubitegia. Euskal idazleen erreferentziako aipamenak, testuen estekak, efemerideak, kritikak, bibliografiak...

Basquepoetry.net. Euskal poesiaren ataria.

Klasikoen Gordailua. Literaturako testu klasikoen webgunea: liburuez gain, baladak, kantik, herri literatura, testu zaharrak...

Bertso eta Olerkien Hemeroteka. Julen Urkizaren *Euskal bertso eta olerkien bibliografia*-ren gainean garatutako ekimena.

Kritiken hemeroteka. Euskal literatura modernoko liburuei buruz kaleratu diren kritiken gordailua.

Literatur Aldizkarien Gordailua. Ibinagabeitia Proiektua: 29 aldizkari eta 6.000tik gora artikulua digitalizatuta.

Euskal Prentsaren Lanak. XIX. mendetik aurrerako egunerokoak eta aldizkako agerkariak: *Argia, Eskualduna, Euzkadi*...

Literatur Emailuak. Literatur argitalpenak eta ekimenak iragartzeko asteroko albistegia; harpidetza doan.

Euskal Lokuzioak Sarean. Intza proiektua: euskarazko lokuzioak ezagutzeko eta lantzeko aukera.

Zaldi Ero idazleekin. Berrehun argazkiko erakusketa, Miel A. Elustondok aurkeztua.¶

Gizarte-mugimenduak plaza nagusian

Bozeramaileen trebakuntza,
herrigintzan aritzeko ezinbesteko
tresna

TXEMA RAMIREZ DE LA PISCINA

EHUko Kazetaritza Saileko irakaslea

Sarrera

Planetako toki askotan, hiritarrek errezeloz begirutzen dituzte buruzagi politikoak. Hainbat herritan, jarduera publikoa susmopean dago. Alderdi politiko tradizionalak sinesgarritasuna galdu dute. Fenomeno horren arrazoiak dira, neurri handi batean, ustelkeria eta ideiak nahiz buruzagiak berritzeko duten gaitasun falta nabarmena.

Munduko Ekonomia-Foroak aginduta, 2002. urtean Gallup enpresak inkesta zabala egin zuen kontinente guztiarako 36.000 hiritarren artean¹. Eraitza interesgarriak ageri ziren. Munduko populazioaren bi heren baino gehiagok uste zuten herri-borondatea ez zegoela agintean euren herrietan. Latinoamerikako hiritarren %78k uste zuten hori, baita Europako Batasunaren %61ek eta AEBetako %52k ere. Euren Gobernua kalifikatzeko gehien erabilitako adjektiboak bi izan ziren: *ustelak* eta *burokratak*. Askoz atzerago gelditu ziren konnotazio positiboak zituzten beste batzuk: *eraginkorra*, *justua* edota *herri borondatearekiko abegitsua*, adibidez.

Frustrazio kolektiboa sumatzen da mundu osoan, gero eta gehiago; instituzio eta parte-hartze-mekanismo politiko tradizionalekin halako haustura nabarmen bat ageri da. Alderdi politikoak egitura eta hierarkia bertikalak dira hiritarrentzat, guztion aurrerapenaz kezkatzeaz baino gehiago euren interes partikularrez soilik arduratzen diren erakundeak. Hala ere, hiritar horiek, aldiro, euren bozka ematera doaz hainbeste kritikatzten dituzten alderdi horietako bati. Aukera guztien artean, «txarrrik onena» hautatzen dute, normalean.

Herritarren eta instituzioen artean sumatzen den urruntze horren kariaz, loratu dira hainbat gizarte-mugimendu berri, esfera publikoan euren eremu propioa aldarrikatzen duten eragile berriak (Dahlberg 2004).

Jürgen Habermasek duela 40 urte baino gehiago (1962an) erabili zuen lehen aldiz termino hau —esfera publikoa—. Gaur egun, komunitate zientifikoaren baitan eztabaida dezente dago filosofo eta soziologo alemaniarrek erabili zuen termino horren baliagarritasunaren inguruan. Olverak kontzeptu horren berdefinizioa planteatu du (1999:33-34). Bere ustez, gaur egun, esfera publikoa hiritarrek euren iritziak eta usteak prozesatzen dituzten eremua da, estatuari euren aldarrikapenak planteatzen dizkieten esparrua, masa-hedabideen bitartez informazioa jaso eta berrinterpretatzen duten espazio publikoa, alegia. Lursail komuna da esfera publikoa; iritziak landu, nortasunak eraiki eta adostasunak sortzen/bir-sortzen diren eremua. Fenomeno horiek prozesu komunikatibo interaktibo bidez osatzen dira. Olveraren aburuz, egintzok izaten diren eremuek badute «askatasuna jarduteko tresnak bihurtzeko aukera eta sistema politiko eta ekonomikoarekin harreman kritikoa eraikitzeko borondatea».

Zer gertatzen da, ordea, «askatasuna jarduteko tresna» horien jabe bakarrak estatuak edota euren aparatuak direnean? Orduan sortzen da «esfera publiko alternatiboa» sustatzeko beharra, gizartearen ekimenez bultzatutako eremua, merkatuaren edota estatuen logika menderatzailetik at egituratzen den esparrua.

Gizarte-mugimendueek, nahitaez, egunero jardun behar dute plaza nagusian. Artikulu honen abiapuntuan iker-galdera hauek daude:

- Ba al dute XXI. mendeko gizarte-mugimendueek esfera publiko alternatiboa sortzeko ahalmena? eta
- Zeintzuk tresna erabili behar dituzte esfera publikoan jardun ahal izateko?

Gure hipotesia garbia da: esfera publikoaren mugak dezentente aldatu dira azken urteotan, informazio-teknologia berriek sortutako berrikuntzen kariaz. Teoriko ugarik (Benhabib 1996, Bohman 1996, Dryzek 2000, Young 2000) lotzen dute gizarte baten osasun demokratikoa berorren sistema komunikatiboak erakusten duen interaktibitate-mailarekin. Hardt eta Negri pentsalariak, adibidez (2000:263), uste dute teknologia horiek sortu dituzten aldaketak hain direla nabarmenak ezen guztiz beharrezko egiten dela esfera publikoaren kontzeptu klasikoaren berformulazioa. Beraien aburuz, termino horren mugak lausoak, zehaztugabeak eta, askotan, kontraesankorrak dira. Lehiapean dagoen eremua da, joera iragankor eta aldagarrien eraginpean dagoen esparrua. Gizarte-mugimendueek jokaleku horretan jardun behar dute; ezinbestean. Ongi asko dakite, ordea, beste gizarte-eragileen egoera eta berea ez daudela maila berean, baita gizartea seduzitzeko eta jendarteko iritzian eragina izateko dituzten aukerak ere estatuak eta merkatuak nabarmen mugatzen dituztela. Hala eta guzti ere, egunero saiatzen dira esfera publiko alternatibo horren eraikuntzan, komunikazio alternatiborako eremu berriak askatze-lanetan (Atton 2002:152).

Gizarte-mugimendu berriak

Gaur egun dauden gizarte-mugimenduen tipologia zabal da eta horregatik zail egiten da berorien definizio bakarra eta zalantza bakoa topatzea. Manuel Castellsek honela definitu ditu gizarte-mugimenduak (2003:31): «Garaipena lor-

tu edo ez, gizartearen balioak eta instituzioak aldarazten dituzten egintza kolektiboak».

Edozein kasutan, garbi bereiztu behar dira gizarte-mugimenduak eta presio-taldeak edo *lobby*-ak (Letamendia eta Ibarra 1999:372-401). Gizarte-eragile bezala erabat desberdinak dira. Dena da desberdina: euren jatorria, euren egitura, baita euren xedek ere. Gizarte-mugimenduek sarean jarduten dute, interes komuna aldarrikatzen dute eta horrexek —sarritan— agintean dagoen instituzioaren aurka borrokatzera daramatza. *Lobby*-ek, berriz, egitura formala daukate, interes korporatibo-sektorialak defenditzen dituzte eta agintarien osagarri gisa jarduten dute, askotan.

Gizarte mugimenduen definizio bakarra ematea zaila bada ere, areago da mundu osorako sailkapen orokor eta baliagarria aurkitzea. Alain Touraine pentsalariaren ekarpenak bere eginez, Castellsek (2003:103) gizarte-mugimenduen hiru irizpideok hartu ditu gogoan sailkapen hori egitean: beren nortasuna, borrokatzen duten arerioa eta euren helburu nagusia edo xedea.

Har dezagun, adibidez, mugimendu zapatista. Nortasun indigena duen mugimendua da. Bere arerioa ere garbi dago zein den: kapitalismo globala, oro har, eta Ipar Amerikako Merkataritza Libreko Ituna, bereziki. Beraien helburu nagusia, berriz, ondorengoa: duintasuna, demokrazia eta lurrraren defentsa.

Har dezagun orain beste bat: mugimendu altermundialista, adibidez. Nortasun anitza duen mugimendua da. Bere etsaia kapitalismo monopolista da eta bere azken jomuga, berriz, justizia eta demokrazia globala.

Zerk egiten du «berri» gizarte-mugimendu bat? Lehenik eta behin, esan behar da, etiketa bera ez dela originala, ezta arestikoa ere. 60ko hamarkadan Mendebaldeko gizarteetan izan ziren aldaketek ahalbidetu zuten termino horren sorrera (Larrinaga eta Barcena 2004:128-130). Mugimendu feminista, ekologista eta antimilitarista indar eta gogo biziz jalgi ziren plazara, nahiz eta masa-hedabideen aldetik boikot na-

barmena izan. Gizarte zibila agertu zen protagonista eta eragile politiko berri legez. Orduan, gaur egun bezala, gizarte zibila esaten zitzairen Estatuaren esferatik eta ekonomiaren mundutik at antolatzen ziren borondatezko mugimendu eta talde antolatu orori (Costa 1999:105).

Ondorengo hamarkadetan gizarte-mugimendu gehiago sartu ziren lehen aipatu dugun zerrenda horretan: giza-eskubideen aldekoak, arrazakeriaren aurkakoak, internazionalistak, lesbiana eta homosexualen eskubideen aldekoak, e.a. Mugimendu horiei berehala esleitu zitzairen etiketa: «berriak» ziren. «Zaharrak», berriz, XIX. mendean sortutakoak: langile eta nekazarien mugimenduak, baita mugimendu nazionalistak ere. Joan den mendeko 80 eta 90eko hamarkadetako gogoeta soziologiko ugari aritu ziren gizarte-mugimendu berri horien subjektu protagonikoaren inguruan. Joera horrek berean dirau XXI. mendeko lehen hamarkada honetan ere.

Panorama dezente aldatu da azken urteotan. Alde batetik, teknologia berrien garapenak —Interneten hedapena, bereziki— eta, bestetik, globalizazioaren eredu neoliberalak mundu osoan piztu dituen erresistentziek ahalbidetu dute egun bizi dugun gizarte-mugimendu berrien plazaratze emankorra. Edozein ikuspuntutatik begiratuta, askotarikoa bezain interesgarria da fenomenoak. Egundaren herri eta gizarte-mugimenduen zerrenda ikaragarri zabala da; heterogeneoa oso eta, ezinbestean, kontraesankorra ere bai, askotan behintzat.

Boaventura de Sousa Santos irakasleak (2001) esana du mugimendu berri horien ezaugarri nabarmenetakoa dela kapitalismoari zein marxismoari egiten zaien kritika. Lehenari, ezarri duen garapen ereduak jasanezina delako. Eta bigarrenari, definitu zuen askapen sozialaren ereduak porrot egin duelako. Baina, esan bezala, ezinezkoa da mugimendu berri hauek irizpide bakar eta orokorren pean sailkatzea. Lehendabizi, mugimenduak direlako eta ez alderdi politikoak. Bigarrenez, sarean daudelako antolatuta eta horrexek ahalbidetu du beren kontrolik gabeko garapena; baita desa-

gerpena ere. Eta hirugarrenez, euren dibertsitatea beren nortasunaren ezaugarri bilakatu delako.

XIX. mendeko gizarte-mugimenduetan langileria zen ardatza, aldaketaren giltza, iraultzaren motorra eta akuilua. Oraingoan, gizarte zibilak hartu du protagonismoa. Ez du langileria ordeztu; baina dezente moteldu da beharginek orduan zuten protagonismoa. Talde sozialek hartu dute leku-koa. Gizarteak eutsi dio erreleboari. Askapen-prozesua eten-gabea da, egunerokoan gauzatzen da, biharamunaren zain egon gabe, Mesias buruargitsuengan delegatu gabe, eremu pertsonaletik abiatu eta esparru sozial, politiko eta kulturalera hedatzen den egintza baita. Ekonomia globalaren aurrean justizia globala aldarrikatzen da. Demokrazia ordezkatzailaren aurrean, demokrazia parte-hartzailea eskatzen da.

Boaventura de Sousa Santos pentsalariaren arabera (2001), oraingo gizarte-mugimendu berriak ondorengo hiru ezaugarri nagusien batura dira: subjektibotasuna, hiritartasuna eta gizarte-askapena. Gurean, Euskal Herrian alegia, beste elementu bat gehituko genuke: nortasuna; hots, identitatearen aldarritik sortu den indar sortzailea, hainbat gizarte-mugimendutan presente dagoen aldagaia.

Gizarte-mugimendu berri horien dibertsitate eta heterogeneotasuna gogoan hartuta, Pierre Bourdieuk (2002) ondorengo lau ezaugarri komun hauek topatu ditu euren artean:

- Ohiko parte-hartze formula politikoak errefusatu egiten dira. Horien aldean, egitura horizontalak lehenesten dira, subjektu aktiboaren esku-hartze zuzena. Mugimenduari eta ez hierarkiari ematen zaio protagonismoa.
- Oso helburu zehatzak dituzte. Hiritarron ohiko bizimodu arruntarekin zerikusirik duten kontuak dira: etxebizitzaren garestitzea, enpleguaren lan-baldintzak, osasun publikoaren kalitatea, e.a. Helburu orokorrak dituzten beste kausa batzuk ere hartzen dira gogoan: militarismo ororen aurkako edota bakearen aldeko mugimenduak dira, adibidez.
- Neoliberalismoaren forma ororen aurkakotasuna.

- Solidaritatearen eta taldearen gorazarrea. Interes partikularren gainetik, kolektibitatea.

Dibertsitateak ere kontraesanak ditu. Kontrakoa pentsatzea inozoena litzateke. Manuel Castellsek nabarmendu ditu (2003:183) mugimendu altermundialistaren baitan ageri diren korrante desberdinak. «Bestelako mundua posible da», dugu lelo nagusia. Batzuek —erreforma instituzionalaren aldekoak— «posible» hitza azpimarratzen duten bitartean, beste batzuek —gero eta gehiago, gainera— «bestelako» berba nabarmentzen dute letra gorritz. Azken horiek kapitalismoaren aurkako mugimendu anarkistak betidanik aldarrikatu dituen ideiak berreskuratu dituzte. Herrian txertatutako erakunde soziopolitikoak proposatzen dute, eredu gisara. Anarkista berrientzat «Internet, eta sarean eratzen diren konexio mota guztiak, ez dira soilik lan-tresna bat, gorabidean datorenen gizarte autogestionatu baten adierazle garbia baizik» (Castells 2003:183).

Politika eta ekonomiaren mundu ofizialetik, askotan, garrantzia kendu zaio fenomeno honi. «Udako gorabehera koloretsuak baino ez dira», uste zuten batzuek. Gerora aitortu behar izan dute gizarte-mugimenduek hartu duten protagonismo berria. Castellsek azpimarratu du, informazioaren gizartean bizi garen honetan, identitateak hartu duen indarra. Soziologo kataluniarrak, etorkizunari begira, garrantzi berezia eman dio fenomeno honi, inor gutxik —duela hamar urte— aurreikusten zuen protagonismoa. Era honetan amaitu du gai honi dedikatu dion bere trilogiako bigarren bolumena (2003:466):

Gizartearen atzeko kale-kantoi horietan, dela sare elektronikoko alternatiboetan, dela erresistentzia komunala jarduten duten herri-sareetan, gizarte berri baten muina ikusi dut, identitatearen indarrak historiaren zelaietan landu dituen alternatibak.

Azken urteotan, gizarte-mugimendu berriek aurrerapauso nabarmenak egin dituzte komunikazioaren alorrean. Metodo komunikatiboak hobetu dituzte eta, horrekin bate-

ra, beren presentzia publikoa sendotu egin da. Masa-hedabideak borroka-leku oso garrantzitsuak bilakatu dira, baita gizarte-mugimenduentzat ere. Talde hauek hedabide horietan sartzeko duten eskubide demokratikoa aldarrikatu eta beste iturri informatiboek duten trataera bera eskatzen dute. Eskubide hori ukatzen zaienean —normalean horrela gertatzen da— espazio horren konkistara ausartu dira; esfera publikoa —plaza nagusia— beraiena ere badelako. Hil ala biziko kontua da (Castells 2003:463):

Gogoaren bataila irabazten duenak gobernatuko du. Aparatu zurrun eta indartsuak ez dira arerio izango sare alternatibo eta malguen inguruan antolatutako gizakientzat.

Kazetaritza parte-hartzaileak izan duen gorakada ere horitik doa. Termino horren asmatzaile Dan Gillmor-ek honela definitu du fenomenoak (2004:9): «Kazetaritza parte-hartzailea (*participatory journalism*) hiritar baten edo talde baten egintza da, informazioaren bilketa, narrazio, analisi eta hedapen prozesuan funtzio aktiboa betetzen duen jarduera, alegia». Parte-hartze horren helburua da ahalik eta jende gehienari informazio independentea, zehatza, fidagarria eta garrantzitsua helaraztea.

Gizarte-mugimendu berriek sarean topatu dute tranpolin perfektua, probaleku egokia. Kazetaritza parte-hartzailea euren aliatu naturala da. Dituzten tresna teknologikoak baliatuz, errazago zaie dituzten ideia berritzaileak jendearengana helaraztea eta, bidez batez, euren helburuak ere betetzea. Aukera berriak sortzen ari dira. Mugimendu hauek ederki asko jabetu dira horretaz. Ohiko kazetaritza korporatiboak eta boterean dagoen aginte politiko-ekonomiko-finantzarioak errezeloz begiratzen diote susperraldi koloretsu honi. Eskuetatik ihes egiten ari zaielako pertzepzioa daukate. Ezin dute mugimendua kontrolatu. Kazetaritza parte-hartzaileak areagotu egin du egun prentsak bizi duen krisialdia. Elkarri elikatzen dioten fenomenoak dira. Planeta osoan kazeten salmentak behera doazen bitartean, fenomeno honen gorabidea ere etengabea da.

Aurrez aurre dauden estrategiak (EDA vs IBI)

Historikoki, masa-hedabide handiek takar eta uzkur hartu dituzte herri zein gizarte-mugimenduak (Tuchman 1983, Ryan 1991, Castells 1997 eta 2000, Tarrow 1998 eta 2005, Downing 2001, O'Brien et al. 2000, Porta et al. 2006). Jarra hori ez da beti uniforme izan, gorabeherak izan ditu momentu eta gizarte-mugimenduen ezaugarrien arabera.

Masa-hedabide tradizionalen estrategia hiru zutabeotan oinarritu da: Ezkutatu, Deslegitimatatu eta Asimilatu; EDA estrategia deitu duguna. Horixe bera nabarmendu dute Leon, Burch eta Tamayo irakasleek *Movimientos sociales y comunicación* liburuan (2005:79-86). Gizartegintzan aritzen diren ekintzaileak ez dira ia inoiz *target* egokia iragarleentzat, ezta gizarte-mugimenduen mezua jasotzen duten hartzai-leak ere. Normalean, behintzat. Mugimendu hauek publizitatean gastatzeko duten aurrekontua hutsaren hurrengo denez gero, masa-hedabideek ez dute arazo larregirik beren EDA strategiari eusteko. Instituzio publikoek eta multinazionalak bai dute dirua horretan inbertitzeko. Horiek bai, *target* egokia.

Taktika horien gauzapena mugimenduak bizi duen momentuaren araberakoa izan ohi da. Normalean, mugimendua sortzen ari denean, masa-hedabideek alde batera uzten dute; ez dute kontuan hartzen, ezkututzen dute haren jarduna. «Ez dira informazio-iturri legitimatua», «ez dute garrantzirik» edota «euren bozeramaileak ez dira homologagarriak», izan ohi dira hedabideetako arduradunek argudiatu dituzten arrazoiak euren portaera justifikatzeko. Telebista kate handiek ez dituzte buruzagi sozialak elkarriketatzen harik eta famatuak izan arte, edota eurek ordezkutzen dituzten mugimenduek zerbait «deigarria» egin arte.

Evo Morales, Boliviako presidente izan baino lehenago, sindikalista eta ekintzaile ezaguna izan zen. Aurreko gobernuak botatzeko antolatu ziren herri-protestatan parte-hartze zuzena izan zuen. Hedabideek, ordea, ez zuten bozera-

maile gisara onartu MAS Sozialismorako Mugimendua Bolivia osoa geldiarazteko gai zela frogatu zen arte. Etiketa ere ezarri zitzaion: *sindikalista kokalero*, *aimara* eta *ezker erradikalekoa*. Morales presidentziara iritsi zenean, ordea, hedabideek segituan aldatu zuten euren *txipa*. Orduan, herriak presidente berria izendatzeko erabiltzen zuen ezizen bera baliatzen hasi ziren: *El Evo*. Ordura arte, hedabideek ezkutatu egin zuten bere mezua.

Ezkutatze hori da, zalantzarik gabe, gizarte-mugimendu bati gerta dakioken okerrena. Oso etsigarria da egiaztatzea nola hedabideek sistematikoki alde batera uzten duten edo manipulatzeko duten gizarte-mugimenduen lana, dela gizarte-bazterketaren aurka, dela indigenen eskubideen alde, dela beste edozein arrazoi. Asteetako, hilabeteetako ahalegina alferrik gertatzen da, ahanzturaren zurrunbiloan murgiltzen da, ezerezean.

Momentu jakin batean, taktika ezkutatzailea jasan ezina bilaka daiteke hedabideentzat. Etikoki eta estetikoki ez da eramangarria. Mugimenduek gizartean presentzia nabarmena lortzen dutenean, euren indarra agerikoa denean, orduan errazago zaie hedabideei informazioa ematea ezkutatzea baino. Egoeraren berritasunak konplizitateak ere sor ditzake zenbait kazetariren artean, sinpatian oinarritutako harreman zintzoak, gizalegeak agindutako portaerak. Horixe da egoerarik desiragarriena. Baina, gizarte-mugimendu horrek zalantzan jartzen badu indarrean dagoen gizarte-eredua, agintearen portaerak garrantz kritikatzeko baditu... litekeena da, orduan, EDAREN estrategiaren bigarren fasea aktibatzea: mugimenduaren deslegitimazioari dagokiona, alegia.

Leon, Burch eta Tamayok oso ongi aztertu dute hori Latinoamerikako mugimenduen artean (2005:82). Besteak beste, Mexikoko zapatistak, Brasilgo MST Lurrik Gabekoen Mugimendua, Ekuadorko indigenak, Boliviako nekazariak edota Argentinako *piketeroak* aipatu dituzte. Euskal Herrian ere antzeko zerbait gertatu da askotan hainbat mugimendurenkin. ETAREN helburu ideologikoekin bat etorri izana aski

izan da, askotan, gizarte-mugimendu baten deslegitimazio mediatikoa aktibatzen.

Sistema informatiboak garbiki bereizten ditu gizarte-mugimenduen adierazpide asimilagarriak —aginte politiko eta ekonomikoaren zutoinak ezbaian jartzen ez dituztenak— eta asimilaezinak direnak (aldaketa estrukturalak aldarrikatzen dituztenak). Bigarren kasuan, sistema informatiboak —sarritan— mugimenduen helburuak hutsaldu, bere deialdiak indargabetu eta beren buruzagiak desprestigiatu egiten ditu. Deslegitimazio hori gauzatzeko erabili ohi den beste taktika bat da, erakunde horien barnean egon litezkeen desadostasunak edota bortxazko jarrerak azpimarratzea. Horrexek ematen dio akabera deslegitimazio prozesuari. Hala ere gertatu da MSTrekin Brasilen, baita mugimendu altermundialistarekin ere Europan. Mugimendu horiek euren haserre azaltzeko orduan *pasatu* egiten badira, ongi asko dabilte hedabideek handitu egingo dutela bortxazko adierazpen hori, mugimenduaren helburuak lausotze edota zikintze aldera. Horixe gertatu da globalizazioaren aurkako manifestazioetan *black bloc* talde anarkistarekin. Euren portara zaratatsu baina isolatua den hori aski izan da zenbait hedabidek mugimendu osoari «bortxazale» etiketa esleitzeko. Hurrengo pausoa bere kriminalizazioa da eta, azkena, sistema informatiboaren periferiara zigortzea.

EDA estrategiaren bigarren fasea gainditzen duten mugimenduek beste arrisku handi samarra garaitu behar dute oraindik: asimilazioarena, sistemak irentsi izanaren arriskua, alegia. Neurri batean horixe gertatu zaio mugimendu ekologistari. Errebindikazio iraultzaileak zirenak —batzuetan— sistemaren zati bilakatu dira, behar bezala gatzgabetu eta gero. Petrolio konpainiek eta mundu osoko gobernu kontserbadoreek ukitu berdea ematen diete orain euren kanpaini. Ingurumenari keinu egitea ezinbesteko bilakatu da euren diskurtsoetan. Marketin kanpaina on batek berdean izan behar du errematea. Berdea freskotasun, gaztetasun eta samurtasunaren adierazle da. Baita osasunarena ere. Zerbait

gehiago eska liteke? Kanpaina horietan egiten diren tipo horretako aipamenak, normalean, azalekoak dira, apaingarriak baino ez; epidermikoak, azken batean.

Asimilazioa EDA estrategiaren azken fasea da. Maltzurrena ere. Hainbat eta hainbat gizarte-ekintzailek aholkulari bezala amaitu dute gero, non eta beraiek borrokatu dituzten enpresa berberetan.

Estrategia horri aurre egiteko, gizarte mugimenduek era guztietako metodoak erabili dituzte. Arrakasta lortze aldera, erakunde hauek ezin dute inprobisatu. EDA estrategia garaitu ahal izateko bestelako plana abiatu behar da. Praxiak erakutsi du plan hori hiru ardatz hauen inguruan eratu beharko litzatekeela: Irudimena edukietan, Berrikuntza formatan, eta (erakundearen) Idiosinkrasiari errespetua. IBI formula bataiatu dugu. EDA vs IBI, dugu, beraz.

Gaye Tuchman iparramerikarrak masa-hedabideek gizarte-mugimenduei eman dieten trataera aztertu du. Bereziki ikertu zuen AEBetako prentsak NOW *National Organization of Women* (Emakumeen Erakunde Nazionala) mugimendu feministarekin izandako portaera, berori sortu zenetik (1966an) 80ko hamarkada arte. Tuchmanek ateratako ondorioetan garbi azaldu da mugimendu hauek, ezinbestean, irudimena landu behar dutela, egunero gainera. Tuchmanen esanetan, mugimendu ororen ibilbidean fase desberdinak ageri dira. Hasierako kolektibo informal haiek boluntarioen erakunde konplexu bilakatu dira askotan, multinazionalak, gobernuak eta parlamentuak presionatzeko gai diren mugimenduak izatea lortu arte. Tuchmanek eskaera zehatza egin zien gizarte-mugimenduei: «hurbildu zaitezte masa-hedabideen mundura, ezagutu beraien lan-azturak, planifikatu zuen jardunbidea kazetarien jokamoldeak kontuan hartuta». AEBetako irakasleak ondorengo hau ere esana du (1983:148):

Gizarte-mugimendu deslegitimatzaileak berritzaile izan ohi dira, salbu eta bortxakeria iragartzen badute. Molotoch eta Lester-ek dioten legez, baliteke albistea sortzeko gizarte-mugimenduetako ekintzaileek zerbait desegokia egin behar iza-

tea: ordu desegokietan bildu, toki desegokietan batzartu eta jardunbide bereziki desegokiekin engaiamendua hartzea. Hori guztia egin beharko dute albistea sortzeko.

Ohiko portaeretatik bereizi. Horrexek funtzionatzen du, oraindik ere; zakurrari hoska egiten dion haurraren aforismoa, alegia. Arazoak sortu dira, berriz, ohiz kanpokoak den hori ohikoa bihurtu denean: masa-hedabideen interesa murriztu egiten da, fokua itzali egiten dira eta kazetariak gertaera izan den lekua abandonatzen dute. Taktika honek, gainera, arrisku nabarmenak ditu: gizarte-mugimendua hedabideek nahierara erabiltzen duten bufoi mediatiko bilaka daiteke, noizbehinka lehen orrialdeetako protagonismo iragankorra esleitzen zaion norbait, kromatikoki interesgarria delako. Ekintzaren arrazoiak nekez agertuko dira, ordea. Gakoa, neurria hartzean datza; hau da, Irudimena, Berrikuntza eta Idiosinkrasia proportzio eta dosi egokietan nahastean.

Gizarte-mugimenduak *hirugarren eremuan*

Teknologia berriei esker, gizarte-mugimenduek herrigintzan aritzeko aukerak biderkatu egin dituzte. Internet euren tranpolina bilakatu da, euren eremu naturala, euren errebindikazioen bozgorailu indartsua. Arraina uretan legez, horrela dabilta gaur egun gizarte-mugimendu gehienak sarean. Mugimendu asko eta asko sarean bertan jai, biderkatu eta hedatu dira; baita sarearen begietan katramilatu eta hil ere egin dira batzuk, paradisu birtual batek itota.

Hasiera batean, zenbait ikerketek iradoki zuten Interneten gehiegizko erabilerak gizakiaren parte-hartze soziala murriztu eta pertsona bera ere bere inguruetik bakartu egiten zuela. Azterlan horiek bereziki aspektu kuantitatiboak hartu zituzten gogoan eta ez horrenbeste kualitatiboak. «Hainbat pertsonak hainbat ordu ematen dituzte Interneten aurrean», esan zitzaigun. Ikergaiaren abiapuntua «zenbat» zen, eta ez hainbeste «nola» (ikusi/erabili Internet edota hedabideak, oro har).

Komunikazio politikoaren eremuan egin diren azken ikerketek, berriz (McLeod et al. 1996; Shah, McLeod eta Yoon 2001; Shah, Cho, Eveland eta Kwak 2005), demostratu egin dute hedabide berrien erabilerak pertsona desberdinen arteko eztabaida politikoa eragin dezakeela eta hori guztia erabakigarri gerta daitekeela hiritarron parte-hartze politikoa suspertzeko orduan. Horixe erakutsi dute Shah, Cho, Eveland eta Kwak ikerlariak egindako azterketan (2005). Bertan frogatu dute *on line* bidezko hedabideek komunikabide tradizionalen lana osatzen dutela eta horrek guztiak herritarren parte-hartze politikoa indartzen duela. Ikerlari hauek garbi ere esan dute: Internetek ez du pertsona bakartzen; areago, zerbait demostratu bada kontrakoa izan da.

Internetek eskaintzen dituen erreminta guztien artean «bilatzaileak» eta posta elektronikoa dira, zalantzarik gabe, erabilienetakoak. Bada aipatu ikerlan horretan (Shah, Cho, Eveland eta Kwak 2005:554) demostratu da herritarrek erreminta horiek erabiltzen dituztela, batik bat, informazioa jasotzeko eta gizarte-gaien inguruan iritzia azaltzeko eta trukatzeko. Horrek guztiak aukera ematen die hiritar horiei auzi publikoen inguruan interbenitzeko, aurrez aurreko komunikazioa galarazi gabe. Internetek, berez, ez du hiritarra parte-hartzaileagoa bilakatzen. Bai, ordea, sarearen erabilera kritikoak eta taldeen arteko eta barruko eztabaida politikoek ere (White 1997, Bimber 1999 eta 2001, Cornfield 2000, Dahlgren 2000).

Javier Echeverria filosofoak «hirugarren eremua» deitu dio teknologia berriek osatu duten esparru elektroniko eta sozial berriari (1999). Eremu hori aurreko bien —natura eta hiria— progresioa da. Lehenengoan, landa-eremuan, nekazarien gizartea da nagusi. Bigarrenean, gizarte industrialak. Hirugarrenean, berriz, informazioaren eta teknologia berrien gizartea. Teknologia aipatzean, Echeverriak ondorengo gailu hauek ditu gogoan: telefonoa, telebista, kreditu-txartelak, Internet, multimedia-teknologia (CD-ROMak, DVDak...) eta errealitate birtualarekin zerikusirik duen guztia. Filoso-

fo honen aburuz, teknologia berrien eta espazio-denbora koordinatuaren arteko erlaziotik sortzen da «hirugarren eremua». Esparru informazionala, elektronikoa edota digitala ere deitu izan dio espazio horri.

Hirugarren eremuak gure eguneroko bizimoduan eragin duen eraldaketa sozialaz ongi asko jabetu dira gizarte-mugimenduak. Adituen iritziz, eragin hori gehixeago areagotuko da ondorengo hamarkadotan.

Gizarte-mugimenduek teknologiaren munduarekin izan duten harremana ez da beti berdina izan. Hasierako teknofobiatik oraingo teknofiliara igaro dira, kasu askotan. Hasiera batean (1969), Internet elite pribilegiatu baten eskuetan zegoen: unibertitate eta armadaren esku, nagusiki. Ia zientzia fikzioa zen. Salbuespen apur batzuk kenduta, esan daiteke gizarte-mugimenduek, orduan, jarrera teknofobikoa hartu zutela fenomeno honen aurrean, errezeloz eta aurreiritziz jositako portaera (Sadaba 2005:133). Jokabide horrek bere horretan iraun zuen 70 eta 80ko hamarkadak arte. Teknologiaren mundua diruaren aberria zen, *merkatuaren alde atsegina*. Eta ekonomikoki, jostailu atzemanezina erakunde gehienentzat. 90eko hamarkadan gauzak aldatzen hasi ziren. Kultura zibernetikoa eta «puntucom» enpresen sukaraldia zabaldu zen, baita gizarte-mugimenduen artean ere. Teknofobia desagertzen hasi zen. Aparailuak ez ziren hain atzemanekinak, merkeago zirelako. Gizarte-mugimenduak 90eko hamarkadaren hasieran hasi ziren euren lehen urratsak egiten Interneten. Zapatistak izan ziren horren lekuko (1994). Orduz geroztik, jarrera horrek ez du etenik izan. Inflexio-puntua joan den XX. mendearen amaieran izan zen. Orain bizi dugun faseak 1999an du abiapuntua. Teknologia berriak orokortu egin ziren, estatu eta nazio garatuenetan, bereziki. Gizarte-mugimenduek «hirugarren eremua» euren borroka-leku ideologikoan sartu zuten.

Herrigintzan eta politikagintzan aritzeko teknologia berriak ezinbesteko erreminta bilakatu dira, nahitaezko lanabes. Gaur egun teknofobia ia desagerturik dago gizarte-mu-

gimenduen artean. Burgelman-ek (1994) teorizatu zuen jarrera —*boom and doom* (susperraldia eta hondamendia)— iraganean geratu da². Mugimendu hauek jakin badakite teknologia hauek ez direla zerbait neutro. Ondotxo ere dakite lanabes hauek munduan dauden desberdintasunak birsortzen dituztela eta, gaur egun, kimera hutsa direla hainbat herrialde txirotan. Hala eta guztiz ere, beraien aldeko hautu garbia egin dute, besteak beste, errealitate injustu hori aldatzen lagungarri gerta daitezkeelako.

Gaur egun gatazkak gero eta nazioartekoago bihurtu dira. Gizarte borrokak ere. Mundu mailako gizarte-agenda ageriko errealitate bilakatu da. Ingurune horretan aritu behar dute gizarte-mugimenduek egunero. Ezinbestean, plaza nagusian; esfera publiko alternatiboaren eraikuntzan. Sarea ez da soilik borrokaleku bat. Igor Sadabak aipatu duen bezala, «Internet gaur egungo gizarte-mugimenduen ezinbesteko operazio-gune» bilakatu da, komunikazio-erreminta eraginkorra, bai taldeen artean zein talde barruan ere.

Teknologia berrien orokortze horrek mugimendu birtualen loraldia ere ekarri du. Ez hori bakarrik, hainbat taldek sarea bera probaleku eta helduleku ia bakarra bilakatu dute. Euren gizarte-ekintza guztia net-aktibismora bideratu dute. Sadabak (2005:136) eremu horren barruan sartu ditu hainbat pertsona eta talde: ohiko *hacker*-ak, *software* librearen aldeko ekintzaileak, sarean soilik aritzen diren irrati edota telebista-kanalak, e.a.

Interneten presentzia nabarmena duten talde eta ekimennen artean bereziki aipagarria da Indymedia, munduko hedabide independenteen sare nagusia (www.indymedia.org). Paradoxikoa bada ere, Indymediaren arrakasta porrot bate-tik sortu zen MME Munduko Merkataritza Erakundeak 1999an Seattle-n egin zuen gailurrean. Hasiera batean, Indymedia planteatu zen hedabide alternatibo legez gailurrak iraungo zuen bitartean. Bilerako egunetan, webguneak milioi eta erdi bisita baino gehiago izan zituen. Mugimendua geldiezina bilakatu zen. Egun Indymediara elkartu diren

150 nodok funtzionatzen dute planeta osoan, era autonomoan. Heterogeneotasun eta autonomia horretan datza euren arrakastaren gakoa. Inork ezin du mugimendua erabili, inork ezin du beretzat hartu.

Indymedia kapitalismo eta patriarkatuaren aurkako web-gunea da. Horrela definitzen dute euren burua. Sarerako egiten den lan oro borondatezkoa eta militantea da; musu-truk alegia. Inork ez du ezer kobratzen. Oligopolio handien inguruan antolatzen diren masa-hedabideek egunero zabal-tzen duten ikuspegi ia homogeneoaren aurrean, Indymediak bestelako aurpegia eskaintzen du, parte-hartze politikorako erreminta eraginkor bat. Indymedian mezuaren hartzailea ez da ikusle pasiboa, «kontzientzia eta errealtatearen ikuspegi-biderkatzailea baizik, sistema errotik kuestionatzen duen subjektu aktibo berria, alegia» (Winik 2004).

Albistearen nazioarteko merkatuetan albisteak truke-balioa du. Foro hauetan, berriz, albisteak erabilera-balioa bereganatu du. Horrek guztiak munduko sare antagonikorik handiena egin du (Winik 2004).

Fleischman-en iritziz (2004), Indymediaren arrakasta ulertzeko erabakigarri gertatu dira ondorengo zutabeok: lokal eta globalaren arteko sinbiosia, bere hedapen irekia, bere al-diberekotasuna eta interaktibitatea, bere funtzionamendu autogestionarioa (horizontaltasuna) eta baliabide teknikoak partekatze eskaintzen duen aukera. Esfera publiko alternatiboa posible dela erakutsi dute. Seattle ondoren, planetan zehar antolatu diren Mundu Gizarte Foro guztiek elikatu, osatu eta hobetu dute esperantza hori, *globosfera* alternatiboaren itxaropena, alegia.

Aurrerapen teknologikoak fenomeno bitxi ugari ahalbidetu ditu, aurrez iragarri ezinekoak diren portaerak. Globalizazioak ekoitzi dituen tresnak —sakelako telefonoak, kasu— neoliberalismoaren aurkako erreminta ere izan daitezke. Baita berorren apologistak ere, jakina.

Praktika komunikatiboen arteko hibridazioak etengabe egi-ten du aurrera. Komunikazio alternatiboa eremu berriak des-

kubritzen ari da, egunero. Espazio berri horien arakatzea inoiz baino beharrezkoagoa da une honetan (Atton 2002:152). Mes-tizajea, hibridazioa, nahasketa, *collage*-a, gaur-gaurko kontzeptuak dira, gure gizartearen zeinu. Kultura hegemonikoaren elementuak *underground* munduan sartu izan dira bazuetan, aginteak espero ez zituen ondorioak sortaraziz.

2006ko irailaren 30ean Espainian jazoera benetan bitxia gertatu zen. «Lau katu» goitizena erabiliz, ezezagun batzuek bideo harrigarri bat eskegi zuten www.youtube.com Interneteko orrialde famatuan. Berton Espainiako presidente Jose Luis Rodriguez Zapaterok Madrilgo Kongresuan daukan eserlekuaren ustezko lapurreta ageri zen. Aurpegia estalita zeramaten gazte batzuk ziren bideoko protagonista. Berton, Kongresuan nola sartu, seguritateko zerbitzuen zaintza nola saihestu eta jesarlekua nola eramaten zuten ageri zen. Parlamentua utzi aurretik, gazte mozorrodunek ohar bat utzi zioten presidenteari: «Urriaren 16an, pobreziaren aurka altxa zaitez ZP». Data hori planeta osoan pobreziaren aurka iragarrita zegoen astearen lehen eguna zen. Bideoa, izatez, egiantzaren irudia zuen txantxa bat baino ez zen. Inork ez zuen eserlekua lapurtu. Beste guztia egia zen: Kongresuan sartu, jagoleen begirada saihestu, baita eserlekuraino iritsi ere. Oharra ere utzi zioten baina ez zuten ezer lapurtu edo bortxatu. Hori muntaia bat izan zen. Edozein kasutan ekintza ausarta, zalantzarik gabe. Estetika *underground* izan arren, albiste hark hedapen handia izan zuen hedabide guztietan. Prentsa, irrati eta telebistan toki dezentte bereganatu zuen: lehen orrialdeak, albistegietako lehen minutuak... Ustezko lapurreta hura *fake* bat izan zen, gerrilla komunikatiboan erabili izan diren horietako bat. Izan ere, bideoa publizitate-agentzia ezagun batek egindako produktua zen, pobreziaren aurka borrokatzen duen Gobernu Kanpoko Erakunde batek eskatuta. Enkarguak helburu garbia zuen: «zeresana emango duen ekintza egin nahi dugu, baina apenas dugu dirurik zerbait handia egiteko». Ezin uka daiteke helburua bete zutela. Sistema informatiboaren barruan onartu-

ta dagoen eragile estandar bat —publizitate-agentzia bat— *underground* eremuan sartu zen bere helburuak —gizarte-erlokoak, kasu honetan— lortu ahal izateko.

Antzeko zerbait egin zuten Iparraldeko Demoek 2002. urtean frantziar errepublika irudikatzen duen hiru *Marianne* eskulturen *bahiketa* egin zutenean. Orduan «Demokrazia Iparraldearentzat» aldarrikatu zuten. Euren bahiketa ez zuten bidez grabatu eta ezin, beraz, Interneten eskegi. Hurrexe falta izan zitzaizen ekintza sinboliko hari oihartzun handiagoa emateko.

Gizarte-mugimendu berriek «hirugarren esparru komunikatibo» horretan paratu dute beren soa, euren guettoa uzteko esperantza. Berorren artikulazioaren bitartez, hartzaille-multzo zabal eta heterogeneotara iristeko aukera ireki zaie, iraganeko estereotipoak gainditzeko posibilitatea; komunikazio alternatiboa ez baita marjinaltasunaren sinonimo. Etengabe sortzen ari dira komunikatzeko forma berriak, jomuga sozial garrantzitsuak erdiesteko gai diren formula multiforme, malgu eta dibertsoak.

SMSak, adibidez, tresna politiko legez erabiltzen dira, gaur egun. Zenbait pertsonak, egoera jakin batean, aurrez pentsaezina dirudien erreakzio-katea eragin dezakete, soilik euren sakelako telefonoen agenda abilki erabiliz. Elur-bola tontor gainean paratzea da kontua. Aldapak egingo du bestea. Aldapak eta segapotoen agendek, noski. *Swarming* deitutako estrategia deitzen da. Edozein dela edukia, mezua ziztu bizian zabaltzen da, gero eta jende-multzo handiago eta heterogeneotara iritsiz. Prozedurak ez du beti funtzionatzen. Ohiz kanpoko egoera behar da, jendarteko iritzian presente dauden gertaerak.

Horren lekuko izan zen Espainiako estatuan 2004ko martxoaren 11n izandako atentatuen inguruan gertatu zena. Aznarren Gobernuak eratu zuen estrategia informatiboari —zeinaren bitartez ETari eta ez Al Kaedari egozten zitzaion masakrearen erantzukizuna— aurre egiteko SMS bidezko erantzun hiritarra eratu zen. Aditu guztien aburuz, mobili-

zazio hura erabakigarria gertatu zen hiru egun geroago egon ziren hauteskundeetan —martxoaren 14an— PPren porrota ahalbidetzeko. Deialdi haien bitartez, milaka herritar atera ziren kalera estatu osoan Gobernuari argi eta garbi «egia» eskatzeko. Protesta orduz ordu handituz joan zen, han eta hemen, Madrilen, Bartzelonan, baita Euskal Herrian ere. Aznarrek diseinatutako estrategia informatiboak kale egin zuen. Hasiera batean, masa-hedabideek ez zieten aparteko garrantzirik eman protesta haiei. Jende-multzoak gizentzeaz batera, handitu zen kazetarien arreta. Kanpoko hedabideak izan ziren lehenak protesten berri ematen. Aznarren Gobernua babesten ez zuten komunikabideek, gero. Elur-bolak, behera iritsi orduko, irentsia zuen Aznarren gezurra, baita bere Gobernua ere.

Madrilgo atentatuen inguruan sortu zen erantzuna ez da munduko bakarra izan. Sadabak aipatzen ditu (2005:143), besteak beste, 2001eko urtarrilean Manilan gertatutakoa (milioi bat pertsona kaleratu ziren Estradaren Gobernuaren kontra) edota 2004an AEBetan izandakoa (ehun milaka pertsona Irakeko gerra eta arrazakeriaren aurka). Protesta hauek espontaneoak izan zirela azpimarratu bada ere, askotan ez da horrela. James Petras-ek, esaterako, uste du³ Joseph Estrada populistaren Gobernuaren erorketa ahalbidetu zuen protesta AEBetako Gobernuaren inguruko sektoreek antolatuta zutela Filipinetan. Ondoren osatu zen Gloria Macapagal Arroyo ekonomistaren Gobernuak hipotesi hori berretsi zuen, Petrasen esanetan. Georgetown-en hezitako profesionala zen Macapagal eta Bush administrazioarekin leial jardun du gero.

AEBetan gerraren eta arrazakeriaren aurka eratu zen protestak, berriz, ez zuen Bushen dimisioa lortu. Protestaren deitzaileak ez ziren ezkutatu. ANSWER —*Act Now to Stop War and End Racism* (Jardun Orain Gerra eta Arrazakeria Geldiarazteko)— mugimenduak konbokatatu zuen.

Madrilgo protestaren kasuan, sektore kontserbadoreek PSOE alderdi sozialistaren eskua ikusi zuten 2004ko mani-

festaldien atzean. PPK epaitegietara ere jo zuen. Jukeek, baina, ez zuten euren susmoa egiaztatu.

Espontaneoak izan ala ez, arrakasta lortu ala ez, garbi dago teknologia berriek protestak antolatzeke erak ere aldatu dituztela eta gizarte-aldaketarako ere erreminta erabilgarriak izan daitezkeela. Oso bestelako kontua da uste izatea lanabes hauek direla askapen berrirako giltza bakarra edota gizateriak dituen arazo guztien konponbidea.

Zenbait gizarte-mugimenduk neurritz kanpoko liluramendua erakutsi dute teknologia berrien aurrean. Paradisu teknologikoa deskubritu dute. Sadabak erakarpen akritiko horrek dituen arriskuez ohartarazi du. Alarmak pizten dira *bit* esferak mundu erreala ordeztzen duenean edota *chat* bidezko elkarrizketek aurrez aurreko solasaldiak alboratzen dituztenean. Liluramendu teknologikoari itsu-itsuan eusten dion mugimenduak birsortuko ditu, ezinbestean, *hirugarren eremu* horren jabeek ekoiztako estereotipoak. Areago, Sadabaren irudiko (2005:145), erakunde hori *bertualtasunaren gaindosiak* jota hil daiteke, gizartearen babesik gabe. Alde horretatik ere, Lovink-ek azpimarratu du teknologia ez dela zerbait uniforme; are gutxiago perfektua, baizik eta kritikagarria eta, zenbaitetan, alboragarria den errealitatea (Sadaba 2004:47).

Aipatu ditugun aditu horien iritziz, gizarte-mugimenduek teknologiak eskaintzen dituen aukerez baliatu behar dute teknologiaren beraren joera mugatzaile eta totalitarioak kritikatzeko. Ajustu hori eta gizarte-ekintzan jarduteko formula historikoak osagarriak dira; ez kontrajarriak. Teknologiak gauza asko aldatu ditu: ikusgarriago bilakatu ditu mugimenduak. Horrezaz gain, euren ohiko jardunbidea aldatu eta euren eragin soziala handitu egin ditu. Baina ahalegin horri ahalik eta etekin handiena ateratzeko, erakundeok sarean jardun behar dute, kooperatiboki funtzionatu, beste mugimenduekin auzolanean aritu, antzeko kezkek dituzten pertsona eta taldeekin iritzia/ustek trukatu eta esperientziak partekatu. Horretarako eztabaida-foroak interesga-

rriak dira. Webgune alternatibo ugari datu-base erraldoi legez funtzionatzen dute, planeta osoan. Erresistentzia globalaren memoria bizi eta aktiboak dira (Fleischman 2004).

Heziketa landu, kodeak urratu

Internet, ezinbestekoa. Konforme. Ez da nahiko, ordea. Gizarte-mugimendu berriek bozeramaileen trebakuntzan ere —jendaurrean aritzeko teknikak— aritu behar dute. Erakunde ugari eklipsatu egin dira hala-moduzko bozeramaile bat izan dutelako. Hari leporatu diote errua. Kulpa, berriz, erakunde osoarena da, kontu honen garrantziaz garriz ez konturatzeagatik. Gaur egun, masa-hedabideen presentzia begi-bistakoa da. Nonahi dugu pantaila, irrati, telebista edo ordenagailu bat piztuta. Eta bertan jendea hizketan ari da, ideiak azaltzen, informazioak ematen, partekatzen... Teknika hauen beharra gorria da.

2.500 urte baino gehiago igaro dira Periklesek Atenasen ondorengo gogoeta hau egin zuenetik: *Alferrik da ideia onak izatea beroriek behar bezala adierazten ez badakizu*. XXI. mendean gaude. Beharra handitu egin da.

Mundu osoko gizarte-mugimenduak ere jabetu dira horretaz. Eraldaketa sozialerako beste tresna bat da, bozeramaileen trebakuntza. Heziketa-lan hori ez da bat-batean sortzen. Komunikazioan heziketa behar da: erakunde barruan, zein kanpoan; militante, kazetari eta, oro har, jendaurrean azaltzeko teknika eraginkorrak behar dira. Trebetasun komunikatibo horiek sozializatu egin behar ditu mugimenduak. Kontu hauek ez dira soilik erakundeko buruzagiei dagokien zerbait, partaide guztiek menperatu beharko luketen diziplina baizik.

Leon, Burch eta Tamayo irakasleek azken urteotan Latinoamerika eta Kariben garatu diren zenbait esperientzia bildu dituzte (2005). Brasilgo MST Lurrik Gabekoen Mugimendua eta Nekazaritza-Bidea erakundeetako gizon-emakumeek egin dituzten hainbat heziketa-tailerren berri eman dute gai ho-

nen inguruan plazaratu duten liburuan. Oro har, gizon-ema-kume nekazarien trebetasun komunikatiboak lantzeko esperientziak izan dira. Inguru horretako hainbat gizarte-mugimenduk «Minga⁴ informatiboa» deitu dute egitasmo hau. Helburua ez da soilik irratiko esatari, berriemaile egoki edota editoreak heztea. Euren jomuga zabalagoa da (Leon, Burch eta Tamayo 2005:140): gizarte-komunikatzaileak eta herri-hezitzaileak sortzea, erakundearen baitan sor litezkeen egoera komunikatibo guztietan eroso mugituko diren pertsonak.

«Minga informatiboa» egitasmoan parte hartzen duten erakundeek sarearen bitartez egunero trukutzen dituzte esperientziak, kezkek eta beharrak. Egunero komunikazioa demokratizatzeke ahalegina egin eta teknologia berriak sozializatzen dituzte.

Dena den, ez da Atlantikoa zeharkatu behar tipo horretako esperientziak topatzeko. Gure artean, Euskal Herrian, gero eta gehiago dira teknika hauetara hurbildu diren gizarte-mugimendu, sindikatu eta Gobernu Kanpoko Erakundeak. Areago, alderdi politikoak eta enpresa munduko gizon edo emakumeak. Baina esperientzia horiek isolatuak dira normalean, oso momentuko helburuei lotuta egon izan ohi dira beti, unean uneko premiek aginduta: hauteskundeak, honen edo horren aldeko/kontrako kanpainak... Esan liteke Euskal Herriko gizarte-mugimenduen artean bozeramaileen trebakuntza ez dela benetako irakasgaia izan, ez dutela euren behar estrategikoen artean sartu. Zerbait izatekotan, behar taktikoa izan da; ez estrategikoa.

Bozeramaileen trebakuntzaren bitartez gizarte-mugimenduaren aukerak biderkatu egiten dira. Militanteen trebetasuna handitu eta mugimenduaren beraren eragina gizartearen aurrean dezente zabaltzen da. Komunikatzaileen heziketaren bitartez, militanteek segurtasuna hartzen dute euren agerraldi publikoetan eta konfiantza transmititzen duten gizakiak bilakatzen dira. Optimismoa kutsatzen duten gizakiak heztea da helburu, erakundearen gizarte-ekimenaren bozgorailu izango diren subjektu aktibo eta kritikoa.

Seduzitzeaz ari gara, ez beste ezertaz. Mugimenduak erraza du aldamenen dituen sektoreak mugiaraztea. Bere plan-teamenduetatik urrun edo kontra dauden giza-multzoak motibatzea eta konbentzitzea... hori da benetako erronka. Mugimendu horrek duen ahalmen komunikatiboaren maila emango du. Abentura ederra eta zaila. Ederra baita beste lagunekin sentimendu eta kezka berberak partekatzea, baina zaila oso arerio edo aurkarien bihotza hunkitzea. Baina, hori izan behar da helburu, bihotzeraino iritsi eta hortik arrazoimenaren mekanismoak aktibatzea.

Gizarte-mugimendu orok behar du bere eragin-eremua zabaltzea. Bestela, bereak egin du. Gunea indartzea ez da aski. Ez darama oso urruti. Konbentzitura daudenak mugitzea oso lan erraza da. Askoz gehiago behar da: gero eta gizarte-sektore gehiagotara iristea, mugimenduaren nortasuna eta printzipioak aldatu gabe. Eta helmuga horretara iristen, bozeramaileen trebakuntzak dezente lagundu dezake.

Marcos komandanteordeak oso gogoeta interesgarria egin zuen behin Zocalo plazan. 2001eko martxoaren 11n izan zen, EZLNk Mexiko DF hiriburura egin zuen lehen martxa zapatistaren amaieran. Milaka pertsonak betetzen zuten Zocalo enparantza (seguruenera, Latinoamerikan dagoen plazarik handiena). Hauxe esan zien gizarte zibilaren ordezkari bezala bertaratu ziren guztiei (Bove 2004:9):

Gu ez gara zuen bozeramaileak. Gu ahots bat baino ez gara, hainbat ahotsen artean altxatzen den boza. Guk bat egiten dugu ahots horiekin, biderkatu egiten gara beraiekin eta beraien bitartez. Gu oihartzuna gara; besterik ez. Ahotsa gara eta horixe izanen gara hemendik aurrera ere. Gogoeta eta oihua izango gara. Orain eta beti.

Komunikazioa esparru estrategikoa bilakatu da. Bitarte ekonomikoak behar dira, baita giza-baliabideak ere. Ereku alternatibo berriak konkistatu behar dira. Komunikabide handien barruan lor daitezkeen konplizitateak ere oso garrantzitsuak dira. Masa-hedabideak ez dira garaiezinak. Indar handia daukate. Ahalmen dezente, jakina baietz, baina

ez dira oroahaldunak. Ez dira zerbait monolitikoa. Mugimendu sozialek masa-hedabide horietan dauden zirrikituak baliatu behar dituzte, kazetarien artean sortzen diren konplizitate indibidual eta kolektiboak erabili, zintzotasunez jokatzuz. Ñabardura horietaz jabetu diren gizarte-mugimenduak egoera hobean daude iritzi publikoan eragina izateko. Eta hori baino gehiago: lortu dute komunikazio-prozesua parte-hartzaile, dinamiko, demokratiko, horizontal, artikulatu eta irekiago bilakatzea (Leon et al. 2005:32).

Ikus-entzunezkoaren paradigma nonahi nagusitu da. Bozeramailearen beharra maila guztietan sendotzen ari da. Hedabideek komunikatzaile onak behar dituzte, informazioa laburtzeko gai diren gizon eta emakumeak, komunikabide bakoitzaren ezaugarriak ezagutu eta berorien nahietara euren mezua moldatuko duten pertsonak, erabiliko duten euskarria edozein dela: ikus-entzunezkoa, idatzia edo elektronikoa.

Adituen arabera (Ramonet 2005), ondorengo urteotan aldaketa dezente gertatuko dira komunikazioaren munduan. Hedabide asko eta asko desagertuko dira. Sortuko direnak txikiago eta espezializatuagoak izango dira eta, irau nahi badute, ezinbestean baliatu behar dute ordenagailu, telefonia mugikor eta telebistaren arteko konbergentziatik piztuko den sinergiaz. Hedabide berriek beste erronka bati heldu beharko diote: aldiberekotasunaren desafioari. Orain, gertaerak jazo ahala informatu behar dute, denbora errealean, biharamunaren zain egon gabe.

Bozeramaileen trebakuntza lehentasun estrategikoa izan beharko litzateke. Garai berriek ezinbestekoa bilakatu dute. Erronka horrek bi norabidetan izan behar du isla: ohiko masa-hedabideetan eta komunikabide alternatibo propioetan. Txanpon bereko aldeak dira biak. Aurkia eta ifrentzua. Ezin da bata bestea gabe ulertu. Biak behar dira mugimenduen iraupen eta progresioan.

Hala ere, batzuetan, formula *estandar* hauek ez dira nahiko. Historian zehar gizarte-mugimenduek era guztietako formulak erabili dituzte jendarteko iritzian eragina izateko. Ohiko

formulek kale egiten dutenean, bestelako taktikak erabili dituzte, heterodoxoak; gerrilla komunikatiboaren barruan koka litezkeen formulak, adibidez. 1967an, Umberto Eco⁵ «gerrilla semiologikoa» terminoa asmatu zuen (horretan oinarritzen da «gerrilla komunikatiboa»). Mezu baten interpretazioan sor daitekeen etenaz ari gara. Igorleak eta hartzaileak kode desberdinak erabiltzen dituzte, sarritan. Bada kodeen arteko tupusketa horretan du oinarri gerrilla semiologikoa. Hartzailea gai baldin bada igorleak bidali dion «bonba enuntziatiboa» indargabetzeko, orduan bakarrik da posible gerrilla mota hori aktibatzea. Roland Barthes pentsalariak honela irudikatu zuen teknika hori: «Kodeak suntsitu baino hobeto dugu beroriek eraldatu. Ez al da hori subertsiorik onena?».

Eco ez zuen zalantzarik izan: *gerrilla* zen etorkizuna. Caiazzak eta Martinok (2004) gogora ekarri dute semiologikoa 1967an egindako gogoeta:

Aurrerantzean gerrillan oinarritutako erantzuna asmatu behar da. Behar-beharrezkoa dugu munduko edozein tokiko telebista edo zinema pantailez jabetzea, irratiko uhin nahiz egunkarietako lehen orrietara iristea. Espazio horiek okupatu egin behar ditugu.

Umberto Eco ren ustez, masa-hedabideetako jabeek erabakitzen dute zein den «herrien borondatea». Ez du hainbeste axola masa-hedabideek, une edo egun zehatz batean, esan dutenak. Benetan garrantzitsuena da hedabide handiek, egunez egun, moldatzen, osatzen eta eraikitzen duten errealtatea, berori oharkabea igarotzen delako.

Pentsalari italiarrak bestelako sistema informatiboak sortu behar zirela aldarrikatu zuen, audientzia unibertsalera iristeko gai diren hedabideak. Internetekin ari zen amesten, sarearen sarea asmatu baino 25 urte lehenago.

Eco —duela 40 urte— gerrillari komunikatiboak irudikatu zituen. Taldeka antolatuta imajinatu zituen, hartzailearen *pasibotasun narkotizatua* urratzeko prest zeuden ekin-tzaileak (Caiazza eta Martino 2004). Autore hauen esanetan, gerrilla komunikatiboa, gaur egun, kontzeptu estetiko

eta politikoa da. Ez du abangoardiaren beharrik. Gerrilla honek ez ditu masak askatuko, eraldaketa sozialen protagonistak hiritarrak direlako. Gaur egun, gerrilla komunikatiboaren eraginkortasuna transgresioan dago, kodeak, formak, mezuak hankaz gora jartzeko abildadean, alegia. Probokazio hori ez da doakoa. Gogoeta piztea du helburu. Eta hausnarketa hori gizarte-ekintzaren atariko da.

Ecoren gogoetatik hona teknologiak asko egin du aurrera. Ideion baliagarritasunak, ordea, bere horretan dirau. Talde askok erabili dute taktika hau, mundu osoan: bakezaleek, antimilitaristek, antinuklearrek, giza-eskubideen aldekoek, sexuen arteko berdintasunaren aldekoek edota arrazakeriaren aurkako taldeek, besteak beste. Dena den, ekintza horietan arrakasta lortzea ez da erraza. Hainbat faktoreren eraginpean dago. Kodeen arteko tupusketa gakoetako bat da. Estropezu horrek txinparta sortzeari eman behar dio bide eta zirt horrek, berriz, subertsioari. Deskarga horretatik sor liteke, orduan, sormena; gerrilla komunikatiboa artikulatzeko behar den ore eraldatzailea (Afrika 2000).

Tipo horretako jarduerak —sarritan— legalitatearen muga-mugan daude. Arriskutsuak dira gizarte-ekintzaileentzat zein berorien erakundeen prestigioarentzat. Gerta daiteke —gauzak ongi egiten ez badira— gizarte-mugimenduek kontrako efektua ere lortzea taktika hauen bitartez. Horregatik guztiagatik oso ongi prestatu behar dira. Ausardia eskatzen dute eta aurrera eramateko erabakimena. Zenbait elementu lagungarriak dira: sorpresaz jokatzeko, bi adierako forma eta hitzekin jolastea, mozorro komunikatiboak erabiltzea eta perturbazioa sortzea.

Metodo hauen aplikazioan, zenbait adituk proposatu dute harago joatea (Medearis 2005). Metodo hertsatzaileak erabiltzea; adibidez, artifizialki sortutako krisialdiak sortzea ekintza komunikatibo bezala (demagun, isurketa nuklear baten *albiste*a asmatu, populazioa energia mota horrek dituen arriskuez ohartarazteko). Tipo horretako taktikek mugimenduarren prestigioarentzat duten arriskua begi-bistakoa da.

Edozein kasutan eta taktika horiek alde batera utzita, esan dezagun gaur egungo testuinguruan, garbi gelditu da ez dela komeni metodo gerrillariak bortxa inplizitu edo esplizituarekin nahastea, metodoaren beraren eraginkortasuna ziurtatu nahi baldin bada. Formula hauek oso ikusgarriak izan daitezke, oso deigarriak, iritzi publikoan inpaktu handia lor dezakete. Baina, hori guztia soil-soilik berma daiteke baldin eta —gure testuinguruan behintzat— bake bidezko taktikak erabiltzen badira.

Ondorio nagusiak

1. Gizarte-mugimendu berriak *esfera publiko alternatiboa* egunez egun gauzatzen ari diren errealitatea da. Masa-hedabideetatik eratortzen diren iritzi-korrante nagusietatik at eraikitzen ari den esparrua da, etengabe hedatzen ari dena.

2. Gizarte-mugimendu hauek teknologia berrietan ezinbesteko aliatua topatu dute, Internet sarean bereziki. Euren jomugak lortze aldera, erreminta hauek lagungarriak gertatzen ari dira. Eraldaketa sozialerako ere lanabes aproposak dira.

3. Historikoki, masa-hedabideek EDA —Ezkutatu Deslegitimatu Asimilatu— taktika erabili dute gizarte-mugimenduekin. Erakunde hauen kontraerasoa eta erronka IBI —Irudimena, Berrikuntza, Idiosinkrasia— formularen aplikazioan datza (EDA vs IBI).

4. Ikus-entzunezkoaren kultura eta apustu teknologikoa nagusi diren garai hauetan, bozeramailearen irudiak protagonismo berezia hartu du. Gizarte-mugimenduek komunikatzaile onak behar dituzte, sintesia egiteko gai diren gizon-emaumeak, kazetari *zail* samarrekin aritzeko trebetasuna duten pertsonak. Bozeramaileen trebakuntza esfera publikoan, plaza nagusian, jarduteko tresna egokia da.

5. Gizarte mugimendu berriek, masa-hedabideen arreta piztu ahal izateko, transgresioan oinarritutako formulak erabili beharko dituzte, sarritan; ausardia eta irudimena nahasten dituzten proposamen komunikatiboak. Metodo horien

bidez errazago egingo zaie hedabide nagusiek normalean eman izan ohi dieten trataera eskasa gainditzea.

6. Teknologia berrien eta gizarte-mugimenduen arteko bat-egiteak hirugarren eremu komunikatiboa sorrarazi du. Esparru hibridoa da. Berton, kultura nagusiaren eta *underground* espazioaren elementuak nahasten dira. Komunikazio alternatiboak bat-egite horretan topatu du marjinaltasuna gainditzeko aukera, baita hartzaile-talde zabaletara iristeko ahalmena ere.

7. Aurrera begira, gizarte-mugimenduek erronka bikoitza dute: ohiko masa-hedabideetan eragina bilatu eta berariazko komunikabide alternatiboak landu. Biak ala biak ezinbestekoak dira mugimenduaren beraren iraupenerako.¶

-
1. *Gallup International Millenium Survey*, 2002. Cfr. Castells (2003:443).
 2. Iritzi korrante honek ez zuen Interneten ahamen demokratikoan sinisten, herri aberats eta pobreen arteko amildegia gaindiezina zela uste zuelako.
 3. Ikusi artikulua osoa helbide honetan: www.rebellion.org/noticia.php?id=29101.
 4. «Minga» hemen gure «auzolana» da. Informazio gehiago helbide honetan: www.movimientos.org.
 5. Cfr. Caiazza eta Martino (2004).

Bibliografia

- Afrika; Blisset, L. eta Brünzels, S. (2000): *Manual de guerrilla de la comunicación*, Bartzelona: Virus.
- Atton, C. (2002): *Alternative Media*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Benhabib, S. (1996): «Toward a Deliberative Model of Democratic Legitimacy», in S. Benhabib (arg.): *Democracy and Difference: Contesting the Boundaries of the Political*, Princeton: Princeton University Press, 67-94.
- Bentham, J. (1994 [1791]): «Of Publicity», *Public Culture* 6(3), 581-595.
- Bimber, B. (1999): «The Internet Effect and Citizen Communication with Government: Does the Medium Matter?», *Political Communication* 16, 409-427.
- Bimber, B. (2001): «Information and Political Engagement in America: The Search for Effects of Information Technology at Individual Level», *Political Research Quarterly* 54(1), 53-67.
- Bohman, J. (1996): *Public Deliberation: Pluralism, Complexity, and Democracy*, Cambridge, Mass: MIT Press.
- Bove, J. (2004): *Campesino del mundo*, Madril: El Viejo Topo.
- Bourdieu, P. (2002): «Contra la política de despolitización: los objetivos del Movimiento Social Europeo», *La insignia*. Interneten eskuragarri: http://lainsignia.org/2002/enero/cul_063.htm.
- Burgelman, J. C. (1994): «Assessing Information Technologies in the Information Society», in S. Splichal et al. (arg.): *Information Society and Civil Society: Contemporary Perspectives on the Changing World Order*, West Lafayette, IN: Purdue University Press, 185-207.
- Caiazza, F. eta Martino, I. (2004): «Guerrilla de la comunicación desde la ciudad de Rosario», Rosario: Taller de Guerrilla de la Comunicación, Espacio Planeta X. Interneten eskuragarri: www.liminar.com.ar/jornadas04/ponencias/caiazza.pdf.
- Castells, M. (1997): *El Poder de la Identidad (The Power of Identity)*. *La Era de la Información*, 2. bol., Madril: Alianza.
- Castells, M. (2000): «Toward a Sociology of the Network Society», *Contemporary Sociology* 29(5), 693-699.
- Castells, M. (2003): *La era de la información. El poder de la identidad*, 2. edizioa, Madril: Alianza.
- Cornfield, M. (2000): «The Internet and Democratic Participation», *National Civic Review* 89, 235-240.
- Costa, S. (1999): «La esfera pública y las mediaciones entre cultura y política: el caso de Brasil», *Metapolítica* 3(9), 95-107.
- Dahlberg, L. (2000): «The Internet and the Democratization of Civic Culture», *Political Communication* 17, 335-340.
- Dahlberg, L. (2004): «The Habermasian Public Sphere: A Specification of the Idealized Conditions of Democratic Communication», *Studies in Social and Political Thought* 10, 2-18. Interneten eskuragarri: www.sussex.ac.uk/Units/SPT/journal/archive/pdf/SSPT.10-Dahlberg.pdf.
- Downing, J. (2001): *Radical Media: Rebellious Communication and Social Movements*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

- Dryzek, J. S. (2000): *Deliberative Democracy and Beyond*, Oxford: Oxford University Press.
- Eco, U. (1967 [1996]): «Para una guerrilla semiológica», in *La estrategia de la ilusión*, Bartzelona: Lumen.
- Fleischman, L. (2004): «Internet y movimientos sociales: comunicación en los movimientos de resistencia global», in *IAMCR Conference 2004, section Participatory Communication Research*. Interneten eskuragarri: www.pucrs.br/famecos/iamcr/textos/fleischman.pdf.
- Gillmor, D. (2003): «Foreword». Interneten eskuragarri: www.hypergene.net/wemedia.
- Gillmor, D. (2004): *We the Media Grassroots Journalism by the People, for the People*, San Francisco: O'Reilly Media, Inc.
- Habermas, J. (1962): *Strukturwandel der Öffentlichkeit. Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft*, Frankfurt: Auszüge.
- Habermas, J. (1994): *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*, Cambridge, MA: MIT Press; Cambridge, UK: Polity Press, 1989. [Gaztelaniaz: *Historia y crítica de la opinión pública. La transformación estructural de la vida pública*, 4. edizioa, Bartzelona, Ed. GG, 1981].
- Hardt, M. eta Negri, A. (2000): *Empire*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Larrinaga, A. eta Barcena, I. (2004): *Politika eta gizartea*, Bilbo: UEU.
- Leon, O.; Burch, S. eta Tamayo, G. E. (2005): *Movimientos sociales y comunicación*, Quito: Alai.
- Letamendia, F. eta Ibarra, P. (1999): «Los movimientos sociales», in M. Caimal (koord.): *Manual de Ciencia Política*, 2. edizioa, Madril: Tecnos, 372-402.
- Lovink, G. (2004): *Fibra oscura. Rastreado la cultura crítica de Internet*, Madril: Tecnos.
- Medearis, J. (2005): «Social Movements and Deliberative Democratic Theory», *British Journal of Political Science* 35(1), 99, 53-76.
- Molotoch, H. eta Lester, M. (1974): «News as Purposive Behaviour», *American Sociological Review* 39, 101-112.
- O'Brien, R.; Goetz, A. M.; Scholte, J. A. eta Williams, M. (2000): *Contesting Global Governance*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Olvera, A. J. (1999): «Esfera pública, movimientos sociales y democracia», *Metapolítica* 3(9), 33-36.
- Porta, D. della eta Diani, M. (2006): *Social Movements*, Oxford: Blackwell Publishing.
- Ramonet, I. (2005): «Medios de comunicación en crisis», *Le Monde diplomatique* 111, 26-27, Madril.
- Ramirez de la Piscina, Tx. (1995): *Gabinetes de Comunicación, funciones, disfunciones e incidencia*, Bartzelona: Bosch.
- Ramirez de la Piscina, Tx. (2003): «La formación de portavoces, una acuciante necesidad académica», in A. Losada eta F. Esteve (arg.): *El periodismo de fuente*, Salamanca: Universidad Pontificia de Salamanca, 147-163.

- Ramirez de la Piscina, Tx. (2006): «Another Model of Communication is Possible. Critical Experiences vs. The Market Tyranny», *Javnost-The Public* 13(2), 5-20.
- Ramirez de la Piscina, Tx. (2007): *Formación de portavoces. Los movimientos sociales ante la esfera pública*, Bartzelona: Bosch.
- Ryan, Ch. (1991): *Prime Time Activism: Media Strategies for Grassroots Organizing*, Boston: South End Press.
- Sadaba, I. (2005): «Del cambio tecnológico al cambio social», in Zenbaiten artean: *Solidaridad en red. Nuevas tecnologías, ciudadanía y cambio social*, Bilbo: Hegoa, 127-151.
- Shah, D.; Cho, J.; Eveland, W. eta Kwak, N. (2005): «Information and Expression in a Digital Age. Modeling Internet Effects on Civic Participation», *Communication Research* 32(5), 531-566.
- Sousa Santos, B. de (2001): «Los nuevos movimientos sociales», *Osal* 5, 117-188, Buenos Aires: Observatorio Social de América Latina.
- Tarrow, S. (1998): *Power in Movement: Social Movements and Contentious Politics*, New York: Cambridge University Press.
- Tarrow, S. (2005): *The New Transnational Activism*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Tuchman, G. (1983): *La producción de la noticia. Estudio sobre la construcción de la realidad*, Bartzelona: Gustavo Gili.
- White, C. S. (1997): «Citizen Participation and the Internet: Prospects for Civic Deliberation in the Information Age», *Social Studies* 88, 23-33.
- Winik, M. (2004): «Nuevos medios para hacer medios. El caso Indymedia», in I. Perrone (koord.): *Tecnología y Sociedad*. Interneten eskuragarri: <http://docs.indymedia.org/view/Local/CmiBAAnalysisTexto1>.
- Young, I. M. (2000): *Inclusion and Democracy*, Oxford: Oxford University Press.

Sua nahi...?

Edota *Sua nahi, Mr. Churchill?* liburua
zeharkatzeko itsas-gida literario xumea

MIKEL ASURMENDI

Kazetaria

Amaitu berri dut Koldo Izagirreren *Sua nahi, Mr. Churchill?* (eta *Basques' Harbour-eko beste kontu asko*) liburuaren —lehen— irakurketa. 17 narrazio irakurtzeko beste hainbeste irakurraldi eman dut, aitzinera beste ibilaldi gibelera tarteko.

Bidez bidez, irakurraldiaren inpresioak bilduz batera, prentsan agertutako iruzkinak eta egileak *Berria*-n Miel Angel Elustondorekin izandako elkarrizketa pilatu ditut alboan. Zenbait liburu ere bildu dut bestalde: *Non dago Basques' Harbour* poema liburua —soako batzuk eman dizkiot—, Txomin Agirre apaiz-idazlearen *Kresala* eta *Garoa* eleberririk —apaizarena komeni da aipatzea, eta haren liburuen 'usaina' kontuan hartzea ere bai—. Gabriel Arestiren *Harri eta Herri* hala nola *Harrizko Herri Hau* poema liburuak ere «erabili» ditut. Halaber edota kasualitatez, alboan dut *Jakin* aldizkariaren 152. zenbakia.

Hainbat gogoeta, hasteko

Jakin-eko (152.) Idurre Alonsoren «Euskal irakurlea: 2004ko Durangoko Azokako neurketa» artikuluari behakoa eman

berria naiz. Idazle eta liburu aipatuenak bildu ditu egileak bi koadroetan: Koldo Izagirre ez dago, ez bere libururik ere. Ramon Saizarbitoria idazlearen aipu bat heldu zait gogora, orain urte batzuk egindakoa —buruz ari naiz, beraz, hitzak baino haren esanahia dakart paperera—. Aipua Koldo Izagirri egindako gomendioa da, honen literaturari buruzkoa: literatura erakargarriagoa, errazagoa, goxoagoa, publiko zabalago batentzat (?) egitea gomendatzen zion Ramonek Koldori. Esan dezadan bidenabar, Saizarbitoriak lagun eta adiskide du Izagirre —baita bigarren honek lehena, eta ez nolana hiko—. Koldok gomendioa eskertu arren —oker ez banaiz, gomendioa *Euskaldunon Egunkaria*-n irakurri nuen—, *Jakin*-ekoa ikusita ez dirudi berau kontuan hartu zuenik/duenik. Tira, inkestan erreparatuta egin dudana juzkua besterik ez duzu.

«Basques' Harbour antiKresala da guztiz»

Basques' Harbour antiKresala da guztiz eta *Sua nahi, Mr. Churchill?* ipuin sorta, poesia haren funtsaren eremuan garatua den aldetik halaxe izan ere, nik uste. Poesiarenak zorrotz eta zalu zekarren txatar-ontziaren herdoila azalean, poesiak itsasoaren gogorra urratzen zuen *bluia*, *azula* edo urdin marinelean. Poetak abantean ziharduen hartan, umearen heriotza gaztigatu zigun poetak. Nerabe hark iraganaren saudadea lasta moduan bota zuen portuan. «Portu hau zen nire aberria». Alabaina etorkizunaren saudadea iragarritz —Joseba Sarrionandiari zor—, betiko saudadeaz abisu utzi zigun poetak: «Non dago Basques' Harbour galdetzen badut / ez baitut galdera bat egiten». Saudadearen aurka aritu zen abantean poeta, metaforaren ontzian: «Lehorreraten baldin banaiz / Itsasketa hau jarraituko dut». Eta poeta lehorreratu zen eta narratzaile moldean heldu da oraingoan. Oraingoan, arribatzeko ontziaren kroskoa —liburuaren azala, hots— zuri-beltzean dator. Marinelak ditugu lanean —ez abantean ez arrantzan—, lurrerantz doaz, portura «bi-

dea»n; familia aterpetzen duen etxe xumeren bat ageri da horizontean, kresal kutsuak narrastua edota lausotua. Erran nahi baita, azal honetako ikatz eta gasolioaren kolorea ez da ageri arestian aipatutako Agirreren *Kresala*-enean. —Zazpi-garren argitaraldia dut mahai gainean, Arantzazuko Franziskotarrena. *Kresala* Domingo Agirre (1987)—.

Abiatu naiz berriz ere abantean, bigarrenekoz eta halabeharrez

Hemen ontziratu zen Lafayette

Basques' Harboureko taupadak entzuten omen dira liburuan, itsaso gorrian barrena azkartuak nonbait. «Marinelak baina, benetako marinelak behar duen aurreneko gauza, ontzia bera baino berezkoago duena, labana da», dio bere abiaburuan poeta bilakatutako prosa-egileak. Ontziaren metaforak segitzen du idazlearen baitan. Liburuaren bigarren irakurraldiari ekin diot, gaztigatu bezala. Liburu hasi nuenean baino lasaiago edo aiseago ari naiz irakurtzen orain, hatsari errazago atxikitzen natzaio oraingoan.

Irakurtzeak nabigatzea antzo izan behar duela susmatzen hasita nago. Gerraren suak itsas-portuko eta baporeen gasolioa erraz izeki dezake-eta. «Metaforak dituzu, mengeta» erran diot nire buruari. Metaforak metafora, *Hemen ontziratu zen Lafayette* delakoaren narratzailearen *arriba* agertu da beste behin ere —bigarren marean ari naiz, adi!—.

Idazlearen balizko arrebarekikoak jira-biran ditut buruan alabaina. Ontziaren metafora literaturarena ote den nago. Sozialismoak eta ezker ideologiak ez du engoitik lilurarik sortzen-eta. Literaturak ba ote lilurarik? Egileak *Berrian* «Nostalgiaetik idatziak, nostalgiarik gabe idatziak» errana ulertzea iruditu zait «bidez bidez»ko txanpa honetan. Elkarrizketan solaskide izanak irudikatua edo ustez antzemana izan liteke, hala ere.

Hastapena gogoratzera itzulia naiz, baina berriz ere amaierara jauzi egin dut ziztu bizian, abantean, lehen irakurraldian baino biziago alajaina:

Hala ere, sinetsiezadazu, arrantzako kabotajeko zamako trasatlantiko guztien tutuak ozentzen dira behin eta berriz neure gogoan, ortzimugaz harandian gorde den baforean uberak gure begietan irakiten jarraitzen duen bezain luzaz...

Zer besterik behar du batek uharte habitatua izateko?

Horrela amaitzen du Koldo Izagirrek *Sua nahi, Mr. Churchill?* liburua. Galderak galdera-ikurra dakar horregatik. *Francisco Franco gure herrian* narrazioaren azken pasartean edota orobat liburuaren amaieran —norabide eta zentzu luze-zabalean— narratzailea eta egilea sinbiosian antzeman ditut neronek, hastapenean bainoago erran nahi dut.

Azken narrazioa edo ipuina hau izatea ez da kasualitatea —nire uste apalean—. Ez da kasualitatea ere, Izagirrerren imajinarioan Generalisimoa agertzea, eta Generalisimoa espainola izanagatik galegoa izatea. Eta *Basques' Harbour*-en galegoek horrenbeste leku izatea, baita Izagirrerren imajinarioan nola obra literarioan. Ez alferrik *Rue des Basques* Galizian dago, Izagirrerren Euskal Herria Galizia ere baita: saudadea, nostalgia edo herrimina.

Ez dezadan idazlearen ubera galdu haatik. Izagirre bere jardunean itsasoa eta portuak marrazten hasi ote den nago, hori da *Hemen ontziratu zen Lafayette*-n antzeman uste dudana bederen. Eta liburuaren azken paragrafoan berriz, *Francisco Franco gure herrian* ipuinean, hizkuntzaren estilo eta molde aldetik, barbaro nahiz literaturaren aldetik Izagirrerren emana goren puntura iritsi izanaz jabetu naiz. Narratzailea eta idazlea sinbiosian daudela —berriro diot—, alegia. Agian oker ari naiz. Izan ere, itsasoak edota liburuak eskaintzen dituen uberak ugariak baitira, baita azken aha-paldian agertzen dena baino konplikatuagoak edo bitxia-goak ere.

Zailagoak direla azaltzen, hots. Zailak izanagatik, sinplifikatzen ari ote nire jarduna? Edota aitzitik, baliteke, nire ha-

roan, abantean egin ahala, nabigatzearen poderioz, marinel trebatuagoa bihurtu izana literaturarenean (¡?). Hau marka! Honek badu horregatik galdera marka.

Izagirrereren literaturaz (geldialdi bat itsas-bidean)

Izatera omen, goi-mailako literatura da Izagirrerena. Eta nik literatura aitzinatua deitzen diot bereari. Edo literatura abantzatua? Ozeanoko itsas-ur nabigagabeak abantean urratuak. Demagun *Obabakoak* goi-mailako literatura dela, halaxe izan da izendatua behinik behin. Nola kokatu *Sua nahi, Mr. Churchill?* eta *Obabakoak*, biak ala biak, literaturaren espazio eta funtzioan? *Jakin*-eko zerrendan *Obabakoak* hala nola *Soinujolearen semea* dituzu. Ez ezazu pentsa bi egileak elkarren parean edo kontra jarri nahian nabilela, badaude ere *Babilonia*, *Otto Pette* edo *SPrako tranbia*, besteak beste.

Alta bada, *Obabakoak* eta anti-*Kresala* omen den *Sua nahi...?* egileen mundu imajinarioan dauden espazioak liburu kidekotzat jotzen ditut. Kidekoak egileen imajinarioan, Atxagarenean nahiz Izagirrerenean dauden neurrian. Hots, Obaba edota Asteasu badira Atxagaren lekuak, Harbour edota Pasaia dira Izagirrererenak.

Non dago Basques' Harbour non dago Pasaia —barkatu hitz joko erraza— non bakoitzaren paisaiak? Lekutan bata bestetik? Ez dut uste. Bakoitzaren funtzioak, berriz? Ez dut erantzunik.

Soinujolearen... doinuaren bidez Obaba gure golkoan daramagu berriz ere. «Oroitzapenen gabarra» betea hustuz joan badoa Izagirre, golkorik golko, porturik portu... Euskaldunona larreko hizkuntza izana baita oraindik orainokoa, menditik behera joandakoa, lantegietako ur herdoilduarekin kontaminatua. Kutsatua erran behar ote?

Izagirrerenean hitzak kutsatuak baitituzu, hau anti*Kresala* baita. Anti*Kresala* ideologiarenean, anti*Kresala* baita hitzen moldean. Apaiza baitzen Agirre, Jainkoaren hitzak mundura-

tzeko gizona. «Agirre baina Izagirre da oraingoan». Metafora da, kasu! Izagirrek, ez alferrik, elektrikaria izan baitzuen aita. Portuko elektrikaria. Pentsu dut. Eta hori ez da metafora.

Giza zapalkuntzaren eta injustiziaren kezka omen du Koldo Izagirrek. Domingo Agirrek igandean meza ematea zuen kezka, tira, ardura: «Arrantzale errukarriak, danak bustita, zurbilduta, nekatuta, aulduta, etenda, adorerik bage, goseak eta egarriak amaitu bearrean». Izango zuen bai, pentsu dut. Kezka eta ardura, uler bedi. Larrekoetan —*Garoa* gogoan— Joanes artzaina asmatu eta biziara baitzuen eta kresalaren usainean Tramana edo Brix; Josepa eta Mañasi lehorrean zeudelarik.

Hemen baina On delakoak ez dira On-ak, Don baizik: Don Serapio kasu. Eta Euskadi Etorbidean Lady Godiva promenatzen da. *Kresala*-ko euskalduna eta *Harbour*-ekoa lekutan daude elkarrengandik: «Argiak ziren Joanesen begi gozoak» edota «Kristoren argia zan Joanesen argia...». Uler bedi berdin Tramana edo Brixen argia. *Harbour*-enean argiak baina, kristoren argia bilakatu da. Hau da, izagirre izugarria, itzela beldurgarria biziki handia neurrigabea izarigabea bestiala —alimalekoa—, besteak esan ahalakoak alajaina (barka, Izagirreren estilo izugarria itsatsi zait une batez).

Eta badago ere izan, bere literaturan argi oso argia, primerakoa edo bikaina... Izan ere, Izagirrek Kristorenak botatzen dituenen, gurutzefikatuarenak botatzen baititu. Aharra pizten du (Ei, Mr. Churchill?) edota bronka bota (uler bedi). Hau da, Jainkoaren liskarrak sorrarazten ditu Izagirrek.

Tira, hizkuntzarenean ari nauzue. Nahiz ideologiarenean ere halakoxea den nago... Izagirre. Izugarria.

Abiatu naiz berriz ere abantean, hirugarrenekoz

Idazlea

Irakurraldira itzulia naiz berriz ere, narratzailearen ubera-ri jarraika. *Idazlea* narrazioan idazlearen jarrera argitu digu

Izagirrek. Gaia Gerra Zibila, protagonista idazle bat: A. Nor ote? Artetxe naski. Beste idazle kronista bat ere bada, Izagirre bera ote? Idazle eta entzule. Protagonista gehiago dago hala ere: idazle kronistaren aita, arreba eta hildakoak. Horiek daramatza Izagirrek bere baitan. Artean, A. idazlea aipatzean, *Garoa*-ren idazlea eta Pio Baroja ere aipatzen ditu narratzaileak, zeharka. Irakurraldian frankistek fusilatutako gorpuen xerka aritu ziren aitzurkarien moduko lana sumatu dut, atzera-aurrera, kontu handiz. Alta bada, zuhariari buruzko sarrera antologikoa egin ostean, hona aitzurkarietako batek errana: «Ez zenuten zuhariari zertan deitu».

Beste protagonista Marina da, Holandar —ontzi— batean alde egina. Esanguratsua oso bukaera:

Ez dut esanen noiz itzuliko zain nagoela, aski du ipuinak narratzailea zoratuta daukan neskaren aitak osaba mitiko bat sorturik, txarra izateko.

Idazle-kronistak dio.

Zoratzeko modukoa, zoratzeko Izagirreren literat-ura. Urzitia Izagirre da, zuharia, itsasbazterreko astrologoa. Non dago Basques' Harbour galdetzen badut, ez dut galdetzen.

Oroimenaren matxetea

Trintxerpen gaude, «Euskal Herriko auzo tipikoa» dio testuak, Pasaiaiko portuan. Txomin Agirreren *Kresala*-ko portua tipikoago izaki ordea. Tipikoa, bertatik bertara «Kantauriko perla» dugu. Klaseak eta klaseak daude Izagirreren munduan. Alajainkoa, alajaina ulertu behar dugu berriz ere.

Nemesio Arozena du narrazioaren kontaketa lagun: gerla, gorri, anarkista eta Errepublikaren garaiko gorabeherak. Lubakian edo zeroietan aitzurkariak ari, galtzaileak, Txilaben esku utzita ari dira gorri atxilotuak. Trintxerperi Sobiet Gorriaren Meka zeritzoten hartan hazitakoek: *Avance Marino*, *Euskadi Roja* eta *Erria* bazka zituztelarik.

«Matxetea hegaluzearen paparrean bezala, halaxe sartu zen gure pala zentinela makur haren buruan», zehaztu dio

Nemesio Arozenak narratzaileari, eta honek ipuin edo narrazio honen bertsioa behin betikotzat jo ere. Izagirreraren literatur moldearen ikusgarri edota adierazgarria.

Martiria

Aitzol, apeza, *El Día...* Gure historia, euskal nazionalisten historia. Nazionalismoa eta Jainkoa, elkarren ondoan hazi eta hezi, eta martiriak behar. Ziriako protagonista, ironia franko, eta frankistak gainean, zorrotz haiek eta zorrotza kontakizuna...

Julia izenekoa ere presente dago. Maitasuna aitzakia ederra baita gerlan jarduteko edo gerlatik ihes egiteko...

Aurrekoan pala zen itsasoko matxetea, eta orain matxetea giltza ingelesa bihurtu da. Gorri hauek ez dira «epelenekoak». Eta Senpelarrek gaztigatu bezala jaio ziren berriak. Martiriak bai, baita gorriak jaio ere. 40 urtez *Cara al Sol* kantatu izanak bere zantzua utzi baitzigun barrenean, ez alferrik. Zegamako euskaldun frankista eta faxista baten doinuan kantatu izanagatik, agian gure baitan zantzu sakonagoa utzi zuena. Baina, zer jakin izan dugu guk gerlaz, eta nork zekien hori bera ere? Nolanahi dela, Franco galego-espainola nola, hala Juan Telleria Arrizabalaga euskaldun-espainola.

Aitzol gerran fusilatu baino lehen torturatua izan zen. Galdera errekorrentea nire hau: zer ote lazgarriago, hiltzea edo torturatzea?

Sua nahi, Mr. Churchill?

Hedexurien edo jendarmeen arteko istorioak bizkaitarren doinuz entzutera behartzen gaitu narratzaileak. «Marinelak baforea bera du etxea», «marinela ez duk arrantzalea»... Londredera eramaten gaitu berorrek, Andoni Olabe soinu-jolea lagun: «Hitlerrek kapela kenduko detsa laster Chamberlain horri!». «Soon, soon, Mr. Chamberlain kapela lose!».

Ingländarrak ez dira gerra-galtzaileei kontatu ziguten bezalakoak. «Hitler Frantzia sartua zenez», «Horretarako jarri dute Mr. Churchill lehen ministro».

Doixtarrak? Harrapa ezak izena! Tira, irlandar mozkortien kontuen alboan nortzuk diren ikasi dugu, baita inglandar spormanak nolakoak diren jakin ere.

Aspaldi ez naiz laketzen
Dantzako hotsean
Neure herritik urrun
Nabil arrotzean
Uhainek zakar dute
Jotzen bihotzean.

«Soon, soon, soon» dio Olabek. «Irlanda Ingalanarrak salbatzen!».

Gerlan dena da posible, jakina. Entzun bestela Olaberenak:

Eguna gautuz doan bezala
Doa ontzia hondora
Hondoan dauka Gernika portu
Ez bedi inor aztora
Gure harrian zorroztua zen
Mastan jo duen aizkora

«Orduan laster edukiko dau Churchill horrek zigarroa non ixotu!».

Baina ontzia aldatzeagatik kapitaina eta eskifaia betikoa dela ohartzen gara bidaia —literario— honetan, baita Londresen kapitain horren alaba bilatzea duela xede marinela, gerraren aitzakian edo gerrak horrela behartuta.

Cecilia nik zurekin nahi nuen enbarka
Bilbaotik nortera zuzenduta branka
Geroztik garraztu da munduan enbata
Inork ezin dit esan non duzun atraka

«Irlandarrak, eta Royal Navyrako lanean?»... «Gu antipaxistak gara...». «Guk aspaldi jo genion geure hileta neutraltasunari». «Bat nator zurekin, O'Hara. Baina, Royal Navy ez da antipaxista».

Londonek gura ei dau
Dantzan akelarrez
Churchillen zigarroa
Ixotzeko garrez
Heriotza barrez
Dantzan akelarrez

Eta ni neu Andoni Olaberen doinuak entzun ezinean Joseba Tapiarenak dantzudaz. *Agur Intxorta maite (1936-37 Gudako Kantuak)* maitekorraren abarora. *Ekaitza*-tik *Gerrako gure ibilerak*-era bitarte hamaika doinu eta gogoeta. Gerrarak elkar espiatzea dakar, maitasuna eta gorrotoa. Eta Andoni Olabe soinu-joleak, Bolton kapitainaren bila dabilela, baita irudi txarra eman ere: «Irudi txarra ematen duzu» entzuten baitu Olabek. «Soinujolea eskean bizi izan dok beti gure herrian» / «Erromeria debekau behar deskuzue abadeen morroiek?», arrapostuak.

Gernikako zerua garretan dago eta Boltonek eta bere alabak eta beste inglandar guztiek Gernikako fosforo berean kiskali behar(ko) lukete.

«Ez?».

Ez. Ez, Cecilia hori ez.

Kasu emazue, hala ere, inglandar sporman horiek. Londresko zeruan Gernikako halako mila sirenen txistua entzun baitezakezue. *Sua nahi, Mr. Churchill?* gerra irrintzia da Izagirrerenean.

Ihesa

... dator gero, eta hamaika narrazio gehiago. Hamaika zehazki. Ni abantean ari naiz, beti ere itsaso honetan *Kresala*-ko arrantzaleak marinelak direlarik.

Oharra:

Liburuan barrena noala, gogoeta* egiteko gelditu naiz bidean. Bidea baina itsasoa da, zabala bezain ustekabekoa. Ihesian baino ezin aitzina egin.

Literatura abantzatua *

Koldo Izagirreraren literatur grina itsasoa da, eta horregatik ez dauka zuhaitza non landatzerik. *Sua nahi, Mr. Churchill?* (eta *Basques' Harbour*-eko beste kontu asko) delakoan, txikitari bizitakoa eta ondoren mamitutakoa itsas imajinarioan landatu ditu ordea, eta ez nolana landu. Izagirreraren irudimenean txertatutako irudiak ez dira aise liseritzekoak, ez ditu berak modu errazean barneratu ez doitu, eta ondorioz gurera helarazi ere ez.

Portu bat dago oroz gain Izagirreraren Euskal Herrian, eta portu horretan barrena *Basques' Harbour* aurki dezakezu, baita *Rue de Basques* bat ere. Euskal Herria munduan dago, baina hamaika mundu ditugu Euskal Herrian halaber. Alta bada, portu bat dago eta portu horretako marinelak, arrantzan egiteaz gainera, portua berea izan dadin borrokan ari dira. Protagonistak ez dira arrantzale soilak, alegia.

Itsaso horretan zaila da dorreak eraikitzea edo aurkitzea, edo Izagirrek ez du Alostorrerik behintzat arrandiatuko. Bere literaturako zaldizkoek abantean dihardute, arrauna, matxetea edota ingeles giltza eskutan harturik.

Bere literaturan loreak erruz erretzen dira, baina kresalak ez die arnas haizea aise hartzen uzten. Literaturaren kolorea herdoila da nagusi, kresalak ez du bere paisaiaren pintura luzerako bermatzen. Bere literatura itsaso bat da, baina ez du almirantea lausengatzen ez laudatzen, ez irabazlea milikatzen.

Literatura hau bera da, baina hitzek ez dute aldarerik ez luma-lozerik onartzen, kresalak zailtzen baitu loreen bizi samurra. Bere literaturan mundua dago, baina bertan Amerika arrandiatua baino berau iziotzea nahiago.

Izagirreraren *Sua nahi, Mr. Churchill?*, eta bere literatura oro har, ez da bertso bat ulertzea bezain erraza. Ez du txapelik bilatzen ez txapela janzteko erraztasunik eskaintzen. Bere literatura bekatu ote den ez dakit, literatura ulertzeko eta gauzatzeko modua gure oraingo garaiaz haratago ikusten dut. Li-

teratura aitzinatua edo abantzatua da, alegia. Bekatua gaurko bekatu antzo ulertuko ez den garaian kokaturik, naski.

Oharra:

«Ihesian baino ezin aitzina egin» nioen arestian, aspalditxoko arestian. Ihesian segitzen dut eta hemen nauzue horregatik.

Ihesa

Euliak. Kresala eskas. «Antxetarik gabeko itsaso bat». Badia hau ez da kresal soil peko badia. Ugerra da. Maitasuna, baina, loratzen da ugerrean ere, eta nola: Bittor eta Rosamari lekuko. «Ihes betea zilegi balitz, nunbait balego ba-kea», dio poetak.

Itzuli egin beharko diagu, ezta?
Rosamari, faborez!
Badakik nora goazen?

Beti dago aterpetuko gaituen uharte bat naski.

Euskaldunok ordea, ihesian gabiltza mendez mende, zeri diogu beldur euskaldun enamoratu erromantikook? Itsasoa aitzina eta mendia gibelean, aingura botata mendetan mende luzeetan. Usain sarkorra dario ihesari, *Ihesa* honi. Uda-berriko emakumearen usain sarkorra, Rosamari.

Losadaren pizkundera...

«Gu baino abertzaleago da hori!».

Wladimir Ilich-engan (Lenin) sinetsia berpiztua eta berharagitua ote Losada gorria?

«Ez da kristaua, baina Losada abertzale dogu».

Abertzale izateko modu asko dago, herria maitatzeko halaber...

«Harrigarria dela gero, titi pare batek eduki lezakeen indarra!».

... baita maitasuna irudikatzeko hamaika bizipen bizi ere.

Prakadunen artekoak

«Noizbait behar eta, harrika hain mingarriro zehatza zen zarpatsu bakarti hark lagun bat egin zuen ezustean»...

Gurean —Koldorenean— ez dago Mississippi, ez Tom Sawyer eta Huckleberry Finn, baina horretarako dago idazlea, egon daitezen alegia. Señoritoak Donostiatik heldu ote? Ipuinaren protagonistek Liverpoolera nahi ordea.

«Tom, ez haiz konturatu... Noroste jotzen dik, ezin diagu arraun egin haizearen kontra, ez diagu deus aurreratuko, alferrik nekatuko gaituk».

Lau aste, ez lau egun, etxetik kanpo gure prakadunak.

Labanak airean... urratuak...

Nik ere kresal usaina besterik ez diat aditzen, tira usaina eta mutiko abenturazaleen eltxoen ziztaden odol usaina, eta...

Baina... hara, den-dena ez da kontatu behar.

Vladimir

Abantean segitzen dut, iragarri eta gaztigatu bezala, laugarrenez itsaso gorri honetan, nekea agerian daramat, istorio hauek bosgarrenez ere arrakalatu beharko ote ditudan menturan, izan ere *Vladimir* urraturiko eremu guztietan zabale-na izaki...

Maitasuna. Neskekiko kontuak hala nola gerrarekikoak. Asko dira pasadizoak. Vladimir ez dago, Vladimir gure baitan daramagu, gizonso Vladimir.

Trikitia ez baina *The Animals*-en *House of the Rising Sun* dantzut Eric Burdon-en ahots sarkorrean. Amerika gurekin dugu, beste Amerikak baitaude izan, zorionez.

Eta maitasuna izugarri izagirre loratzen da ur gainean:

Ihes egiten badidazu ere, itsasoaren hondoraino murgilduko naiz zure bila, eta ezagutu egin beharko nauzu. Mundua zer da gu biok gabe. Eguzkiak beste nonbait argitzen duenean izar bakarra ageri da zeruan, hondotik goreneraino urrundua zu. Eta hartaraino eginen dut igeri berriz, beltzaren erdiko harkaitza zarelako...

Alberto ez da Alberto (mutiko protagonista) eta Antxetak taldeak ingelesez abesten du.

Horra Vladimir, psikiatrikoan ingresatua...?
Hori ez zuan Vladimir, Vladimir hemen zebilek!

Vladimir asko izan daiteke, edo bakarra. Eta maitasun aitormena literatura bikainaren isla izan arren, goi mailako literatura izanagatik, Izagirreraren literaturaren izaria zazpi hitzetan aurki dezakezu:

«Ez genion entzutea eman Txatoren etorri ahalakoari».

Eta hiriburua harantzago dago.

Lehenago arreba ibili da, nebaren inbidia eta jelsia iziotu zalea da kontalaria, eta honantzago ere arreba dabil ibili. Kronikagilearen arreba, kontalariaren arreba, idazlearen arreba...

Hurrengo pasartean kontalariaren maitasuna ageri:

Esparroi harekin ibiltzea, polito idazten nuela esatea, aztalak sukaldean depilatzea, liburu sobietikoak Txatori pasatzen ez uztea, gauza asko barkatu nizkion orduan arrebari.
Non zagok Vladimir?
Nonahi!

Eta Vladimir izaki, Hinkel hamaika. Eta Gernikako zerruan, 1937ko apirilaren 26an kometa bat.

Abantean segitzen dut.

O pai de Maruxiña

Vladimir istorioan barrena Euskal Herriko lehorretan nabigatu nuen. Ihesian eta abantean aritze horrek ordea Kataluniara ekarri nau, liburuua galtzarbean, liburuaren kronista, narratzailea eta liburuaren beraren —eta uberaren— bidaia lagunak izaki, baina nor den nor guztiz antzeman ezinik orainokoan.

Bartzelonako karrketan barrena noala Sortida hemen Sortida hor irakurtzen dut. Tartean liburuan barnebildu naiz, *O pai de Maruxiña* narrazioan oraingoan.

«Nasa hutsik ez da hustu egin den etxea» diosku abiapuntuan narratzaileak, baita «Nasa hutsik egoteak antxoia garaia dela» argitu ere.

Hainbat ikaspen zenbait oroimen Maruxa! Izan ere «Nasa ez da amaitzen bokalean, portua ez da amaitzen barran, nasa eta portua baforeek ezin aska lezaketen lotura dira».

Euskal Herria eta Galizia kontalariaren gogoan betiere: Cambados, Maruxa, *Foliada de Mahia*... Pirata eta sorgina. Maitasuna. «Uhinek portura jotzen dute beti»...

Eta hona nire ikaspen edo juzkua:

Inoiz edo behin esan dut liburu baten istorioak irakurtzen dituzun lekuaren arabera istorioak bilakatzen edo bihurtzen direla. Ez da istorio hauen kasua ordea. Aldion, Bartzelonan izanagatik, *Sua nahi*...? delako honetan istorioak bat eta bera dira, eguneroko ingurumariak ez dit Izagirre izugarriaren fikziozko mundua aldarazi inondik ere.

Amsterdam

Eta aurrekoan erranak balio dit Amsterdamen ibilita ere. Bartzelonan eta Amsterdamen Sortida ugari baitira, sortida eta iheserako leku aproposak dituzu bertan. Munduko maritxu guztien elkargunetik hautu sexuala eta potroen gogortasuna bereizten ikasi dut, baita komunisten matxismoaz ere.

Catharina Nauwelaerts ontziaren ababorrean ari naiz abantean: Eustakio, Manterola eta urketari maritxua gogoan. Eta narrazioaren protagonistak ez ezik, narrazioaren kontalaria eta idazlea bera direla ohartu nauzu honez gero:

hik dena kontrolatu nahi duk, baina nik badaukat zokoño bat inork inoiz jakinen ez duena, han ez dik inork zangoa sartzen, nire gotorlekua duk, nire dorretxea, hiru mila zaldik zaindu eta 380 voltiok hesitutako barrendegia.

Narratzaile, Izagirre bera ote? Baietz esango nuke. Baietz diot nire kolkorako.

Oteiza, mendekaria

Aurreko narrazioaren amaierak ematen dit hitza eta kuraia honetan ere abantean segitzeko: «hik dena kontrolatu nahi duk...». Horra hor Oteiza, istorioaren protagonista agindu beharrean. Protagonistak narratzailea menpe hartu nahi du. Narratzaileak baina, hots, idazleak, ez du amore emanen, inondik inora. Ipuin honen metafora ederra da, ederra eta krudela, eta Euskal Herriaren erretratu ezin zehatzagorik kausitu dut bertan: garena, izan nahi duguna eta ez garenaren zergatia.

Eskuak bete lagun

«Sortida egin behar duk orduan?», diost narratzaileak. Eta nik baietz erran diot nire buruari. Berriz ere, Passeig de Gracia eta Ramblastik urrun, errebal edo aldirietara noa ikusminez. Eskuak bete lagun ukan ez arren, gustura nabil kalez kale.

Engels izena du ipuin honetako protagonistetako batek. Burutik egina ote? Nor ez ote burutik egina hemen. Hemen, Bartzelonan, hemen Euskal Herrian, hemen munduan, Hemen munduko portu guztietan. Horregatik naski, eromenetik ihesi egiteko portua eskaini digu Izagirrek: Harbour.

«Marx zaharrak dioenez... iraultzaren txalupak... patroia on behar dik... arraunlaria bizkarrez baitoa helburura...», irakurtzen dugu jarraian.

«Iraultzaren txalupa! Maiakovski aipatzen zidan zakil hark», Engelsek arrapostua.

«Horregatik hartu behar dik arraunlariak patroia lekua aldi behin... lajanak!», diotso protagonistak edo narratzaileak, idazleak hots.

Narratzaileak Hendaiako Pierre Lotiren etxe azpikoraino eramán gaitu bere istorioan barrena. Ni, berriz, Hendaiatik urrun nabil abantean aspaldion.

«Badakik, historia ez duk sekula espero den portura arribatzen... Marxek asko zekian itsasketaz».

Mozkorren arteko txo

Izenik gabeko gaztea edo txo dugu —anonimoa izanagatik are adierazgarriagoa— protagonista istorio honetan: Oteizaren antitesia.

Egunkarietan ageri zen gizona

Egunkarietan agertzen zen gizona: Juan Astigarribia. Komunista bera. Gabriel Aresti heldu zait gogora, *Zorrotzako portuan aldarrika* izeneko poemaren bidez, *Harri eta Herri* liburutik hartua: «Aleman barkua atrakatu da Zorrotzan. / Zimentua dakar, ehun kiloko sakoetan. / Bien bitartean / Anton eta Gilen zeuden / zerrarekin / tronko hura erdibitzen. / Sokarekin... / Eztago kablerik... / Bestela... / Tira eta tira. / Orain Anton, / gero Gilen».

Eta Arestik espero zuen euskal idazlea Izagirrerengan irudikatu dut.

«*Beti paratuko naiz gizonaren alde*».

Gilen eta Anton.

Euskadi Etorbidea

Gure Izarra Berri ez zen oso bafore berria, baina kostan on bat —nabigazioko patroia— zeukaten, baita eskifaia on bat ere.

Manoel Arauxo da eskifaia on bat osatzen dutenetako makinista. Narratzailearen edota kasurako idazlearen arreba ez da hemen ageri, baina arreba eta neba bera eta bat ote?

Manoel edota *Mozkorren arteko txo* ipuineko txo edo Gilen edota Anton.

Francisco Franco gure herrian

Portuko ontzi guztien tutuak tantra askatzailean ozenduko dira orduan zure barnean, eta apika oldar poetikoetan lerratze zalea ez zaren arren, munduko ontzi guztiek adio anke-

rra egiten dioten uhartetar bakartia irudiko zenuke. Zu, izan ere, arrotz bat bizi den uhartea zarelako.

Idazleak bere buruari ote diotso? Bai, naski!

Uharte Eva Duarte zen, Juan Domingo Peronen emaztea. Ugarte zen eta da Pinochet diktadorea. Eta «gure diktadorea» Franco. Ugarte izan gabe, gure baitako uharte dena. Tira hori ez dio idazleak, nik diot.

Francisco Franco gure herrian gure baitan baitago. Beti edo ia beti —onerako nahiz txarrerako— Don (fikziozko) bat izanagatik ere: ipuineko Don Serapio bezalako apaiza kasu. Edota Juan Astigarribia komunista (benetakoa) izanagatik. Protagonista benetakoa esan nahi dut, ez komunista benetakoa. Adi!

Mateo Taboada koitaduaz honela dio narratzaileak Mateoren beraren emaztearen ahotik:

«Mateok ez zuen asko hitz egiten... Franco ez zela galegoa esaten zuen maiz».

Nemesio Arozena gogoan bukatzera noa: narratzailearena, idazlearena edota Koldo Izagirrearena funtsean den azken lerroa eta galdera errepikatuz.

«Zer besterik behar du batek uharte habitatua izateko?».

Lehenago, baina, utz iezadazue Txomin Agirrereren *Kresala* eta *Garoa*-ren ondora ekarri dudan *Harri eta Herri* liburua beste behin ere baliatzen. Hona, Gabriel Aresti parafraseatuz eta plagiatur, entzun nahi didanari...

Esan dut. Seguru nago bera ere gizon edota emakumearen alde dagoela. Eta gizonak, agian, Koldo Izagirre du izena. Batzuetan koraza batez janzten da. Izagirre. Ipar agirre. Hai-ze agirre. Hego agirre. Munduko haize guztien agirrean, agirian. Euskal Herria Mundu Izugarria eta Izagirre baita ere.

Oharra:

Liburuaren gaineko iruzkina amaitu eta bigarren gogoeta* egitera menturatu naiz. Ihesbiderik ez dut, hizpide dugun liburuaren protagonistek bezala, antza.

Sua nahi...? irakurri nahi duenak itzaletik ihes egin behar du *

«Ihes betea zilegi balitz, nunbait balego bakea, ni ez nintza-ke...», dio Xabier Leteren poema batek. *Sua nahi...?* liburua- ren ipuinetako protagonista gehienek berriz —frankismo ga- raiko pertsonaiak izaki— «ihes betea zilegi izatea» bilatzen dutelakoan nago. «Nunbait balego bakera» ihes egingo luke- te gustura, baina munduan ez dago bakerik edota *Sua nahi...?* delakoan apenas dago bakerik behinik behin. Eta horregatik berarengatik, ihes nahian eta ihes ezinean dabilta bertako protagonistak: abertzale ausartak edo koldarrak, marinel pres- tuak edo zitalak. Kristau zintzoak hala nola zekenak, komu- nista benetakoak edo gezurtiak. Nagusi —edo patroï— zuze- nak edo okerrak, hots, pertsona hitzekoak edo traidoreak.

Alegia, ihes egitea posible balitz nonbait balego zuzentasu- na, bihar bertan ihes egingo genuke denok Harburretik, Pa- saiatik nahiz gure mundutik. Eta frankismoa joan zen —joan ote zen?— eta liburua frankismotik ihes egiteko aldarria iza- nagatik, iragana gurean bizi da.

Honaino lehen kolpeko gogoetak eskaini didana, baita kolpe beraren ondoren Koldo Izagirrek behinola euskaldu- non gainean egindako juzkua burura heldu ere: «Euskaldu- nok beldurra diogu libre izateari» —buruz ari naiz—.

Koldo Izagirrearen beraren *Teilatuko lizarra* —azken— li- buruaren *Baldintza subjektiboak* lehen poemak honela dio:

Itsas handiak ahoa zabal
portutik urrun irtenda
Mundu berririk ez dago eta
loturik hobe omen da
Halere bihotz duenak badu
barkua non bete berba

(Poema oso-osorik irakurtzea gomendatzen dizut edono- la ere).

Poeman biltzen baita, nik uste, *Sua nahi...?* honen zioa, nahia eta funtsa. *Baldintza subjektiboak* izenburua ere ezin iradokigarriagorik duzu. Baldintzapean bizi dira Koldo Izagi-

rrek biziarazitako pertsonaiak, eta funtsean, gu geu —egun-
go pertsonok— halaxe bizi uste ere. Gure munduan, hain
ziur, dena edo ia dena ez ote subjektiboa? Edota baldintzatua?
Eta baldintzatuta bizi izate horren ondorioz ez ote gara gero
eta kontraesankorragoak bilakatzen ari. Ihes nahian —edota
beharrean— eta ihesa ezin gauzaturik bizi gara, eta horren
zama eta kontraesana daramagu gure baitan.

Itsasoa duzu liburu honen metafora tokia. Itsasoa eta mun-
duko portuak, portua Harbour edo Pasaia izan daitekeelarik.
Sua nahi...? baina itsasoak baldintzatua dago. Eta nik horre-
gatik-edo, itsasoa utzita, itsasoa baso bailitzan imajinatu dut
une batez.

Koldo Izagirrereren literatura basoa dela errana dizut jada.
Basoaz ari garenean «zuhaitzek ez digute basoa ikusten uz-
ten» esan ohi dugu sarri. Eta idazlea literatur zereginean,
zuhaitzak inausi eta inausi ari da etengabe. Zuhaitzak nola-
ko, ipuinak halako. Hartara, basoa ikusten uzten ez diguten
abarrak zanpez mozten ditu idazleak. Alegia, idazlearen ba-
soa itsasoa ahalakoa izaki, biak ala biak izarigabeak izaki,
oso zaila zaigu lehen kolpean bere basoa nahiz itsasoa geu-
reganatzea.

Sua nahi...? liburuaren narratzaileak edo idazleak, Koldo
Izagirrek berak, ipuinak nola zuhaitzak inausi ez ezik kima-
tu egiten ditu haatik. Inaustea ez bezala, kimatzea eta erne-
tzea sinonimoak dira, eta Koldo Izagirrek zuhaitzak —hala
nola bere luma— kimatzen dituen ahala literatura berri bat
ernetzen ari delakoan nago.

Koldo Izagirre baina idazle presoa dela esango nuke. Bo-
rroka latza darama literatur egile nahiz euskaldun gisara.
Herri hau preso dago eta idazleak libertatea erdiesteko edo
eskaintzeko keizu edo beldur moduko bat bizi du. Herri ho-
nek —zentzu metaforikoan— ez dio bere izateari traizio egin
nahi eta preso bizi da. Antzean ote Izagirre literaturenean?

Ez dago bide errazik Koldo Izagirrereren literaturan, ez bi-
de errazik ezta laburrik ere. Bere ipuinen protagonistek oso
zaila dute ihes egitea, euren bizitza zaputzek eta zaputzek

markaturik duzu. Protagonistei ihes egiteko gogoia erretzen zaie etengabe. Kimatzea nola erretzea, hala gertatzen zaie aldi batez. Izagirreraren literatura egiteko moldean ez ote berdin? Ez bide errazik ez laburrik. Bere literatura zereginen baldintza subjektibo asko dagoelako, subjektiboak eta horregatik baldintzatuak.

Baldintzen zergatia azalduko dut.

Irakurleari jardun kimatua eskaini dio idazleak, kimatua eta inausia, soildua alegia. Basoa ikusi ahal izateko ondo kimatutako zuhaitz edo ipuinak dira bereak. Baina horren kimatuak eta soilduak, ezen eta irakurleak zuhaitzaren beraren hostoen falta har dezakeela zenbaitetan. Izanik ere, idazleak irakurleari basoa ibili eta zuhaitzak ezagutzea eskatzen dio alde aurretik, baita hostoak eskaini baino hostoak ezagutzea eskatu ere, hostoak bereizi eta biltzearen betebeharrak proposatzen digu irakurleoi alde aurretik. Basoaren bidea lehenago ibiltzea, alegia. Literaturenean norberak xerkatu eta kausitu behar du bidea, baita libertatearenean ere.

Eta horregatik berarengatik, behin eta bitan ez ezik hirutan irakurri —hitzaren jatorria balio bekit— beharreko zuhaitzak hostoak edo ipuinak dira bereak. Erran bezala baina, eta ez badut klarki erran, erran dezadan, Koldo Izagirreraren literaturaren irakurriaren poderioz abarrak, hostoak eta loreak erretzen ari dira euskal literaturaren eremuan.

Amaitzeko, agian, egunen batean, Gabriel Arestik iragarri zuen idazlea Asteasu edo Obaban ez ezik, herri honetako euskal literaturaren publiko zabalak (?) Pasaian edo Harbourren ere aurkituko du berau. Agian, literaturazaleak hala nola herritarrok orobat ausartagoak izanen gara. Agian, egunen batean ez dugu inora ihes egin beharrik izanen. Agian, gure basoak zeharkatuko ditugu zuhaitzak inausi beharrik gabe, basoan edo itsasoan galdu gabe.

* «Itzala eman nahi duenak argia hartu behar du», idatzi zuen Gabriel Arestik. Itzala edota babesia eman beharraz ari zen poeta.

SUA NAHI...?

Nik neronek *Sua nahi...?* irakurri nahi duenak itzaletik ihes egin behar duela diot. Itzalean edo preso bizitzeari uko edo ihes egin beharraz ari naiz.¶

Hendaian, 2006ko maiatzean

Kutxen fusioa kalterako da

JENARO GARATE

Ekonomialaria

Eguna joan eta eguna etorri, gure Kutxak fusionatzeko asmoak gero eta biziago dirau. Nik asmo hori betetzea kalterako dela irizten diot eta nire aburua zehatz-mehatz adieraztera nator, lehenago esandakoei amaiera emanez.

Tesiaren azalpena

Lehenik nire ikusbidea aurkeztuko dut (Gipuzkoako ikuspuntutik jardungo dut batez ere).

- *Kutxen fusioa*

Fusioa aipatzean Kutxek bat egiteko asmoan azaltzen den arnasaz eta norabideaz dihardugu. Fusioa egitearen gogo-asmo muinaz.

- *Kalterako*

Eta fusioa burutzea *kalterako* dela diogu. Kalterako izateak hau esan nahi du: gipuzkoar guztien bizimoduaren dinamikari, Kutxaren lurraldeko ekonomia orokorrari, eta sormenaren/lanpostuen etorkizunari kalte egingo diela.

Iritziak

Eztabaidan hasi aurretik, iritzi nagusien aurkezpena egingo dugu.

Gure tesiaren alde

Harrigarria da, batetik, gaur egun inork aipamenik ez egitea —egiten ez ausartzea?— fusio asmoaren kontra. Ezer galtzeko arriskurik eza behar da, nonbait, harrotuta datoren korrontearen aurka egiteko.

Baina fusioaren kontra zuzenean eta apropos izan ez bada ere, fusiorik eta horrelako aldaketarik ezaren aldeko iritzi garbia, zehatza, sakona izan, bada. Orain urte gutxi (dozena bat) Gipuzkoako Kutxako aurreko lehendakariak egin zuen azalpen landu eta zehatza, Kutxaren eginkizunari eta fusioaren kontrako joerari berari ere izen egokia ipiniz, *Hemen* argitalpenean.

Honela idatzi zuen:

Hemen Kutxa-Gipuzkoa 1879-1995

Liburu moduko hau «¡Aquí!, Hemen!» titulatzeko da, hementxe. Gipuzkoan gertatzen delako liburuan kontatzen den guztia, hementxe egon ginelako, hemen gaudelako gaur ere, eta etorkizunean ere espero dugulako hemen egotea.

Orri hauen azterketatik ateratzen da, beste gauza askoren artean, Kutxak Gipuzkoaren eta gipuzkoarren alde egin duen ahaleginak hiru alderdi dituela: *Gizarte-ekintza zentzu hertsian hartuta* (bere mozkinen zati handi bat, alegia, beste entitate askotan ez bezala, hemen komunitateari itzultzen zaiona dibidendo sozial moduan), *Zeharkako Gizarte-ekintza* (merkatuak eskatzen dituenak baino askoz ere bigunagoak diren baldintzetan inbertitzen diren diru-kopuru handiak) eta premia bereziei aurre egiteko *produktu eta zerbitzu espezifikoen etengabeko eguneratzea*.

[...]

Denbora ez da gelditzen; tenpus fugit.

[...]

Kutxaren izenean jakinarazi nahi nioke ezen, nolana ere eta gure indarren neurrian, hemen jarraituko dugula gure ahalegin guztiarekin. «Hemen».

Fernando Spagnolo de la Torre, Lehendakaria.

(*Hemen. Kutxa - Gipuzkoa. 1879-1995*, Kutxa Fundazioa, 1995, 8. eta 9. or.)

Beraz, aurkezpeneko azken hitzetan biribiltzen da zehatz-mehatz gure tesiaren aldeko bere adierazpena:

[...] *hemen jarraituko dugula gure ahalegin guztiarekin. «Hemen».*

Ahalegin guztiarekin, hemen.

Ez baditu ere bere jarreraren zergatiak zehazten, Kutxaren norabidea argi erakutsi zuen garaiko Lehendakari Jau-nak, norabidea hiru helburuz osatuz:

- a) Gizarte ekintza («dibidendo sozial moduan»).
- b) Zeharkako gizarte-ekintza («merkatuak eskatzen dituenak baino askoz ere bigunagoak diren baldintzetan inbertitzen diren diru-kopuru handiak»).
- c) «produktu eta zerbitzu espezifikoek etengabeko eguneratzea».

Isilik

Penagarria irizten diot batzuek ahoa itxita edukitzea arazo garrantzitsu honen aurrean. Bi mutu aipatuko ditut: sindikatuak eta Ekonomialari Akademikoak.

Sindikatuak

Ongi aipatzen du Mikel Navarrok *Espainiako ingurune ekonomikoa eta lehiakortasuna* (Deustuko Unibertsitatea, Donostia, 2006) liburu ikasgarrian, behin baino gehiagotan, sindikatuei leporatzen zaien lanposturik gabekoen arazoaz ardurarik eza: *outsider*-en (gazteen, lanpostu eskaleen) egoerari buruzko utzikeria, beren ahalegin guztiak *insider*-en (lanean badiharduten, bezero diren langileen) interesetara mugatuz. Eta Kutxen joeraren arnasaz eta norabideaz dihardugunean, zuzenean ari gara lanpostu berrien sorreraz. Ez dugu irakurri, gaur arte, sindikatuen iritzi hausnartua. Gu-

re tesiaren kontrako aipamenen bat egina izan daiteke, baina ez esanguratsua.

Ekonomialari Akademikoak, Unibertsitateko irakasleak...

Hauek ere, salbuespenen bat izan ezik, ez dute Kutxen arazoa zientziaz aztertu eta analisi zehatz, zorrotz, sakonen ondoren beren emaitzak agirian aurkeztu. Tamalgarria.

Lehiakortasuna. Mikel Navarro

Benetan interesgarria da Mikel Navarrok eskaini digun *Espainiako ingurune ekonomikoa eta lehiakortasuna* aipatu liburua. Aspaldi batean ikasi eta irakurritakoak gogorarazi eta hamaika iritzi, ikuspuntu, azterbide eta argitasun berriz gure ekonomiazko jakituria urria aberasten diguna. Niri behintzat. Gaurko makroekonomia akademikoaren erakustoki gardena da. Euskara jatorrez egina. Eskerrak.

Baina...

Lehiakortasunaz ari dela («Gure aztergaia mugatua da: herrien eta enpresen lehiakortasuna baldintzatzen duen ingurune ekonomikoa» (Id., 34. or.), bere hitzetan), bi hutsune nabari aurkitzen diot bere lanari: 1) herrien lehiakortasunaz ari, eta bere azterketa enpresa berrien sortzaileen dinamika aipatu gabe burutzea; 2) enpresei buruz jardun eta enpresen makrokontuan oinarritu gabe azterketa osatzea.

1) «*Herrien*». Herrien lehiakortasunean sormenak, enpresari berriek, enpresa fundatzaileek daukaten eraginkortasuna ez aipatzea, lanaren hutsune handia, nagusia dela irizten diot. Hurrengo atalean (argumentu-arrazoien eztabaidan) ikertuko dugu arazo hau.

2) «*Enpresen*». Enpresen lehiakortasuna. Enpresei buruzko puntu hau jorratzeko, teoria apur bat beharrezko dela deritzot.

Batez ere, egileak argi idatzita laga duen puntu hau nahi dut azpimarratu:

[...] kontu-sail bikoitzeko sistema [...]. Hau da, pasiboko sarre-
ra edo aldakuntza garbi bakoitzeko, aktiboan beste ordainke-
ta edo aldakuntza garbi bat kontabilizatzen da (Id., 306. or.).

Beraz, 'Enpresak', 'Kontsumitzaileak', 'Atzerria' eta 'Gober-
nua' lau kontuak bereganatzen dituen kontu-sail bikoitzeko
sistema aukeratzen badugu (egin izan ohi den eran), elka-
rrekin izan dituzten harremanak zuzen idatziz gero, lau ma-
krokontu burutuko ditugu. Batuketa eta saldoen balantzea
eginez, saldo guztien gorabehera zero izango da. Lau horien
artean, enpresen sektorearen kontua eratuta geratuko da,
argigarria, ezustekoa izan arren batez ere aurrezki/inber-
tsioari buruzko alkimia zaharraren arazoan. Kontzeptu pun-
tu bat aipatuko dut bakarrik. Produzitzeko/zerbitzeko ez di-
ren ondasunak, herritarrek euren bizitza pertsonalean era-
biltzeko baizik, ez dira inbertsioak kontzeptuz. Horregatik
analisetan ez dira nahastu behar bizitegiak eta lantegiak in-
bertsio aldagai bakar/batu gisa zenbatzeko. Bizitegiak herri-
tarren kontsumozko eskaria dira; lantegiak, berriz, enpre-
sek produzitzeko/zerbitzeko egiten duten eskaria, herrita-
rren kontsumo eskaritik induzitutako eskari enpresariala.

Makrokontu hori da enpresen lehiakortasunari buruz az-
terketak egiteko behar-beharrezko datu bilduma interesga-
rri bat, enpresek herriari, atzerriari, gobernuari buruz edu-
ki dituzten harremanak eskaintzen dituen. Enpresen sekto-
rearen kontu horren faltari ere hutsune garrantzitsua irizten
diogu, Akademiako gorengo mailan enpresen lehiakortasu-
nari buruz zabal eta sakon ari den azterketa lanari. Baina
horrela jokatzearen erantzuna ez zaio atxiki behar gaurko
teorien ispilu garden azaltzen zaigun gure irakasle bikaina-
ri, gaur munduan onartuta dabilen teoria antzekoari baizik.

Gure tesiaren kontra (fusioaren alde)

Gure tesiaren kontra (fusioaren alde) aurkeztutako irizpi-
deak asko dira. Horregatik dirau arazo honek, alderdi politi-
koek oraindik beren artean adostasunik lortu ez badute ere.

BBK, Kutxa eta Caja Vital-eko gaurko lehendakariak

Sarri iragartzen dute fusioaren berehalako osaketa. Baina fusioaren aldeko argumentu bila baldin bazabiltza, ez duzu erraz aurkituko hausnarketa zehatz askorik. Nolabait, honelako esaerek adierazten dute hauen ikuspuntua: ‘herrialdeko sailean jardun-geratzeari amaiera eman’; ‘champions taldean aritzeari ekin’; ‘Kutxen arima aldatu’; eta antzekoak. Lurraldetxo baten buru izan ordez, lur zabaletako finantza guru bilakatu nahi dute. Nola ez?

Asmo horien arnasa eta norabide-helmuga, hitz batez adieraz daiteke: *merkatu* hitzaz. Eta zertan dihardute *merkatuan* erosle eta saltzaile horiek? Bakoitzak, bere alde eginenez, preziorik onuragarriena (irabazirik handiena) lortzen.

Burtsa-merkatuaren bereiztasuna, berriz, —era guztietako merkatuen artean— baloreen (jabego agirien) salerosketa da. Salerosi, jakina, prezio batean egiten da. Eta burtsako baloreen prezioek bi osagai dauzkate: a) balore horiek ordezkatzen dituzten gauzen balioa; b) eta balore horiek uneko ustez emango duten fruituen balioa eguneratzea. Burtsan jokatzeari zerbait eskuratzeko esperantzan egiten da, zerbait irabaztekotan (edo ez galtzekotan). Bihar izango denari buruzko apustua dago barruan.

Gure Kutxen lehendakari hauek merkatura jo nahi dute, jo dute. Hitzez eta egitez. Horrenbesteko ahalmenak (aurrezki multzoak) eduki, eta nola ba ez atera merkatura, agirian dauden aukerak eskuratzera? Beraz, merkatura eta irabazteak, batera datoz. Irabaziak, *merkatua*.

Hiru Kutxak bat eginda, burtsan eta merkatu orokorrean jokatu ahal izateko diru multzo handiagoa edukitzeaz gain, batez ere ahalmen hori bilduta eta beste batzuekin konparatuta, askoz eraginkorrago izango litzateke. Bi eta bi lau dira. Baina hiru denarekin lehian egitean, bi bakoitza hiru denaren azpian ari da. Lau batua, aldiz, hiru denaren oso gaineatik ari da. Hori burtsan-eta oso garrantzitsua da. Boterea konparatiboa da izan, lehiakorra behar du.

Baina argumentu horri atarramentua ezarri behar zaio lehendakarien asmotan. Fusioa osatuz gero erakunde berria burtsan eraginkorragoa izango litzateke. Eta zer?

Ba hau behintzat: indar oso gehitu horrekin, besteen aurrean jokalaria boteretsu bihurtuz, adibidez enpresa garrantzitsu batzuek Euskal Herrian iraunaraztea eta kudeatzea lortuko genukeela. Eta horrela horien zergak zuritzea ere Euskal Herriaren egin beharrari eutsiz, onuragarria izango litzagukeela.

Irabazien onespina eta helburua, berriz, begi bistan ipintzen digute gure gaurko lehendakariak, noiznahi eta nonahi (adibidez hiruhilabeteko orotan) diru lorpenen gorakaden kakara eginez. Eta egin egiten duten, baina aipatu egiten ez duten lur salerosketa eta eraikuntza planetan muturra eta dirua ezarriz.

Ez dugu ezer, orokorrean, irabaziak gehitu nahi izatearen kontra. Baina dozenaka eta dozenaka urtetan herritarren horrenbesteko onespenez herria irabazarazten jardun duten Erakunde txalogarri miragarriak izatez, nortasunez aldatzeari, kanpoko promozioetan, burtsan eta zergatan irabazi egingo dugula aginduz, erru itzela egitea irizten diogu.

Brusela-Madril

Brusela eta Madrilen leloa, gorabehera eta kontraesanen artean aurkeztua izan arren, berbera da: *merkatua*/dirua irabazteko aukerak.

Brusela eta Madril ez dira ari berariaz, inola, gure arazo den Euskal Kutxen fusio zehatz honi buruz. Horiek Kutxen izanaren beraren kontra ari dira zuzen-zuzenean, euren menpeko erakundeen sailetik kanpo kokatuta daudelako. Nortasun desberdina daukatelako.

Kutxek aurrezki kopuru itzelak biltzen dituzte, baina ez dute jabe partaiderik. Diru-finantzariak ezin dute hor muturra sartu. Ezin dute aurrezki gordailu lodi horiek nahi dituzten diru onurazko jokoetara (salerosketetara) bideratu,

ezta ere irabazi ederrak eskuratzeko kudeatu ere. Ez dihardute eurok agintzen eta babesten duten *merkatuko lege sakratu eta esanen* arabera. Hori da, modu askotan adierazita, Brusela/Madrilek Kutxen oraingo jardunari ezetsi eta markatzen dieten bide zuzena: *merkatua*.

Zeintzuk diren merkatuaren lege eta baldintzak, hori beste arazo bat da.

Kutxen izana aldatu-hondatu ahal izateko, era guztietako jokabideak aldarrikatzen dituzte, askotan kontraesanez josiak. Teoriaren eta askatasunaren izenak sarri erabiltzen dituzte, baina ez dute beste teoriarik goi-finantzariaren interes alderdikoia besterik.

Merkatuaren agindura askatasun osoan lan egin behar dutela diote; baina askatasunik oinarrizkoena ukatzen diete: euren nortasunaren arabera jardun ahal izatea. Enpresa diren erakunde guztiek molde bakarrez eratuak izan behar omen dute, aldi bakoitzean euren iritziko moldearen arabera.

Kutxek ezin dute aukeratu/erabaki non jardun ez jardun: noiz-non egoki inbertitu edo ez inbertitu behar duten esaten diete, merkatu askatasunaren arauak aipatu eta lan askatasuna ukatuz.

Bere lurraldean dozenaka bankurekin lehian diharduen Kutxa batek ez badu juramendu publikorik aurkezten ez duela beste Kutxekin prezio akordurik egin, merkatuaren neurri sakratuen aurka ari omen da. Askatasunaren izenean non/zelan jardun ez jardun askatasuna ukatzen diete, agindu absurdoak eman nahian.

Batetik, Kutxak diruz gainezka dabiltzanez, egiten dituzten inbertsioak dira arbuiagarriak; baina, bestetik, muturra sartu nahian, «partaide kuota» izenez prest daude dirua gainezka ipintzeko diru falta ez duten Kutxetan, dibidenduak jasotzekotan, hasieran kontseiluetan sartzerik ez izan arren. Bistakoa da behin ateak zabalduz gero kapital irabazleari, harrezkero ez dela inolako harresirik ipintzerik izango etekin helburuari.

Liskarrak: Bruselak eta Madrilek lurraldeetako politikarien eskuetatik askatzea nahi dute Kutzak. Eta lurraldeetako politikariek, aldiz, goiko edo gaineko politikarien esku-hartzetik libratzea. Eta alderdiak, bai han eta bai hemen, bakoitzaren boterea gehitu/gutxituko duten kalkuluen arabera ari dira.

Kutxetan politikariek aginte gehiegi dutela esaten dute. Baina Banku handi askotan bai buru aukeraketan eta bai jardunean goi-politkariek duten eragin erabakigarria ez dute aipatzen. Kutzek alderdiei maileguak eta etekinak barbatzeaz, aldiz, hobe ezer ez esatea.

Ez dago teoria garbirik, lege ezaugarriarik. Arazoa Kutzak gaur ari diren bezala merkatutik ateratzea da, goi finantzariak kudeatu ahaliko duten egoerara bihurtu arte, merkatu guruan diktadurapera azpiratu arte. Kutzak 'irabazi' helburuaren menpean ezarri.

Finantzari guruan dirigismoa da. Aipatzen duten lehiaren legeak, finantzari diru-apustulariek elkarri jokorako oihukatzen dieten uneko legedia dira. Ez dira, inola, gizarte/gizakientzat landutako aholku bilduma. Diru liberalismoa dabilte, ez giza liberalismoa.

Hasteko eta amaitzeko, gure Kutzak beren lurraldeetatik askatu eta erdaldundu —buruko hizkuntza ahoaren mintzaira—, merkatu handian finantzen apustu- eta onura-tresna bihurtu asmotan dihardute.

Iritzi-argumentuen eztabaida

Alde (fusiorik ezaren alde)

Kutxen (nik Gipuzkoako Kutzari begira dihardut batez ere) eraginaren murrizketa hirukoitza da: 1) giza jardunaren eremu zabal amaigabeen gizakiek suspertzen duten bizitza utzi, ekonomiara mugatuz. 2) Era guztietako ekintzek ekonomian ere daukaten eragin pizgarria ezetsi. 3) Dagoeneko ari diren enpresetara murriztu; sormena, enpresa asmatzaile-egileak ahaztuz.

Lehenbizi epai/kriterio bat ipini behar dugu aurrean, argi eta garbi. Bere onuraren bila, irabazien bila diharduten enpresek han eta hemen eralgitzen dituzten diruak ez dira herritarrak irabazaraztearren eginak, enpresen irabaziak zuzenean edo zeharka lodiaraztearren baizik. Marketing eta propaganda bidez egiten duten den-dena, mila eratan lan soziala izendatuko badute ere, eurok eurentzat etekinak lortzekotan erabilitako tresna dira, bitartekoa besterik ez dira. Bankuen marketinga, adibidez, Kutxena baino zeharo bestelakoa da. Bankuen *marketing soziala*, euren marka eta markak estaltzen dituen produktu eta zerbitzuen onespena gehituz, bezero gehiagoz irabazi handiagoa lortze aldera egingo da, beti beren jabe eta buruen alde.

Aldiz, Gipuzkoa gure lurraldeko Kutxak adibidez ematen duen 'dibidendo soziala' (Spagnolo Jaunaren hitzetan), gipuzkoarrak eta Gipuzkoa irabazarazte asmotan eginak dira. Norberak irabazi ala besteak (herritarrak) irabazarazi, hor dago zeharoko aldea. Eta Kutxak marketing egin izan duenean ere bere azken helburua ez da izan Kutxak edo Kutxako nagusiek irabaztea, Kutxaren eraginaren bitartez gipuzkoarrak irabazaraztea baizik. Hori da beti asmo eta helburu bakarra. Ez Kutxaren jabeek eta buruek irabaztea, Gipuzkoako gizarteak baizik.

1) Jardun ekonomikoa enpresa gisa ez da, garbi gera bedi, alderdi bat besterik giza jardun neurririk gabe aberatsaren aurrean. Giza sormenak, zerbait berriari hasiera emateko ahalmenak, mugarik gabeko zabalera eta sakontasuna dauka. Giza jardunak mila norabide dauzka, eta Kutxak horiek denak bereganatzen ditu bere helburuen barruan. Kirola, kultura, hizkuntza, erakustaldiak, eskolak, ospakizunak, basoak, txukuntze-edertze lanak, baserri auzoak, jolasak, klinikak... Mugarik gabeko giza sormena piztea eta bideratzea da Kutxaren emaitzarik garrantzitsuena gipuzkoarrentzat. Herritarren bizibide guztien sormena pizten eta garatzen laguntzean datza. Adibide bat ipintzeko: euskal aldizkari ba-

ten aldeko ekintzak interesgarriak dira Kutxarentzat, inongo diru irabazirik emango ez badiote ere, inongo propagandarik edo txalorik erakarriko ez diotenean ere, gipuzkoarren bizitzarako onuragarria baldin bada. Orokorrean, herritarrentzat maitagarri den oro Kutxaren helburu da, dibidendu soziala herrian zabaltzea; bestelako erakundeentzat dirua alferrik —itzulerarik gabe— eralgitzea denean ere.

Horregatik Kutxa prest egon izan da irabazteko asmoz begiratzuz arriskutsuegiak diren ekintzetarako, baina herriak irabazaraztea gogoan edukiz onuragarriak izango diren esperantzan egin beharrekoak. Hori *Hemen* idazkian honela idatzita dago:

Zeharkako Gizarte-ekintza (merkatuak eskatzen dituenak baino askoz ere bigunagoak diren baldintzetan inbertitzen diren diru-kopuru handiak).

Eta guk Kutxak bere sormen eragile orokor horretan kementsu jarraitzea nahi dugu, gipuzkoarren bizibide guztien onerako. Ekonomia gizakiarena da, eta ez gizakia ekonomiarena. Ekonomiaren sustapena ere askoz biziago eragiten da gizakia bera helburutzat hartuz, beste edozein gizakiren zerbait hautatuz baino. Ez dugu gogoko Kutxak merkatuaren eta irabaziaren sail bakanera alboratzea. Horrela jardutea izango litzateke lehen murriztapena, handia, nagusia, benetan penagarria.

2) Giza ekintza sozial orok eragiten/pizten du jardun ekonomikoa. Gizarte bizitzaren ehuna hari zenbatezinez josita dator, eta hari bakoitzak eta guztiek indarra, lansaria, produktuak, zerbitzuak eskatzen dituzte. Jardun ekonomikoa bizirosustatzen dute.

Kutxaren lana ekonomiaren ikuspuntutik hautatutako ekintzetara laburtzea, era guztietako giza sorkari berriek dartzan bultzakada ekonomikoa ere galtzea izango litzateke. Goitik behera begiratzuz, giza jarduera makroekonomiaren kupulatik aztertuz, merkatu enpresak —zuzenean edo zeharka etekinak ekarriko dituztenak— bakarrik dira gogoan

edukitzekoak, aztergai. Baina giza ekintza guztiek daramate berengan eragin ekonomikoa. Askoz osoagoa eta eraginkorragoa da gizakiari berari eginiko zerbitzua, gizakiaren ekonomiari egina baino. Guk esaten dugu Kutxen eginkizunek beren zabal eta sakon osoan pizten eta indartzen dutela ekonomiazko dinamika ere. Horregatik, Kutxen zeregina merkatuan dirua irabaztera desbideratzea oso kaltegarria dela herritarrentzat orokorrean, eta baita ere, bereziki, herriaren ekonomiarentzat, zalantzarik gabe.

3) Eta batez ere esaten dugu begirada eta azterketa lehenetik ari diren enpresetara bakarrik makurtzea, enpresa sortzearen arazoa saihestuz, gizartearen bizitza ekonomikoaren bilakaera biziaren eta enpresen lehiakortasunaren gorabidearen aurka doala. Puntu hau, murrizketa garrantzitsu hau da lasai aztertu behar duguna gure tesiaren alde.

Gizakiagandik hasiko gara. Gizarte ekintzan gizakiaren dohain nagusia sortzaile izatea da, gogoan sortu zaion zer-bait berriaren maitari, hautari, bilari jardutea. Gure sailean, enpresa berriaren amesle eta egile.

Ongi bereizi behar ditugu langile trebea eta gizaki sortzailea. Asko —eta ondo gehienetan— ari gara aipatzen giza balioei buruzko arazoa, gizakia bere lanean eraginkorrago egiten duten egokierei buruz. Goitik beherantz begiraturaz, ahalginak egiten dira baita ere etika bera etekin-tresna bihurtu nahian. Baina gauza bat da enpresako zereginetarako egokiago egiten gaituzten era guztietako trebetasunak goraiatzea, eta beste bat enpresa berria sortzeko argitasuna, trebetasuna, ausardia eta kemenak. Enpresaren gizakia trebatu, etekin tresnatzat hartuz; ala gizakiak enpresa sortu, bi ekintza desberdinak dira. Protagonista izan etenik gabe ala langile trebe ordu batzuetan.

Plan bat burutzen duenak gogoan, bere ekintzaren atarramentu ona maitatzea eta lortzen saiatzea zeharo onesgarria da. Idazleak, artistak, irakasleak, edozein jardunbideren sortzaileak bere ekintza eraginkorrako, ederrako, handiako bi-

lakatzea nahi du. Gizakia eskubide baino eginkizun da. Enpresa sortzaile den gizakiak gizarte eginkizunean dihardu. Oso-oso onuragarria.

Enpresari berriak bere ideiak, bere etorkizuna, bere diru-txoak, bere ordurik gabeko lana eta buruhausteak eskaintzen dizkigu. Lehenbiziko fruitua lanpostu berri bat sortzea da: bere enpresaburu lanpostua. Eta ondoren, askotan behintzat, beste lanpostu pilo bat.

Enpresari berriak ez dauka inongo eragozpenik bere helburuak, bere jardunak amets egin eta betetzen saiatzeko. Bi eratako trebetasunez beteriko ekintza da. a) Batetik, bere produktu edo zerbitzuak burutzeko beharko dituen lan-metodo, tresna, langile —gehienetan— eta lantegi ahalik eta trebeenak bilduko ditu. b) Enpresa berriarentzat diru ahalbideak lanean ipintzeko, bere aurrezkiak arriskatu eta askotan zorretan murgilduz jarduteko kemena eta trebetasuna behar du.

Jakintsuek eskaintzen dizkiguten datu batzuk: mikro-enpresek (9 langile baino gutxiagokoak) euskal ehun enpresarialaren %93, eta lanpostu guztien %33 osatzen omen dute.

Lanpostu berrien %80 enpresa txiki eta ertainetan sortzen omen dira. Espainian 2,7 milioi enpresa txiki eta ertain omen daude. Beraz, gazteek eta lanik gabekoek lantegi aterean bat zabalik aurkitzeko, sindikatuen eta finantzari handien laguntza eta babesik gabe sortutako enpresetara jo behar dute.

Enpresari berriek, enpresa fundatzaileek gure onespena, txaloak eta eskerrak merezi dituzte. Ez urteetara enpresari handi bilakatu den fundatzaileak bakarrik, urtero enpresa txiki berriari ekiten dioten guztiek baizik.

Ekonomiazko jarduna basoa dela egiten badugu, enpresa berrien kreaizaileak, gizaki enpresari kementsuak, basoko kimu berriak dira. Kimu berririk gabe basoa galzorian dago. Kimu berririk gabeko basoari lurzorua lehortuko zaio, baso osoa ihartuko da. Jakina da kimu berri horietatik asko galduz joango direla urteen etorrian. Baina kimu horietatik batzuk bilakatuko dira enpresa ertain eta handi, galzorian

doazenen artean, ordezeko. Ez dago ekonomiazko lehiakor-tasuna zeharo ulertzerik, landare berriek, beren bizi eta ha-zi nahian, aurkari guztiei buruz dakarten norgehiagoka ere gogoan eduki gabe.

Gu zaharrontzat sendagileak eta klinikak eskaini nahian ezin diogu etsi, inola, eskolak eta maisuak haur eta gazteen-tzat prestatzen biziro saiatzeari.

Ardiak laga eta artzain izatetik hartzen ehizara aldatzea nahi dute Kutxen izanaren bihurtzaileek.

Gazteentzat, lanposturik oraindik lortu ez dutenentzat, enpresari berrien ekimena da etorkizun nagusia, lan mun-durako sarbiderik arruntena denez.

Extremadurako langileen artean %30,5 funtzionario omen dira, Euskal Herrian %17-17,6. Ez dago konparaketak egite-rik norberaren burua jaso nahian. Baina datu esanguratsuak gogora ekarri behar ditugu. Gipuzkoan eta Euskal Herrian hori izan dugu beti: izerditzearen beldurrik ez, zerbait be-rriari ekiteko sena eta kemena, lan/jokoetatik hasi eta beste-lako ekintza guztietaraino. Gogoan daukat orain berrogei baino urte gehiago zelan zegoen harrituta Madriletik eto-rritako Gobernadore Zibila gipuzkoarrek erakunde, sozieta-te, era guztietako ekintza berriak sortzeko egiten zioten amai-tu ezineko eskariaz.

«Funtzionario izan nahi dut». Politikak eta goi mailako funtzionaritzak eskaintzen dituen soldatak eta gehigarriak nolabaiteko funtzionario —trebea, hori bai— izatea aholka-tzen diete gazteei. Baina, alderantziz ere, noiznahi azaltzen dira prentsan herrialde eta nazioen ardurak enpresari be-rrien faltaz.

Kutxen fusioaren zale diren finantzari eta politikariak goi-tik beherako kolektibizatze bortitza atontzen ari dira, nire ustetan. Kutxen jardun herrikoia inoiz baino beharrezkoa-go da gaur, dudarik gabe. Ez ote gara erreguteak eratu be-harrean izango —sindikatuak ere lehenengo ilaran— es-kari-ikurrin honekin: «enpresari argi eta kementsu berri as-ko sortzearen alde»!

Kontra (fusioaren alde)

Lehenbizi, Euskal Herriko Kutxetako lehendakarien eta Madril/Bruselaren asmo eta jardunen konfluentzia nabaria ipini behar da argi begien aurrean, zalantzak saihesteko.

Gure lehendakariak Kutxen arima aldatzeaz hitz egin dute. Noiznahi aipatzen eta kakara egiten dute Kutxen *irabaziak* txalotuz. Herritarren aurrezkiak Espainiako beste aldeetan lurzoruak erosi eta eraikin promozioetan parte hartzera bideratzen dituzte. Burtsan jardutea onartzen, hori bai, *'Euskal Herriaren'* alde, zelan ez ba. Baina *hemen* aritzeari utzi, eta *hor eta han* dihardute, halakoan eta bestelakoan, gero eta sakabanatuago. Lurraldetxoko kutxa buru izatea ahaztu, eta eremu zabaletan finantza guru izatea omen zaigu onuragarri. Hori den-dena, berriz esan, bi hitzetan batzen da: merkatua, diru sarrerak —irabazia—. Eta helburu horiek errazago eta indartsuago bete ahal izateko, Euskal Kutxak bat egitea fusioz nahi dute. Adibidez, Donostia Gipuzkoa Kutxaren nor-tasuna aldatu eta zeregin horietara makurtu.

Gogoan edukitzekoa da, baita ere, gaurko burtsaren erakartasunaren zergati nagusia: eraikuntzak ezagutu duen dinamikarena, gorakada handiarena. Herritarrak zorrez itota, enpresak diruz gainezka. Lurra eskuratzea diru apurrak ematea besterik ez zaie kostatu. Baina bizitegiak saltzean, eraikinaren zati bakoitzari dagokion lur zatiaren truke, izugarrizko prezioak jaso dituzte. Lurra erosten eralgi, zerbait. Lurra saltzen eskuratu hamaika bider gehiago. Metro karra-tu eraikina hiru bider garestiago egin omen da hamar urtean. Garestitze horren osagile nagusia, lurzoruaren sal prezioa izan da. Dinamika horrek herritarrengandik enpresa kateetarantz diru trasbaseak harrotu egin ditu.

Enpresariak lansariak zuritu behar dizkiete herritar-lan-gileei bestelako produktu eta zerbitzu guztiak burutzeko. Bai bukatzean bai aurretik behar diren material eta tresnak prestatzean. Adibidez, autoak salduz gero, berriz lansariak ordaindu behar dira pauso bakoitzean berriak egiten jardun

ahal izateko. Baina lurra eskuratzeko ez doa dirurik enprestatik langileengana. Horrela, estatistiken arabera ekonomia oso ondo doa, baina lansariak proportzioan beherantz.

Lurra ez da produzitzen, eskuratu egiten da. Lurrak ez du kosturik enpresa kate luzean, herritar baten bati erosiz gero eraikinari atxikita zatika saldu arte. Batez ere diru-enpresek, lur erosleengandik hasi eta bizi-etxeak saltzen dituztenen arteko finantzetan ari diren enpresek (ez industrialek) irabazi handiak lortu dituzte, urtero-urtero irabazien ehuneko gorakada handiak eskuratuz. Finantzen festa garaian gaude. Baina laster dator diru liberalismoa gaindituko duen giza liberalismoa.

Aldi honetan herritarrak zorpeetan murgilean ari dira, enpresa asko diruz gainezka igerian, bai. Europa Batuan langile/herritar xumeak ez daude pozik euroa eta elkartzea dela eta. Baina, nik uste, enpresen irabazi hantua eta langileen sarien moteltzeak eragin duela ezezko sentimendu hori.

Bizitegien eskaria ez da erraz gutxituko. Gizakiaren beharretan hierarkia hau dago: lehenbizi zer jan; bigarren, non jan eta lo. Bigarren nahi hori ez da zeharo inoiz aseko. Batez ere goian eguzkia eta alboan itsasoa dauzkaten lurrak egokiak izango direlako, gero ere, etxebizitzak eraiki eta saltzeko. Baina herritarrengandik promozio eta eraikuntzetan diharduten enpresetara doan diru multzo handia, itzulerarik gabekoa, herritarren eros ahalmena murrizten ari da. Orain ezagutu dugun erako lurzoruen salerosketek ez dute horrela iraungo. Herritarren diru eskasiak bestelako produktu eta zerbitzuen eskaria ere labur dezake. Hor dago krisi handiaren mehatxua. Horregatik, azkenaldi honetan burtsan izan diren aukerek ez dituzte liluratu behar Kutxa buruak. Ispilatze iruzurgileak izan daitezke. Uste baino lehenago etor liteke beherakada handia, enpresa askoren gal/irabazien kontua gorrituko duena.

Madril eta Brusela helburu berberaren bila ari direla, gorrago argi utzi dugula uste dut. Merkatuaren diziplinara. Beraz, gogoan edukiko ditugun zehaztasun batzuk utziz, aurkeztuko ditugun argumentuek bientzat balio dute.

Gure Kutxek dozenaka eta dozenaka urteetan jardun duten eran eta bidean, a) herritarren onespén osoa jaso izan dute; b) tinko eta erantzule egin dute euren lana, baina etekin kakararik egin gabe; c) emaitza ezin hobeak lortu dituzte, lehia zintzo eta gogorrean beste erakunde finantzarien artean, aurrezki multzo handiak bereganatu eta herritarren ongarriztatuz erabiliz.

Kutxak fusioaren bitartez bat egiteak eremu handietako jokoan sartzeko pausoa handitu eta erraztu egingo omen luke. Irabazi (eta gal) handiak aurrezkitzeko eremuetara jo eta enpresa handi batzuk gure artean iraunaraztea erraztu (adibidezko ikurrintzat, Iberdrola aipatuko dugu).

Nire iritziz, horiek denak lortzekotan ere, Kutxen fusioak ekarriko lituzkeen hiru murriztapenak askoz galera handiago izango lirake, enpresa batzuk paperez —ondorio guztiekin— Euskal Herrian finkatzearen onura baino. Kutxak merkatura joz gero enpresa batzuen kokapena eskuratu nahian, gure kutxetako aurrezkiak horretara bideratzea erru itzela izango litzateke. Zergen bilketari begiratuz ere handiagoak izango lirake, uste dut, galerak enpresa txikiak ez sortzean, handiak hemen aldi batean geratzean baino.

Baina hori amets hutsa da, bi aldetatik.

a) Iberdrola bezalako enpresei buruz gure eragin ahalmena, batez ere gaurko borroka-plaza mundialean, erabakigarria izan daitekeela uste izatea, ametsa da. Garai edo aldi batean zerbait lortuko bagenu ere, egoerari eustea lehia amaiezina izango litzateke, eta berandu baino bizkorrago mundu guztiko erakunde handiek erabakiko lukete enpresa horien atarramentua. Guk —Kutxok— beste enpresak kudeatu bai, besteek gurea ez, ametsa da.

b) Baina Kutxen fusiotik sortutako erakundea, non egongo litzateke? Kutxak fusioz batuz, merkatuaren arnasaz eta norabideaz gogotuz, etekin bilari huts diren merkatuek irentsia izanez gero, zein aldetan egongo lirake? Euskal Herriaren aldean, ala munduko erakunde finantzari diruzaleen interesen aldean? Zenbat denbora iraungo lukete he-

men, Brusela/Madrilek putz egindako arnasaz eta gure lehendakariak emaniko norabide diruzalean, beste nonbaiteko kutxekin bat egin gabe, gure gaurko Kutxen herritasuna eta euskaltasuna galdu gabe, fusioaren burua batek daki nora aldatu gabe?

Nire gogoz kontra izango bada ere, aipatu beharrekoak dira, baita ere, joko hauetan ageri diren tentazioak. Ezin dugu ahaztu jokalaria guruek enpresa handietan bereganatzen dituzten sari-etekin itzelak. Badakigu zer moduzko apustu bixiak egiten dituzten enpresa handi horietako kontseiluetan: eurok helburuak zehaztu; eurok sariak zenbatu; eurok helburuak lortu direla epaitu; eta eurok dakiten eran eta garaian diru-sari itzelak jaso.

Konklusioa: fusiorik ez

Garbi dago gure eztabaidatik guk ateratzen dugun konklusioa:

Kutxaren nortasuna eta helburuak aldatzetik kalte itzelak jasoko genituzke. Fusioaren aldeko ibilbidearen ondorioak hutsalak eta oso kaltegarriak izango lirateke.

Beraz, aipatu aurreko lehendakariaren hitzekin adieraziko dugu gure aukera garbia, nire arazo hauen hausnarketari amaiera emanez:

Ahalegin guztiarekin

Hemen.¶

LITERATURA 121

Irakurleak
Kritikaz
Askatasuna ala irizpide falta?
Klixekak
Kontsumo moduen aldaketak
Kanona apurtzen
... baina kanonaren garrantziaz

JON BENITO

SOZIOLINGUISTIKA 127

Hizkuntzen erabilera
Hizkuntza plangintzaren ebaluaketa eta
azterketa

LIONEL JOLY

TELEPOLIS 133

Komunitatea.zabaldu.com
Blogak 2.0, negozioak eta Internet
Hitza jaten dugunean

PATXI GAZTELUMENDI

Irakurtzen da euskal libururik? Zenbat irakurle ditu euskal liburu batek? Nola irakurtzen dira euskal liburuak? Eta irakurtzean, eduki literarioari ala hizkuntzari ematen zaio garrantzia handiagoa? Hizkuntzari eta literaturari, biei? Zerk egiten du liburu bat on? Irakurketa libre da? Nola bideratzen digu irakurketa kritikak? Zein da kritikaren funtzioa? Eta kanonarena?

Galdera asko artikulu bakarrerako.

Irakurleak

Nork hitz egin dezake kritikaz, kritikariak berak baino hobeto? Nork, Mari Jose Olaziregirekin batera sariak eman eta euskal literatura garaikidearen kanona egin duen Jon Kortazarrek baino? Juan Luis Zabalak elkarrizketatu zuen *Berria*-n (2007-06-06). Nago, euskal literaturaren gabezieta-ko batean sartu zuela hatza, zeharka bada ere.

Gustura irakurtzen duen irakurlearen inguruko kezka da nirena, liburu dendetara joaten den irakurlearen ingurukoa. Idu-re Alonsoren lanean ere nabarmen ageri da irakurleena oso puntu kezagarria dela egungo euskal literaturan. Gaur egun literaturako ia-ia liburu guztiak agertzen dira prentsan, edozein liburuk ditu hiru edo lau kritika Susaren webguneko *Kritiken gordailua*-n. Baina giharra falta du sistemak: irakurlea.

Irakurle (edo erosle!?) faltaz kezkatuta agertzen da Hasier Etxeberria (2007-01-29, <http://alua.mundua.com>) ere.

Beraz, zenbat *benetako irakurle* dago, edota liburu baten zenbat ale saltzen dira? Kontu extraliterarioak edo eskolakoak tarteko izan gabe, jakina. Zenbat ale salduko ditu Lertxundi-*ren* azkenak, edo Jimurenak, edo Alonsorenak, edo Montoia-*ren*ak, edo Canorenak, edo Izagirrererenak, edo...? Zenbat salduko dituzte Capeauk, Mintegik, Oizek, Rodriguezek, Baste-

rretxeak...? Mila, mila eta bostehun? Mila ere ez? Kalitateak eragiten al du liburuen salmentaren aldea? Ez dut uste. *Sisteman* izentxoaren dutenek bermatua al dute salmenta gutxieneko bat, demagun 2.000 ingurukoa? Ezetz esango nuke.

Honaino Etxeberriak susmo eta galderak besterik ez ditu. Baina hurrengo paragrafoan ematen ditu datuak.

Gaur bertan esan dit bigarren editore batek, hori guztia beharera doala, jada zaila dela 1.000 ale saltzea, egilea edozein izanik ere, fenomeno horrek berdintsu eragiten diola izen handiko idazle bati, zein hain ezaguna ez den beste bati. Irakurle gazte asko Interneteko zatikako irakurketaz asetzen dela, edota ez duela astirik bere belaunaldiko gazteen lanez interesatzeko baino, zaharragook baztertuta. Zenbat ditugu, orduan, irakurle potentzialak? Eta erosleak?, galdetu diot. Ez ditu bereiztu, 3.000 inguru, zorte on-onarekin, erantzun dit. Bistan da 3.000 irakurlek ez dezaketela aitzinatu liburugintzaren industriarik, baina aitzina al daiteke ia irakurlerik gabeko gurealako literaturarik?

Kortazarrek zuzenean egiten ez duen galdera egiten du Hasier Etxeberriak artikuluko horretan.

Kritikaz

Elkarrizketa berean kritikaren eraginaz eta indarraz mintzo da Kortazar:

Ez dakit zein den kritikaren eragina, baina ahula delakoan nago. Eta azkenaldian are gehiago ahuldu dela iruditzen zait. Orain ez dute kritika deitzen, prentsa espezializatua baizik. Eta prentsa espezializatuaren irakurketa ahuldu egin da.

Eta egia da. Nork egiten die kasu kritikariei gaur egun? Axola digu kritikariek zer esaten duten? Nola juzgatzen dute liburua? Zergatik? Zein da kritikaren egitekoa?

Askatasuna ala irizpide falta?

Taperware kolektiboaren blogean (2007-04-16, <http://taperware.mundua.com>) ariketa polita. Jimu Iturralderekin *Hyde Park-eko hizlaria* (Pamiela, 2006) liburuaren bi kritika jartzen

dira parez pare: *Berria*-rako (2007-04-08) Ibon Egañak eta *Gara*-rako (2007-02-10) Aritz Galarragak egindakoak.

Liburu berbera irakurri ote dute Egañak eta Galarragak? Egin ote daitezke bi kritika hain ezberdin liburu berberaz? *Hyde Park-eko hizlaria*-z Egañak dio: «Sinpletasuna, irakurterraztasuna bilatu nahia egongo da atzean agian, baina sinplekeria eta zabarkeria ere badario batzuetan Iturraldereen prosari». Galarragaren ustez, «maisuki darabil Iturraldeko narrazioaren erritmoa, bidea leuntzen duen hizkera soil eta zuzenarekin konbinatuta».

Egañari «sinpleak, lauak, deskafeinatuak» iruditu zaizkio pertsonaiak eta gertakariak. Galarragak, liburuak eskaintzen duen «gogoetarako tartea» azpimarratzen du: «Irakurtearen plazer soil gaingaitzen duena.» Egaña, aldiz, «lautada amaigabe batean korrika bezala» sentitu da liburu ira-kurtzen «nekatuta, inora ez iristeko».

Egañari ez zaio gustatu nobela. Galarragari «nobel-nobela» iruditu zaio: «bikain idatzia eta osoa».

Egin daitezke bi kritika hain ezberdin liburu berberaz? Eta bi kritika hain ezberdin hauek zeren seinale dira: iritzi askatasunarena ala literatur kritikaren irizpide faltarena?

Kluxeak

Ibon Egaña eta Iratxe Retolaza hitzaldi bat ematera gonbidatu zituzten Bilbora. Hitzaldiaren gaia zen: zerk egiten du liburu bat on? Galdera horren atzetik, kritikari eta kritikaren egitekoari dagozkion beste hainbat planteatzen ditu Ibon Egañak berak Volgako Batelarien web orrian idatzitako artikuluan (2007-05-13, <http://eibar.org/blogak/volga>):

Nork markatzen ditu irizpideak? Zein autoritate dute beraiek horretaz pontifikatzeko? Nondik ari dira beraiek «epaiak» egiten? Ba ote dago on eta txar kontzeptu iraunkorrik?

Ondorioztatzeko, finean, kritikarenak kontzeptu aldakorak direla, eta balio literarioak ez direla estankoak, ez bada sistema literarioko agenteen araberakoak.

Bada, egin dezadan berriz galdera: zer egin behar du kritikak? Zein da kritikaren egitekoa?

Kontsumo moduen aldaketak

Estekatzen-estekatzen, Ibon Egañak Volgako Batelarien orrian idatzitako artikuluan Iñaki Aldekoak *Egan* aldizkarian (2006-1/2) idatzitako artikulua bati egiten dio erreferentzia. Artikuluaren gaia «Postmodernitatea gurean?» da, eta XXI. mendearekin euskal kulturaren kontsumo moduetan izandako aldaketek euskal literaturan duten eraginaz hitz egiten du:

Bat: literatura berak (eta literatura elitistak zer esanik ez) pi-sua galdu du nabarmen gizartean. Bi: literatura kultuaren prestigioa galdu da eta maila «jaitsiago»ko literaturarekin nahasi. Hiru: denbora kontua baino ez da; gurean ere *best-sellerismoa* (eta hori euskaraz ez bada gertatzen, erdaraz gertatuko da) esparru gero eta zabalagoak bereganatzen joango da (badakizue: entretenimendua eta emozio fuerteak). Postmodernitatea, edo modernitate likidoa, berdin zait, ari da, bai, gure unibertso (sistema) txikiko bazterrak kutsatzen.

Aldekoaren artikulua irakurrita, Egañaren zalantzak ulergarria dirudi: «literatura ona eta txarra nola bereizi testuinguru horretan? Badauka zentzurik zeregin horretan saiatzeak? Ez ote da garaia kontra joan nahi itsua?».

Bada, egin ditzadan, hirugarrenez, galdera berberak: zer egin behar du kritikak? Zein da kritikaren (edo Kortazarrek aipatzen duen bezala, kazetaritza espezializatuaren) egitekoa?

Kanona apurtzen

Aldekoak jartzen duen torlojuari beste bira bat ematen dio Kortazarrek ordea.

Eta liburu onak eta txarrak bereizi ezin badira, nola egin kanona? Nola arautu kanona?

Jon Kortazarrek *Berria*-ri emandako elkarrizketan ematen ditu egungo nahasmenduaren zenbait ezaugarri:

Nik uste dut kanona hausten ari dela. Badirudi kanon hedatua dugula, idazle bakan batzuen inguruan, baina unibertsi-tateko kanonak oso kontuan hartzen ez dituzten idazle batzuk ari dira ikasleek egiten duten kanonean sartzen. Idurre Alonsok egindako ikerketak argi erakusten du hori. Adibide bi: Fernando Morillo eta Jon Arretxe. Horiiek gaurko irakurlegoaren kanonean daude, eta ustez hedatuen dagoen kano-neko idazle batzuk baino gorago. Batetik, literatura jasoaren eta kontsumoko literaturaren arteko muga desagertzen ari da; bestetik, kanona aldatzen ari da, baina ez uste genuen bi-detik, eskolan irakurritako liburuen bidetik baizik.

Zer demontre esan zuten Egañak eta Retolazak Bilboko hitzaldi hartan? Nola bereizi daitezke liburu onak txarretatik? Nola, kanonak ere bereizten ez baditu?

... baina kanonaren garrantziaz

Behar ote dugu kanon bat? Eta kanona hausten ari bada, zein dira gure erreferenteak? Zein dira euskal literaturaren erreferenteak? Zergatik? Beste parametro batzuk ere (ona/txarraz gain) hartu behar ote dira kontuan kanona egiterako orduan (hala nola, salmenta kopuruak, berredizioak, jasotako sariak, erdaretan izandako eragina, arrakasta...)? Kortazarren elkarriketa irakurrita sortzen zaizkidan galderak dira.

Gai berberari eusten dio Joseba Gabilondok halaber (*Berria*, 2007-05-09). Kanonari.

Oso laikoak omen gara, eta aspaldi utzi omen genion elizara joateari. Azkenean beste erlijio berri bat sortu da, eta erlijio horrek diruaren kutsua daukanez, denok sinesten dugu eta denok joaten gara erlijio horren elizara igandero; edo larunbatetan zehatzago: *Babelia* irakurtzera. Kritikariak gara kanonari fede handiena diogunak. Euskal literaturaren historia guztiak kanonetik kanonera idatzi dira, kanona bera zalantzan jarri gabe. Gu gara erlijiosoak garelara onartu behar dugun lehenak, eta berriro ere laizismo batera pasatu behar dugula. Norbaitek esango du beste erlijio bat proposatzen ari naizela, kultura aniztasunarena. Baina hori horrela planteatuz gero, azkenean ezin gara erlijiotik atera, eta nik nahiago dut erlijio paganoa, jainko askorekin, jainko salbatzaile eta mendekatzailea duen erlijio monoteista baino gehiago.

Alegia, kanonik gabeko sistema bat proposatzen du.
Baina... Gabilondok darrai:

Eusko Jaurlaritza, unibertsitatearen aparatua eta goitik beharako mugimendu guztiak kanonaren aldekoak dira, eta horiei behetik gora erantzuteko ez dago aukera handirik. Dena den, ni ziur naiz Jaurlaritzak kanona babesten jarraitzen badu, horrek guztiak krisi batean amaituko duela. Bide horrek bere kontraesanak sortu ditu, eta ez doa inora. Datoren urteetako gure agenda kultura aniztasunarena da, eta Jaurlaritzari ez zaio komeni arrautza guztiak otarra berean sartzea. Alegia, ezin dela Atxaga aurkeztu euskal literaturaren ordezkari bakar gisa; idazle hau humanoa da, bere kontraesanak ditu, lehenago edo geroago huts egingo du, eta horrek euskal literaturaren *debaclea* ekarriko du. Euskal literaturaren eta kulturaren aniztasuna aurkeztu behar da potentzialitate handiena gisa. Hemen pentsamendua oso bertikala da oraindik, eta horizontalki pentsatu behar dira gauzak.

Horizontalki horrek esan nahi ote du baina, erreferenterik gabe?¶

Hizkuntzen erabilera

Hizkuntzen bizi iraupena ebaluatzeko eta bizi indarra eza-gutzeko bada oinarrizko datu bat soziolinguistenta: hizkuntzen erabilera tasa. Hizkuntza baten egoera aztertzekeo badira hainbat datu garrantzitsu: hizkuntza normalizatua dagoen ala ez jakitea (alegia, idazteko norma bat baduen edo ez), normaren egokitzapena aro berriei nola egokitzen zaien jakitea, hizkuntzaren eta arauaren onarpene gizartean ezagutzea, hizkuntzari lotuta dauden aurreiritziak e.a. Horiez gain, normalizazio prozesu batean dauden hizkuntzen kasuetan gaitu beharko liriateke beste adierazle anitz: matrikulazioen tasak hizkuntz ereduaren arabera, elebiduntasunaren tasak administrazioan e.a. Baina datu horiek guztiak hizkuntzaren egoerari buruz oso interesgarriak badira, bereziki hizkuntzaren etorkizuna aurreikusteko, bada beste bat funtsezkoa dena hizkuntzaren azterketa sinkronikorako eta plangintzen lorpenak neurtzeko: hizkuntzaren erabilera maila eta honen bilakaera.

Erabilera zuzenean neurtzea aldiz ez da erraza, eta euskararen kasuan egoera ona den edo txarra den, hobera doan edo okerrera doan galdetzen digutenean, askotan ez dugu jakiten nola erantzun, eta sarri erantzuna bera oso modu subjektiboan ematen dugu. Zentzu honetan, gero eta garrantzitsuagoa zaigu euskararen egoera eta bilakaera modu objektiboan baloratzeko aukera ematen diguten datuak izatea, eta datu horien artean bada bat herriko euskararen errealitatea adierazteko funtsezkoa izan daitekeena: kalean erabiltzen den euskararen neurketa, hain zuzen ere.

Badira beste hainbat datu (eroldako ezagutza datuak, ikastetxe eta euskaltegiak matrikulazio datuak...) herriko

hizkuntza egoera ezagutzeko baliagarri direnak. Hala ere, herrian euskararen normalizaziorako ahaleginen ondorioak eta denborarekin ematen diren aldaketak eguneroko erabileran islatzen dira (edo horrela gertatu beharko litzateke behintzat); gure herriko esparru ezberdinetan, besteak beste, herriko kaleetan. Kale erabileraren neurketak, hortaz, errealitate horren berri ematen digu modu zuzen eta objektibo batean.

Kontuan izan behar dugu, hizkuntzaren egoerari buruz ematen diren datu gehienak, oro har, hiztunek inkestetan aitorturiko datuak direla (erroldakoak, inkesta bidezko ikerketak, etab.). Hau horrela da, besteak beste, erabilera modu errealean neurtzea ez delako erraza izaten; baina horrek egingo dugun irakurketa iritzien menpe egongo dela suposatzen du. Izan ere, datuen fidagarritasunean hutsune bat sortzen da: inkesta horietan pertsonen benetako eginkizuna ez da jasotzen baizik eta pertsona horiek beraien eginkizunei buruz duten iritzia. Alegia, ez da jasotzen pertsonaren euskararen erabilera errealearen kopurua baizik eta pertsona horrek bere euskararen erabilerari buruz duen iritzia.

Beste era batera esanda, oso pertsona gutxik dakite benetan uneoro zein hizkuntzatan hitz egiten duten eta, beraz, galdetzen bazaie normalean zein hizkuntzatan hitz egiten duten, eraiki beharko dute iritzi bat eta erantzun bat, eta eraikitze prozesu horretan erabileraren errealitatearekin zer ikusirik ez duen hainbat aldagai sartzen da (esate baterako: iritziak, nahiak, usteak eta abar); hortaz, benetako erabileraren errealitateetik urruntzen gara. Beraz, inkestetan datuak ez dira objektiboak, subjektiboak baizik.

Hutsune honi aurre egiteko eta euskararen erabileraren datu zuzenagoak eta fidagarriagoak lortzeko, Siadecok euskararen kale neurketak sortu zituen (sorrera horri buruz gehiago jakin nahi izanez gero: «Siadeco: Euskararen erabilera leku publikoetan», *Bat* 9, 1993ko apirila). Euskararen kale neurketetan datuak behatuak dira; zuzenean jasotzen da hiztunak erabiltzen duen hizkuntza.

Errealitate soziolinguistikoa ezagutzeko, datu behatuen eta inkestean datu aitortuen arteko aldeak ikertzea eta nabarmentzea beti ere interesgarria izango da. Izan ere, errealitate soziolinguistikoa ez da bakarrik benetan gertatzen dena, errealitateari buruz jendeak pentsatzen duena ere oso adierazgarria da. Modu berean errealitatearen eta irudipenen arteko aldeak zergatik gertatzen diren aztertzea oso interesgarria suertatzen da.

Euskal Herriko kasuan, Kale Erabileraren Neurketa Orokorra egiten da 1989. urteaz geroztik Euskal Herri osoan. Neurketa lau urtez behin errepikatu da (2001etik aurrera bost urtez behin): 1993an, 1997an, 2001ean eta 2006an ere egin da. 1998an EKB desagertu ondoren, SEIk hartu zuen bere gain Neurketa Orokorra egitearen ardura eta 2001eko azaroan bertan egin zuen IV. Neurketa. 2006ko neurketa Soziolinguistika Klusterrak egin du eta laster kaleratuko dira emaitzak.

Hizkuntza plangintzaren ebaluaketa eta azterketa

Kale neurketak interesgarriak dira euskararen egoera ezagutzeko eta noski hizkuntza plangintzaren norabidea eta lorpenak ebaluatzeko. Hizkuntza plangintzaren ebaluaketari dagokionez hainbat ekimen burutzen ari dira aspaldi honetan.

EAEko eta Nafarroako hizkuntza plangintzak orain dela 25 urte hasi ziren; datua kontuan hartuta 2007ko martxoaren 23an UEUK bilkura batzuk antolatu zituen «Hizkuntza Politika Gizartean» lemapean. Ideia, beti ere, egoeraren ebaluazio bat egitea eta eztabaida modu eraginkorren eta baikorren bultzatzea zen. Jardunaldi horietan hizkuntza politikan eragile handien ordezkaritzarekin gozatu ahal izan dugu, bai Iparraldetik eta baita EAetik ere; Nafarroako ordezkaritza ofizialik aldiz ez zen, baina harritzekoa al da?

Plangintzaren ebaluaketari dagokionez, ezaguna egin da ere Kontseiluaren egitasmoa udalerrien hizkuntza plangin-

tzaren neurketari buruz, udalerrien rankinga eta guzti egirik. Txostena urtarrilaren 18an aurkeztu zen Donostiako Aquariumean. Txostenean bertan 66 udalerritako udal politika aztertuta agertzen da. Guztira 2 milioi biztanlerengan eragina duen politika neurtu du Kontseiluak, eta geroztik udalerrien aurkezpenak egiten ari da herriz herri.

Neurketak eta ebaluaketak egiteko 150 adituren laguntza izan du Euskararen Gizarte Erakundearen Kontseiluak, eta hizkuntza politika ebaluatzeko hiru elementu hartu dituzte kontuan: corpus juridikoa (euskararen aldeko arau bildumak), baliabideak (giza baliabideak, ekonomikoak eta administratiboak) eta euskararen egoera edo ezagutza tasa.

Ez gara hasiko hemen txostenaren rankinga eta xehetasunak aurkezten, eta egia esan espero genituen emaitzak aurkitu ditugu. Orokorrean, Euskal Herri mailan batez besteko puntuazioa oso baxua da, 10 puntuko puntuazio batean 16 herrik baino ez dituzte 5 puntu baino gehiago jasotzen. Puntuazio altuena Azpeitiak jaso du. Puntuazio baxuenak Iparraldeko eta Nafarroako herriek jaso dituzte: Tuterak, Baiona, Hazparne eta Angelu.

Hizkuntza politikaren gaiarekin jarraitzeko, UEUko ikastaroen artean gai honi buruzko ikastaro bat aurkitzen da. UEUrekin batera Soziolinguistika Klusterrak zuzentzen du «Hizkuntza plangintza. Teoriak eta aplikazioak» lemapean burutuko den soziolinguistikari buruzko ikastaroa.

Azken hogeitun urteetan, EAEn plangintza linguistikoari dagokionez izan diren aurrerapausoak handiak izan dira. Ezin gauza bera esan Iparraldean eta Nafarroan. Plangintza orokorra egiteko erakunde bereziak sortu dira herrialde bakoitzean eta beste maila batean erkide eta udalerririk askotan. Ikastaroaren helburua hizkuntza plangintzari buruzko gogoetak bultzatzea da, plangintzaren oinarri teorikoak eta horien aplikazioa errealitatean aurkeztuz.

Antolatzaileen esanetan, ikastaroaren helburua hizkuntza plangintzan dihardutenei tresna teoriko eta praktikoak ematea izango da, haien lana laguntzea eta norbanakoari hiz-

kuntza plangintzaren inguruan formazio efiziente eta koherente bat ematea. Bide batez, normalizazio linguistikoaren eta plangintzaren arteko lotura aurkeztuko da eta datozen urteetako erronka berriak zeintzuk izango diren aurreikusten saiaturiko da. Hori horrela izanik, hizkuntza plangintzaren inguruan egin diren hainbat egitasmo aurkeztea eta aurrera begira gogoeta batzuk egitea izango dira ikastaroaren helburu nagusiak.

Ikusten denez, egitaraua polita da aspaldi honetan bizi-bizia den hizkuntza plangintzari buruzko gaian sakontzeko.

Eusko Jaurlaritzaren Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzatik ere gaiari heltzen ari zaio. Izan ere, 2007ko apirilaren 12an plangintza ofizialaren balorazio-txostenaren aurrerapenaren aurkezpena egin zuen Patxi Baztarrika Hizkuntza Politikarako Sailburuordeak. «Herri administrazioetako euskararen erabilera planaren (2003-2007) balorazioaren aurrerapena» deitutako txostenaren arabera, herri administrazioen %50ek erabilera plana onartu egin dute eta hizkuntza eskakizunen betetze maila %84koa da. Txostena baikorra da: eskakizunen betetze maila handia da, politikarien euskararen eza gutza maila handituz doa, errotulazioak gehienbat elebidunak dira. Aldizkarien, webetako eta iragarpenetako zabal-kunde hizkuntzak gehienbat elebidunak dira ere. Dena den, euskarazko jatorrizko ekoizpena nagusiki gaztelaniaz egiten da eta euskaraz kaleratzen dena itzulpena besterik ez da. Horrela, itzulpenen %80 gaztelaniatik euskarara eginak dira, eta euskaratik gaztelaniara aldiz %20.

Euskararen erabilerari dagokionez, eta txostena osatzeko erabili diren inkesten arabera, administrazioetan euskararen erabilera altuagoa da maila formalean eta idatzizkoan. Datu deigarria, baina eskolen egoera aztertuz gero, fenomeno bera aurkitzen dugu. Alegia, euskararen erabilera handiagoa da esparru formalenetan.

Eredu diglosikoa erabiltzen badugu egoera elebidunak aztertzeko, datua oso deigarria da eta aztertzeko modukoa; dena den, irakurketa egiteko argi izan behar dugu gogoan Eus-

kal Herriko egoera ez dela klasikoa eta molde berri baten aurrean aurkitzen garela.

Plangintza orain dela 25 urte abiatu zen eta garai hartan egoera diglosiko klasikoa bazen ere, plangintzari esker gauzak aldatu egin dira eta bi indar aurrez aurre jarri dira egoeraren irakurketa zailduz.

Alde batetik egoera diglosiko arruntaren indarra dugu (euskararen desagertzea bultzatzen duena) eta bestetik hizkuntza plangintzaren indarra. Horrelako egoerak ez dira anitz eta, beraz, datuen irakurketa egokia egiteko ezin dira molde zaharren irakurketak erabili, bestela irakurketa desegokia egingo genuke. Esate baterako, molde zaharrak erabilita, aipatutako datuen arabera, menperatutako eta gutxitutako hizkuntza euskara ez dela baizik eta erdara dela ziurtatu ahal izango litzateke. Irakurketa okerra litzateke noski, eta horregatik molde berriak sortu behar dira egoera berriei egokituak.¶

Komunitatea.zabaldu.com

Jalgi hadi mundurat esanez inprimatu genituen gure lehenengo berbak, duela zenbait labealdi. Labea inprimategia zen orduan, Bordelen. Irratigintza etorri zen gero, eta hemen da oraindik, uhinetan. Mikrouhinak labearen orde. Telebista beranduago. Eta guk ere txoria daukagu fast food horren ordezkari. Telebista arina gurea, besteen antzekoa. Interneten aroa bizi dugu orain, informazioaren gizartea izango den garaiotan. Eta jalgitzen ari gu. Labealditik labealdira, denbora azkarrago iragaiten da, edo, laburragoak dira tarteak. Kontua da, aldaketa handiak gertatzen ari direla munduan, teknologia berrien munduan. Eta badirudi, gu ere, euskaldunok, azkarrago egokitzen ari garela aldaketa hauetara. Globalizazioa ala gure gaitasuna ote? Bietatik izanen du ziurrenik. Kontua da baina, ari garela. Ari garela teknologia berrien aro honetan gauzak egiten. Gutxi batzuek asko egiten dutelako ziurrenik, baina apurka-apurka ari da egituratzen euskarazko komunitate sendo bat Interneten. Ez derrigorrez denak Euskal Herrian, baina bai euskararen eremuan. Ereku handi, zabal eta anitza. Mundu osoan barreiatua, baina sare bidez lotua. Euskararen eremua da hori. Mundukoa eta euskalduna. Txikia, baina ausarta, gogoz betea, ekina eta apurka-apurka bere urratsak sendo ematen dituen. Labealdi berrietara egokitua, egokitzen. Beti ikasten eta garatzen. Horrelakoa da gure mundutxoa. Gure komunitate euskalduna.

Aspaldi honetan, azken 10 urteotan —asko iruditzen al zaizue?— tresna, software, webgune, e-kimen ugari ezagutu ditugu. Denak dira beharrezko, denak, edo gehienak bai, baliatu izan ditugu zelan edo halan. Hasi ginenetik, denbo-

rak aurrera egin du. Baina Interneten ari gara gure lekutxoia betetzen. Ari gara gure urratsak patxadaz ematen. Teknologia berrien alorrean, bagara hizkuntza bat, badugu ikusgarritasun bat, aintzat hartzen gaituzte nazioarteko ekimen garrantzitsuenetan. Hizkuntza normalizatuago dago teknologia berrien alor batzuetan, hemen jendartean dirudiena baino. Ikusgarritasun bat daukagu, Google bezalako bilatzaileetan, Firefox moduko web nabigatzaileetan, software librearen lokalizazioetan, Wikipedian euskarazko ia 20.000 artikulurekin, webgune euskaldun kontaezinekin, euskaraz sortu edo garatutako tresnekin, hiztegi elektronikoekin, itzulpen kontuetan emandako aurrerapausoekin, osatzen ari garen literatur lanen liburutegi digital oparoarekin... Urrats txikiak dira, baina Interneten hizkuntza normala izateko norabidean. Euskararen eremua osatzen dugu, beraz. Eremu interesgarria.

Aspaldi honetan garatu, lokalizatu, euskaratu diren ekimenen artean, interesgarria baino gehiago egiten zait zabaldu.com. Hemen sortzen duguna zabaltzeko ekimen parte-hartzailea da. Nazioartean Digg ezaguna bada, gaztelaniaz meneame famatu bada, ez da gutxiagorako Arrasateko gazte batek euskaratu eta garatutako zabaldu.com. Euskaldunon esku dagoen tresna bikaina da zabaldu.com, norberak albiste bat, gertakizun bat hautatu eta lau haizeetara hedatzeko aukera dauka. Gure bozak balio du, eta jendearen bozen eraginez haizatzen dira albiste edo gertakizunok. Librea da erabilera, librea tresna, eta aukera anitz eskaintzen ditu. Zabaldu.com bizi dugun garaiko tresna eta komunitate bat da. Euskalduna, librea eta ona. Adjektiboak baino, nortasuna eta lanaren ikur dira ona, librea eta euskalduna. Software librearekin garatua, kalitatezkoa eta euskaraz. Horra hor, lan egiteko molde eta eredu berritzailea. Euskaraz, software librearekin eta ondo. Ez da gutxi.

Kontua da, zabaldu.com horren inguruan komunitate bat eratzen hasi dela. Ekimenak ezagutzera emateko, euskaldunoi ikusgarritasuna —bisibilitatea— emateko, ekimena bera

handiagoa egiteko, norbanakoak eta kolektiboak indartze-ko. Parte-hartzea sustatuz, bakoitzak egiten duen apur horri indarra emateko. Komunitate bat garatzean, denak ateratzen dira irabazten. Bakarraren eta guztiaren arteko zubiak egiten dira, elkar ezagutza gertatzen da, eta areagotu egiten da gaitasuna. Horra hor komunitate txiki bat, handiago egiteko aukera.

Komunitatea.zabaldu.com horretan ikusten da nork zer egiten duen euskaraz eta Interneten. Izan komunikabideak (*Argia, Berria, Bizkaie, Etengabe, Gaur8, Gara, Indymedia*), blog komunitateak (blogari.net, mundua.com, nireblog.com, larrabetzu.org) edota blogariak. Komunitate bat osatzen dute euskarazko erreferentzia hauek guztiek. Batak besteari lotura egitea aspaldiko kontua da, orain loturak baino zerbait gehiago dira RSS eta sindikazioaren bitartez. Elkar irakurri eta elkar elikatzen dute komunitatean. Blogariak, komunikabideak, blog komunitateak... zabaltzen ari diren bezala, ari dira indartzen. Indar metaketa da informazioarena. Interesgarria bezain aberatsa. Euskarak sortu eta garatutakoa.

Blogak 2.0, negozioak eta Internet

Internet euskalduna, euskararen eremua aintzat hartzen duen Internet aipatu ohi dugu sarri. Sorkuntza, aisialdia, hizkuntza, garapena, informazioa, jolasa, txantxa eta sexua, denak dira Internet. Baina Internet bada negozioa ere. Edo Internet, batez ere, oraindik negozioa da. Ekonomia berriaren gerizpean, negozioak sortu, garatu, bultzatu eta egiteko tresna garrantzitsuena bilakatzen ari da Internet. Zenbateko lekua du hor euskarak? Uste baino gehiago batzuetan, baina behar bestekoa ez ziurrenik. Horretan ere, estrategia falta egongo da ziurrenik. Trena berandu hartzeko ohitura, eta azken orduan abiadura handiegikoari begira egoteko kultura; ziurrenik. Garapen ekonomikoari baino pelotazoari gehiago erreparatzen zaionean, gureak ez du zeregirik. Norbere aberaskeria interes orokorren garapenarekin aurrez aurre jar-

tzen bada, ezer gutxi egingo dugu aurrera. Gurea ez da negozioa. Kapitala beste askoren eskutan dago. Gurea negozioa izateko, lehenbizi oinarri sendo, zabal eta anitza behar dugu. Eredu kulturala, eredu ekonomiko bilakatzeko... gizar-tean eta Interneten batera egin beharko da.

Badira gurean, euskaldun oso-osoak ez izan arren, negozioen Interneteri neurria hartzen diotenak. Iaz bezala, aurren ere antolatu da Bilbon Blogak 2.0 jardunaldia. Instituzio eta sponsor pribatuen laguntzarekin, Startup lehiaketa europar bat bultzatu dute. Europako enpresa ekintzaileen lehiaketa. Europako negozio eredu berriak ikusi genituen; ingeles batuan egindako ekitaldi guggenheimdar horretan, euskaldunon tamaina nabarmentzen da. Zertan gara onak? Zer egin dezakegu hobeto? Nondik abiatu? Zelan jarraitu?

Euskaldunon estrategia adostu bat ez dut oraindik sumatzen Interneteko kontuan. Ideiak egon badaude, norabidea marrazteko arkatzik ez da falta... baina komunean jarri eta komunitatea sendotzea falta delakoan nago. Informatikari Euskaldunen Bilkura (IEB07) burutu zen Donostian, inoizko parte-hartze onenarekin gainera, *Web 2.0 Hemen* izenburudun jardunaldian Interneteko aro berria hizpide hartuta. Baina zein da ondorioa? Zertan laburbildu daiteke Miramongo jarduna? Adostu genuen ezer? Batu ginen, hitz egin genuen, eta berriz ere elkartuko gara. Baina bidea marraztea falta zaigulakoan nago. Borondatea, jende ona, prestutasuna, gaztetasuna, esperientzia... guztiak biltzen ditu euskarazko gure Interneteko komunitateak. Olatu handien atzetik ari gara, gure taula hauekin. Itsaso handia da Internet baina.

Hitza jaten dugunean

Paper garrantzitsua dute egunkariak gurean oraindik. Baina beti berandu ari gara, kioskoetara ezin iritsita. Eguneroko prentsa duela 15 urte inguru normalizatu antzean ikusi ostean, aspaldion herri mailako egunkariak loratu dira han-hemenka. Gehiago hemen han baino. *Berria* egiten duen EKT

enpresaren eskutik, zenbait *Hitza* egunkari dira —Gipuzkoan gehienak eta Bizkaian bi—. Zailtasunak zailtasun, orri murritzeta edo harpidedunen laguntzarekin, aurrera egitea posible dute gehienek. Zailtasunei aurre egin, eta ia egunero kioskoan ez bada, etxeko buzoian euskarako agerkaria dute herritar euskaldunek. Bizkaian —Lea-Artibain eta Busturialdean— ausart hasi ziren, baina Diputazioaren eta EAJk kudeatutako zenbait udalen laguntza eskasien ostean ezinean dabilta, kazetaritza herritarra burutzeko zailtasunekin. Iku-si beharko aurrerantzean eskualdeotan izandako aldaketek ze eragin izango duten eskualde batean bezala bestean ere. Lea-Artibain Ondarroako berrien zain egongo dira, argitaratzeko moduan, aurrera egiteko. Busturialdean berriz bai Bermeon eta baita Gernikan ere aldaketak izan ostean, berdin Gautegiz-Arteagan edo Busturian. Eta horrek ere eragina dauka egunerokoan, uste baino gehiago. *Hitza* hitz, paperezko euskal prentsak beharko du guztien sostengua oraindik. Egunero euskarazko letra gehiago irakur dadin.

Hauteskundeak hizpide hartuta, *Iruñeko Hitza* ere aipa dezakegu, bidenabar. Aspaldiko ametsa da, proiektua bideratuta zegoen, jendea lanean hasia... eta abian jartzeko ez zuen askorik falta izan. Ez bada politikari zenbaiten borondatea. Eta *Hitza* argitaratzen hasteko, hauteskunderi itxarotzea deliberatu zuten. Nonbait aldaketa zetorren Nafarroara. Aldaketaren zain jarraituko dute beharbada euskaltzaleek. Baina *Hitza* argitaratzen hasteko besteko aldaketarik bai? Promesa zirenak, zertan geratuko dira orain? Barcina egon ala egon ez, Iruñeko euskaldunek beharko dute euskarazko egunerokoa ala? Ez nuen ondo ulertu isilpean gordetako atzerapen hori. Eta orain, gehiago itxaron beharko balitz? Itzela litzateke Nafarroako hiriburuan euskarazko egunkari bat normalizazio bidean jartzea, euskaltzale, euskaldun, ikasle eta bertako herritarren artean egunero banatuko dena. Horrek dexenteko aldaketa suposatuko luke, normalizazioan urrats bat —ez soilik hizkuntz normalizazioan, informazioarenean, zibismoarenean, aldaketaren kulturaren, ku-

deaketan...—, urrats izugarria. Euskal Herriko prentsa euskalduna Bizkaira eta batez ere Gipuzkoara ez mugatzeko tenorean, Euskal Herri osoko euskaldunongan suposatuko luke aldaketa. Behingoz. Beraz, har dezagun, sor dezagun *Hitz*a. Egunero.¶